

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**6360 SAYILI YASA İLE OLUŞAN YENİ BÜYÜKŞEHİR YASASI’NIN KIRSAL
ALANDA HİZMET ETKİLİLİĞİ AÇISINDAN İNCELENMESİ: İZMİR İLİ
KIRAZ İLÇESİ ARAŞTIRMASI**

Gülce OLGUN SUSTA

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**ANKARA
2018**

Her hakkı saklıdır

TEZ ONAYI

Gölce OLGUN SUSTA tarafından hazırlanan “6360 Sayılı Yasa İle Oluşan Yeni Büyükşehir Yasası’nın Kırsal Alanda Hizmet Etkinliği Açısından İncelenmesi: İzmir ili, Kiraz İlçesi Araştırması” adlı tez çalışması 05/02/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof.Dr. Bülent GÜLÇUBUK

Ankara Üniversitesi / Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Jüri Üyeleri:

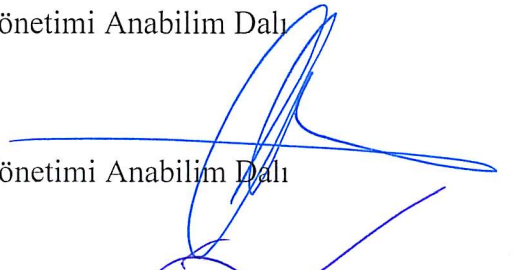
Başkan: Doç.Dr. Savaş Zafer ŞAHİN

Atılım Üniversitesi / Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

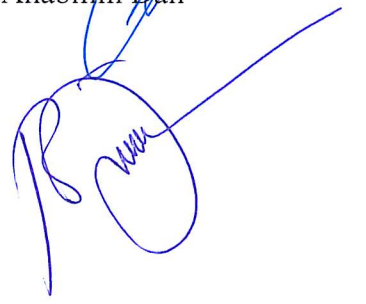
Üye: Doc. Dr. Ozan ZENGİN

Ankara Üniversitesi / Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Üye : Prof.Dr. Bülent GÜLÇUBUK

Ankara Üniversitesi / Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

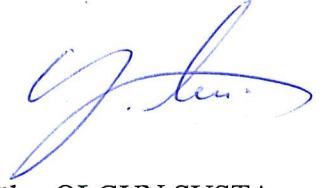
Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Atila YETİŞEMİYEN
Enstitü Müdürü

ETİK

Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez içindeki tüm bilgilerin doğru ve tam olduğunu, bilgilerden yararlanılması ve yorumlanması sürecinde bilimsel etiğe uygun davrandığımı, yararlandığım tüm kaynakları atıf yaparak belirttiğimi ifade ederim.

05.02.2018

Gülce OLGUN SUSTA

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

6360 SAYILI YASA İLE OLUŞAN YENİ BÜYÜKŞEHİR YASASI'NIN KIRSAL ALANDA HİZMET ETKİLİLİĞİ AÇISINDAN İNCELENMESİ: İZMİR İLİ KIRAZ İLÇESİ ARAŞTIRMASI

Gülce OLGUN SUSTA

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof.Dr. Bülent GÜLÇUBUK

2012 yılında çıkarılan ve başta 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu olmak üzere birçok kanunda değişiklik yapan 6360 sayılı Yasa ile büyükşehir sisteminde idari, mali ve hizmet sunumu bakımından önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Yasa ile birlikte, 14 yeni Büyükşehir kurulmuş, Büyükşehir Belediyesi (BŞB) sınırları il mülki sınırları olmuş, BŞB kurulan illerde il özel idarelerinin ve köylerin, kasabaların tüzel kişilikleri kaldırılmıştır.

6360 sayılı Yasa, Türkiye'nin yerel yönetim sisteminde reform niteliğinde bir değişim ortaya koymakla birlikte, sadece kenti ve kentliyi değil, köyü ve köylüyü de doğrudan etkileyen birçok değişimi beraberinde getirmektedir. Yasadan sonra Türkiye'de kırsal alan ve kırsal nüfus gibi kavramların nicel ve nitel olarak içeriği değişmiş ve kaotik bir ortam doğmuştur. Büyükşehir belediyelerinin hizmet alanının genişlemesi, önceden alışkın olmadıkları bir kesimin (kırsal alanların) hizmet sınırları dâhiline girmesi, mevcut mahalle (köy) sayısı, göz önüne alındığında, kırsal hizmetlerin BŞB'ler tarafından yerinde ve zamanında ihtiyaçları giderecek biçimde nasıl sunulacağı endişelere neden olmaktadır.

Bu çalışmada; Büyükşehir Belediyesine bağlanarak, köyleri mahalleye dönüşen İzmir ili Kiraz ilçesi çalışma alanı olarak seçilmiş, yasa sonrası yeni düzenin kırsal alana yansımaları, yasadan doğrudan etkilenen kesim olan köy muhtarları ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin tablollaştırılması ve analizi ile saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada gerçekleştirilen alan araştırması sonucunda elde edilen bulgulara göre; 2012 yılı Aralık ayından beri yürürlükte olan 6360 sayılı Yasa'nın aradan 4 seneden fazla geçmiş olmasına rağmen kırsal alanlarda sistemli bir biçimde uygulanmadığı ve belediyelerin, sorumluluk alanlarına dâhil olan kırsal alanlara hizmet sunmakta yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Hizmetlerin aksaması nedeniyle, kırsal mahallelerde ikamet eden bireylerin önemli bir bölümünün 6360 sayılı Yasa'nın getirdiği değişimlerden memnun olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Şubat 2018, 178 sayfa

Anahtar Kelimeler: Büyükşehir yasası, kırsal alan, yerel yönetimler, köy kanunu, kentleşme, merkezleşme, İzmir, Kiraz ilçesi

ABSTRACT

Master Thesis

AN EXAMINATION ON NEW METROPOLITAN MUNICIPALITY LAW REVISED ACCORDING
TO THE LAW NO. 6360 IN TERMS OF SERVICE EFFECTIVENESS IN RURAL AREAS:
RESEARCH OF KIRAZ DISTRICT İZMİR PROVINCE

Gölce OLGUN SUSTA

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof. Dr.Bülent GÜLÇUBUK

Many significant reforms have been made in metropolitan system including administrative, fiscal changes and municipal service delivery with the Law No. 6360, which was introduced in 2012 and amended many laws especially the Metropolitan Municipality Law No. 5216. In fact 14 new metropolitan municipalities were established, metropolitan municipal service area boundaries were extended over provincial administrative boundaries. Villages, towns and provincial special administrations in all metropolises have lost their legal entities and turned into neighborhoods and become part of urban areas.

The Law no. 6360 made such reforms, that they concern not only urban areas, but also rural areas. After the law, descriptions of rural area and rural population were changed quantitatively and qualitatively which leads to a chaotic situation. Extension of the service area of metropolitan municipalities including rural areas that municipalities are not familiar to, causes concerns about how to provide rural services timely and adequately because of large metropolitan districts by municipalities.

Kiraz district is one of the districts which were incorporated into metropolitan service area in İzmir province with the Law no. 6360. Kiraz district where all the villages have been transformed into urban neighborhoods has been selected as a case study in this paper. The effects of the new system after the law have been tried to be determined by tabulating and analyzing the data obtained from interviews with village headmen who were directly affected by the law.

According to the findings obtained as a result of this field study; It has been understood that Law no. 6360, which has been in effect since December of 2012, has not been systematically and efficiently implemented in rural areas. Even though it has been over 4 years since the law has been legislated, municipalities are still inadequate to serve rural areas included in municipalities' area of jurisdiction most recently. It is revealed that a major part of the individuals residing in rural areas is not satisfied with the changes introduced by the Law no. 6360, due to the disruption of the municipal services.

February 2018, 178 pages

Key Words: metropolitan municipality law, rural area, local governments, village law, urbanization, centralization, İzmir, Kiraz district

TEŞEKKÜR

Sadece bu tezin oluşturulması sırasında verdiği akademik katkılarla değil, akademik hayata adımımı attığım ilk günden beri gerek derin bilgi ve önerileriyle gerek insani ilişkilerdeki engin fikirleriyle kendimi geliştirmememde benden desteğini esirgemeyen, gölgesini her zaman arkamda hissettiğim ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum değerli hocam, Prof. Dr. Bülent GÜLÇUBUKA'a (Ankara Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı) teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmamın özellikle kamu yönetimi ayağında çok değerli yorumlarını benden esirgemeyen hem dostum hem mesai arkadaşım, Arş.Gör.Gülşah EREN'e en yürekten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, tez çalışmamın saha çalışması aşamasında fedakârlıklar göstererek yanımda olan, manevi desteklerini her zaman hissettiğim, sevgili eşim Mert SUSTA ve değerli ailesine, Arş.Gör.Gülşah OLGUN'a, çok sevgili annem ve babama teşekkür ederim.

Gülce OLGUN SUSTA

Ankara, Şubat 2018

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI

ETİK.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı	3
1.2 Araştırmanın Önemi.....	4
2. KAYNAK ÖZETLERİ	6
2.1 Kaynak Değerlendirmesi	11
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	13
4. GENEL ÖZELLİKLERİYLE 6360 SAYILI YASA.....	16
4.1 Türkiye’de Büyükşehir Sistemi ve Gelişimi	16
4.2 6360 Sayılı Yasa Çıkarılış Gerekçeleri.....	22
4.3 Büyükşehir Sistemine Geçişle Ortaya Çıkan Yapısal Değişiklikler	24
4.3.1 İdari yapıdaki değişiklikler	24
4.3.2 Mali açıdan ortaya çıkan değişiklikler	44
4.3.3 Hizmet sunumu açısından ortaya çıkan değişiklikler	47
5. 6360 SAYILI YASA İLE BİRLİKTE KIRSAL YERLEŞİMLERİN DURUMU.....	55
6. 6360 SAYILI YASA SONRASI KIR, KENT VE KENTLİLİK KAVRAMLARI.....	70
6.1 Kırsal ve Kentsel Alan Kavram Tartışmaları	70
7. ARAŞTIRMA ALAN BULGULARI	85
7.1 İzmir İli / Kiraz İlçesi Hakkında Genel Bilgiler	85
7.1.1 Nüfus yapısı ve coğrafi bilgiler	85
7.1.2 Tarımsal durum	86

7.1.3 İdari ve sosyo-ekonomik durum	89
7.2 İzmir Büyükşehir Belediyesi Çalışma Alanları Hakkında Genel Bilgiler	90
7.2.1 Siyasi durum	90
7.2.2 İdari ve sosyo-ekonomik durum	92
7.3 6360 Sayılı Yasadan Sonra İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Aldığı Pay	97
7.4 6360 Sayılı Yasa Çerçevesinde İzmir Büyükşehir Belediyesi Yetki Sınırlarının İl Mülki Sınırlarına Çekilmesi ve Köylerin Mahalleye Dönüştürülmesine Yönelik Köy Muhtarlarının Algısı	103
7.4.1 Anket sonuçları	105
7.4.2 Anket sonuçlarının analizi.....	130
8. ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	139
9. TARTIŞMA VE SONUÇ	143
KAYNAKLAR	150
EKLER.....	155
EK 1 İller Köy Nüfusu Oranları (%)	156
EK 2 Büyükşehir Seçim Çevresi ve Seçim Sistemi.....	159
EK 3 Büyükşehir Belediyelerinin Görev ve Yetkileri.....	160
EK 4 Büyükşehir Belediyesinin Tahliye Konusunda İlçe Belediyesine Yardım Görevi	161
EK 5 Büyükşehir ve İlçe Belediyelerinin Mabet Yapım ve Bakım-Onarım Görevi.....	162
EK 6 Amatör Spor Kulüplerine Nakdi Yardım	163
EK 7 İlçe Belediyelerine Devredilebilecek Görev ve Yetkiler.....	164
EK 8 İlçe Belediyelerinin Mabet Yapma ve Bakım-Onarım Görevi.....	165
EK 9 Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME)	166
EK 10 Belediye Şirketi İşlerinin İhalesiz Devir Yasağı	167
EK 11 Belediyeler Arası Koordinasyon ve Otopark Paraları.....	168
EK 12 Ayrılma ve Katılma	169
EK 13 Mahalle Kurulması ve Yönetimi	170
EK 14 Kadınlar ve Çocuklar İçin Konukevi Açma Görevi	171
EK 15 Ücret Karşılığı Baz İstasyonu Yer Seçim Belgesi Verme Yetkisi	172
EK 16 Dernek - Vakıflara Yapılacak Yardımlar ve Ortak Projeler.....	173
EK 17 Yol Harcamalarına Katılma Payı	174

EK 18 Ki-kare bağımsızlık testi (a)	175
EK 19 Ki-kare bağımsızlık testi (b)	176
EK 20 Ki-kare bağımsızlık testi (c).....	177
ÖZGEÇMİŞ.....	178

KISALTMALAR DİZİNİ

ASKİ	Ankara Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
BM	Birleşmiş Milletler
BŞB	Büyükşehir Belediyesi
EGO	Ankara Elektrik, Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi Genel Müdürlüğü
ESHOT	İzmir Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs ve Trolleybüs Genel Müdürlüğü
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
GBVG	Genel Bütçe Vergi Gelirleri
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
İETT	İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İÖİ	İl Özel İdaresi
İZSU	İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi
KHGB	Köylere Hizmet Götürme Birliği
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MİGM	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
UKOME	Ulaşım Koordinasyon Merkezi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1 Yasa öncesi ve sonrası şehir / köy nüfusları yüzde dağılımı	36
Şekil 5.1 Kırsal nüfusun sayısal olarak en yoğun bulunduğu iller.....	62
Şekil 5.2 6360 Sayılı yasa öncesi ve sonrası büyükşehir belediyesine sahip iller	62
Şekil 5.3 ASKİ Genel Müdürlüğü'nün Aralık 2015 tarihli su ve atık su tarifiesi (m ³ /tl).....	68
Şekil 5.4 İZSU Genel Müdürlüğü'nün Şubat 2016 tarihli su ve atık su tarifiesi (m ³ /tl).....	68
Şekil 6.1 Kırsal / kentsel alan ile ilgili tanımların karşılaştırılması	72
Şekil 6.2 OECD tanımlamalarına göre genişletilmiş bölge tipoloji haritası - Türkiye	73
Şekil 6.3 NUTS 3 sistemine göre Türkiye kentsel-kırsal alan tipoloji haritası.....	76
Şekil 6.4 2012 yılı Türkiye yerleşim birimlerine göre kır nüfusu (%).....	77
Şekil 7.1 3030, 5216 ve 6360 sayılı yasalar gereğince genişleyen İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları	94

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1 Büyükşehir Belediye Modelinin Dönemlendirilmesi	20
Çizelge 4.2 Büyükşehirlerde kurulan ilçeler	26
Çizelge 4.3 Yeni kurulan büyükşehirlerde idari bağıllık ve sınır değişiklikleri	27
Çizelge 4.4 Daha önceden var olan büyükşehir belediyelerindeki bağıllık ve sınır değişiklikleri	28
Çizelge 4.5 Yeni büyükşehir belediyelerinde tüzel kişiliği kaldırılan belde ve köyler	31
Çizelge 4.6 Daha önceden büyükşehir olan illerde tüzel kişiliği kaldırılan belde ve köyler	32
Çizelge 4.7 Yeni büyükşehirlerin ilçe belediyeleri	33
Çizelge 4.8 6360 sayılı Yasa sonrası karşılaştırma	34
Çizelge 4.9 Yasa öncesi ve sonrası şehir / köy nüfusları karşılaştırması	35
Çizelge 4.10 Türlerine göre mahalli idare birliklerinin sayıları	39
Çizelge 4.11 6360 sayılı Yasa'dan sonra mahalli idare birlikleri ve belediye bağıllı idareleri sayısı	40
Çizelge 7.1 6360 sayılı Yasa öncesi ve sonrası Kiraz ilçesinde nüfus yapısı	85
Çizelge 7.2 Genel arazi dağılımı (2016)	87
Çizelge 7.3 Kullanım şekillerine göre tarımsal arazi dağılımı (2015)	88
Çizelge 7.4 30 Mart yerel yönetimler genel seçimleri sonuçları	91
Çizelge 7.5 6360 sayılı Yasa sonrası İzmir Büyükşehir Belediyesi hizmet alanı ve kapsamı değişimi	96
Çizelge 7.6 6360 sayılı Yasa öncesi ve sonrası İzmir'de idari durum	97
Çizelge 7.7 İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin GBVG'lerinden aldığı payların karşılaştırılması (TL)	102
Çizelge 7.8 Anket sorularının cronbach's alpha güvenilirlik oranları	104
Çizelge 7.9 Ankete katılanların demografik durumu	105
Çizelge 7.10 Yerel yönetimler alanındaki reformlara yönelik önermeler	107
Çizelge 7.11 Yerel yönetimler alanındaki reformlara yönelik önermeler	107
Çizelge 7.12 Yerel yönetimler alanındaki reformlara yönelik önermeler	112
Çizelge 7.13 Hizmet sunumuna yönelik önermeler	113
Çizelge 7.14 Hizmet sunumuna yönelik önermeler	117
Çizelge 7.15 Hizmet sunumuna yönelik önermeler	118
Çizelge 7.16 Hizmet sunumuna yönelik önermeler	119

Çizelge 7.17 Hizmet sunumuna yönelik önermeler	120
Çizelge 7.18 Hizmet sunumuna yönelik önermeler	121
Çizelge 7.19 Hizmet sunumuna yönelik önermeler	122
Çizelge 7.20 Katılımcılık boyutuna yönelik önermeler	123
Çizelge 7.21 Katılımcılık boyutuna yönelik önermeler	124
Çizelge 7.22 Mali boyutuna yönelik önermeler	125
Çizelge 7.23 Mali boyutuna yönelik önermeler	127
Çizelge 7.24 Yasaya yönelik genel değerlendirmeler.....	128
Çizelge 7.25 Yasaya yönelik genel değerlendirmeler.....	129
Çizelge 7.26 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu	130
Çizelge 7.27 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu	131
Çizelge 7.28 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu	132
Çizelge 7.29 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu	133
Çizelge 7.30 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu	134
Çizelge 7.31 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu	135
Çizelge 7.32 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu	136
Çizelge 7.33 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu	137

1. GİRİŞ

Osmanlı'dan bu yana Türk idare tarihi aslında bir reformlar tarihi olarak da nitelendirilebilir. Ülkemizde her üç yerel yönetim birimi (belediyeler, il özel idareleri ve köyler) ile bir yerel yönetim birimi olmamasına karşın mahalle muhtarlığının tarihsel kökenleri Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmaktadır (İzci ve Turan 2013). 1960'lı yıllarda iç göçle başlayan Türkiye'deki kentleşme süreci, günümüzde büyük ölçüde tamamlanmış bulunmaktadır. 1960 yılında % 32 olan toplam nüfus içindeki kentli nüfusun oranı, 1980 yılında % 44'e, 2011 yılında % 77'e ve 6360 sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile birlikte, 2014 yılı itibariyle yaklaşık % 92 seviyesine ulaşmıştır. Fakat ulaşılan bu son nokta, diğer kentleşme aşamalarından farklı olarak, doğal bir süreç içinde gerçekleşmemiş, sadece idari bir tanımlamadan doğan bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır.

6360 sayılı Yasa, Türkiye'nin yerel yönetim sisteminde reform niteliğinde bir değişim ortaya koymakla birlikte, sadece kenti ve kentliyi değil, köyü ve köylüyü de doğrudan etkileyen birçok değişime neden olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, Türkiye'de kırsal – kentsel alan sınırlarının çizilmesi ve kırsal nüfusun saptanması gibi konular içinden çıkılmaz bir noktaya varmıştır. Büyükşehir olan illerde "köy" ile ifade edilen, aynı zamanda bir yerel yönetim birimi olan yerleşim alanları deyim yerindeyse tedavülden kalkmıştır. Sonuç olarak, kimi illerde "köy" kavramının, hukuki anlamda kullanılmaya ve tanınmaya devam ettiği, kimi illerde tamamen ortadan kalktığı, ikili bir yapı oluşmuştur. Köylerin tüzel kişiliklerini kaybederek, büyükşehir ve ilçe belediyelerine bağlanmaları, yerelleşmenin önünde engel teşkil ederken aynı zamanda yerel özerliklerinin de ellerinden alınması anlamına gelmektedir. 30 ili kapsayan tüm belde ve köylerin yürütme ve karar organları dikkate alındığında, yereldeki önemli sayıda seçilmiş aktörlerin ortadan kalktığı görülmektedir. Yasa; eyalet sistemine geçiş için zemin hazırladığı, feodalleşme, yerelleşme, merkezileşme gibi kendi içinde zıt kavramlar üzerinden kamuoyunda çokça tartışmalara sahne olmuştur.

Yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte günümüzde Türkiye nüfusunun yaklaşık % 77'lik bir kısmı yaşamlarını büyükşehir belediyesi sınırlarında, yaklaşık % 93'lük bir kısmı ise il ve ilçe merkezlerinde sürdürmektedir. Bilindiği gibi Türkiye'de tarım sektörünün karşı karşıya olduğu yapısal ve politik sorunlardan ötürü, zaten yasa öncesi dönemde de tarım alanları ve kırsal nüfus aşağı yönlü bir trend içindedir. Durum böyle iken, asıl endişe kaynağı, idari anlamda % 7'lere düşen kırsal nüfusta, zaman içinde fiili anlamda da gerilemeler yaşanmasıdır. Daha açık bir ifadeyle, Yasa'nın böyle bir ortama zemin hazırlayan sonuçlar doğurma olasılığıdır.

Türkiye'de demografik anlamda gerçekleşen bu değişimlerin etkisi sadece rakamlarla ölçülebilecek boyutta değildir. Değişimlerin sosyolojik, ekonomik, politik ve kısa vadede olmasa da ekolojik etkileri de söz konusudur. Yasaya rağmen kır nüfusu halen bulundukları yerde yaşamlarına ve üretimlerine devam etmekte, fakat idari anlamda kentli sayılmaktadırlar. Bu durum, kentsel yerleşim yerleri için tasarlanan bir sistemin kırsal alanlara uyarlanmasından kaynaklanabilecek pek çok sorunu akıllara getirmektedir. Örneğin, büyükşehir belediyelerinin hizmet alanının genişlemesi, önceden alışkın olmadıkları bir kesimin (kırsal alanların) hizmet sınırları dâhiline girmesi, mevcut mahalle (köy) sayısı, göz önüne alındığında, kırsal hizmetler büyükşehir belediyeleri tarafından yerinde ve zamanında ihtiyaçları giderecek biçimde nasıl sunulacaktır? Bir yandan merkezden uzak ilçelere büyükşehir belediyesi (BŞB) tarafından hizmet götürülmesi hem yerindenlik (subsidiary) hem etkinlik (efficiency) ilkelerine aykırı olarak değerlendirilirken, öte yandan kırsal hizmetlerin kent yönetimleri olarak gelişen belediyeler tarafından nasıl sunulacağı tartışmalara neden olmaktadır. Birbirlerinden çok farklı hizmet alanlarının tek bir noktadan yönetilmesi, vatandaşa hizmetlerde aksama, karmaşa olarak geri mi dönecektir? Zaten büyük kentsel yerleşim yerleri için öngörülmüş bir sistem yıllardan beri, onlarca kent merkezinde uygulandığından, yeni büyükşehir düzeninin başarılı olup olmadığının en iyi sınanabileceği yerler kırsal kesimler olacaktır.

Mevcut 30 büyükşehir belediyesi sınırlarının kapsadığı alanların yarıdan fazlasının tarım, orman, çayır ve mera alanları olduğu ve kırsal nüfusun yoğun olarak bulunduğu göz önüne alındığında, yapılan değişikliklerin kırsal alanda ekonomik, sosyal ve

çevresel anlamda ciddi sonuçlar doğuracağı açıktır. Yasanın, gerekçelerinden biri olarak belirtilen hizmetlerin bütünlüğünü/etkinliğini mi sağlayacağı, verimlilik ve koordinasyon açısından iyileşme mi sağlayacağı yoksa tarımsal üretim maliyetlerini mi etkileyeceği ya da kırsal alanlarda doğal kaynakların tarım dışı amaçlarla kullanımının yolunu mu açacağı, henüz yanıt bekleyen sorulardır. Bu sorular hakkında kesin bir yargıya varmak şu aşamada erken gibi görünse de, bu zamana kadar elde edilen göstergeler, 6360 sayılı Yasa'nın kırsal kesim için bir fırsat mı yoksa tehdit mi oluşturacağı konusunda önemli sinyaller vermektedir.

1.1 Araştırmanın Amacı

6360 sayılı Yasa kırsal alanları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen birçok hükmü içermektedir. Yasa ile Türkiye'deki toplam köy sayısının yaklaşık % 49'u mahallelere dönüşmüş, bu köylerde yaşamlarını sürdürmekte olan 10 milyondan fazla insanın neredeyse bir asıra yakındır, çatısı altında bulundukları yönetim birimleri ortadan kalkmıştır. Yeni sistemin ilerleyen yıllarda köylerden dönüşen mahallelerde ikamet eden ve geçim kaynakları büyük ölçüde tarımsal üretim olan bireylerin yaşam şekillerine, sosyo-ekonomik koşullarına etki edeceği düşünülmektedir. Bu durum, kırsal alanlarda tarımsal üretimin sürdürülebilirliğinin önünde bir tehdit unsuru olarak endişelere sebep olmaktadır. Bu tez çalışmasında, 6360 sayılı Yasa'nın kırsal alana etkileri İzmir ili Kiraz ilçesi özelinde değerlendirilmiştir. 6360 sayılı Yasa'nın kırsalın, çiftçinin, tarımın geleceğini ilgilendiren ve biçimlendiren çıktıları ile kırsal kesimin karşılaştığı / karşılaşılabileceği avantajlar ve dezavantajlar tartışılmaya çalışılmıştır. 6360 sayılı Yasa'nın etkileri İzmir ili Kiraz ilçesindeki mahalleler (yeni statüsü ile) özelinde ele alınmış, yasadan doğrudan etkilenen, hizmet alan ve hizmet veren kesim olan muhtarlar ve belediye yetkilileri ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Buradan hareketle bu çalışmanın ana amacı; 6360 sayılı Yasa'nın temel niteliklerini belirleyerek, İzmir ili Kiraz ilçesi örneği üzerinden yasanın, kırsal alanlardaki hizmet etkililiğini saptamaya çalışarak, somut bir örnek üzerinden yasanın kırsala yansımaları hakkında genel çıkarımlarda bulunmaktır.

1.2 Araştırmanın Önemi

2012 yılında çıkarılan ve başta 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Yasası” olmak üzere birçok yasada değişiklik yapan 6360 sayılı Yasa ile büyükşehir sisteminde idari, mali ve hizmet sunumu bakımından önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Yasa, Türkiye’nin yerel yönetim sisteminde köklü bir değişim ortaya koymakla birlikte, sadece kenti ve kentliyi değil, köyü ve köylüyü de doğrudan etkileyen birçok değişime neden olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Yasadan sonra Türkiye’de kırsal alan ve kırsal nüfus gibi kavramların nicel ve nitel olarak içeriği değişmiş ve kaotik bir ortam doğmuştur. Yasadan sonra Türkiye nüfusunun yaklaşık % 77’lik bir kısmı yaşamlarını büyükşehir belediyesi sınırlarında sürdürmektedir. 2012 yılında belde ve köy nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı % 22,7 iken, 2017’de % 7,7’ye düşmüştür. Kent nüfusu da % 77,3’ten % 92,3’e çıkmıştır (<https://biruni.tuik.gov.tr> 2016a). Türkiye’de demografik anlamda gerçekleşen bu değişimlerin etkisi sadece rakamlarla ölçülebilecek boyutta olmamakla birlikte sosyolojik, ekonomik, politik, çevresel anlamda da pek çok önemli etkiye sahip olduğu tahmin edilmektedir.

Yasaya rağmen kır nüfusu halen bulundukları yerde yaşamlarına ve üretimlerine devam ederken, sadece idari anlamda kentlileşmeleri (!) birçok belirsizliği ve sorunu beraberinde getirmiştir (Gülçubuk 2015). Büyükşehir belediyelerinin hizmet alanının genişlemesi, önceden alışkın olmadıkları bir kesimin (kırsal alanların) hizmet sınırları dâhiline girmesi, mevcut mahalle (köy) sayısı, göz önüne alındığında; kırsal hizmetlerin BŞB’ler tarafından yerinde ve zamanında ihtiyaçları giderecek biçimde nasıl sunulacağı endişelere neden olmaktadır.

Mevcut 30 BŞB sınırlarının yaklaşık % 65’inin tarım, orman, çayır ve mera alanları olduğu ve kırsal nüfusun yoğun olduğu göz önüne alındığında yapılan köklü değişikliklerin; kırsal alanların sosyo-ekonomik ve demografik yapısı, biyolojik çeşitliliğinde tahribata sebebiyet vermesi olası görünmektedir. 6360 sayılı yasa söylenildiği gibi “hizmetlerin bütünlüğü, etkinliği ve verimliliği, kurumların koordinasyonu açısından iyileşme mi getirecek? Yoksa tarımsal üretim maliyetlerini mi etkileyecek? Ya da kırsal alanlarda doğal kaynakların tarım dışı amaçlarla

kullanımının yolu mu açacaktır? ” tüm bunlar zamanla cevaplanacak sorulardır. İşte bu gerekçelerle, 6360 sayılı Yasanın kırsal kesim için bir fırsat mı yoksa tehdit mi oluşturacağı, kırsalın kalkındırılması ve tarımsal üretimin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır. Bu konuyla ilgili literatürde ki çalışmalar incelendiğinde, yasanın daha çok kamu yönetimi ve belediyeçilik boyutu ile ele alındığı, yasanın kırsal alana yönelik etkilerini detaylı inceleyen çalışmaların bulunmadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışma, kırsal alan boyutunun öne çıkması nedeniyle de ayrı bir öneme sahiptir. Konunun sadece teorik anlamda değil; yasadaki doğrudan etkilenen, hizmet alan ve hizmet veren taraflar olan, muhtarlar ve belediyeler ile birebir görüşmeler çerçevesinde değerlendirilmesi, çalışmanın önemini pekiştirmektedir. Çalışma ile ortaya konulan sonuçların kırsal alanları ilgilendiren bundan sonraki olası yasal düzenlemeler için yol gösterici nitelikte olması amaçlanmıştır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Keleş (2010), “Kentleşme Politikası” adlı eserinde kent / köy ayrımında salt nüfus ölçütünü benimsemenin, ölçütü oluşturan nüfus düzeyinin altında kalmakla birlikte, kentsel özyapı kazanmış olan yerleşmeleri kent saymama sonucunu doğurabileceğini aktarmıştır. Bu sakıncayı gidermek üzere pek çok ülkede nüfus ölçütüne başka ölçütlerin de eklendiğini de sözlerine eklemiştir. Keleş ayrıca, kent ile köyün başka başka olgular olmadığını, iki kavramın da birbirleri ile karışan özellikleri olduğunu belirtmiş, bir topluluğun salt kent ya da salt köy sayılması değil; bir başka topluluğa göre daha az kentsel veya köysel nitelendirilmesinin daha olanaklı olduğunu ifade etmiştir.

Gündüzöz (2011), “Metropol Belediye Kavramı Avantajlar ve Dezavantajlar” adlı eserinde metropol belediyelerin avantajlarını; imar planlamalarında sağlanan avantaj, ölçek ekonomilerinden yararlanma, finansman kolaylığı, altyapı yatırımlarında koordinasyon kolaylığı vb. şeklinde açıklamıştır. Dezavantajlarını ise; küçük mahalli toplulukların siyasal apolitizasyonu, kuvvetli bir alansal kontrol, büyükşehir bürokrasisi nedeniyle kırtasiyecilik artışı, genişleme sonucu mekâna dâhil olan yeni mahalli idareler nedeniyle yıpratıcı rekabet ve optimal olmayan ölçeklerde hizmetlerin aksaması şeklinde ifade etmiştir. Yazar, büyükşehir belediyelerinin il sınırlarına kadar çekilmesi ile ilave alan ve nüfusun maliyetleri arttıracaklarını ancak burada önemli olan noktanın kişi başı maliyetler olduğunu vurgulamaktadır.

Karakaya (2012), “Büyükşehir Belediyelerinin Yapısı ve Yeniden Düzenlenmesi” adlı çalışmada; büyükşehir belediyelerinin tarihsel gelişimindeki yasal düzenlemelere yer vermiş, büyükşehir yönetimlerinin yapısı, görev ve sorumlulukları üzerinde durmuştur. 6360 sayılı Yasa kapsamında büyükşehre dönüşecek Van, Mardin, Şanlıurfa, Malatya, Kahramanmaraş ve Hatay illeri ile mevcut büyükşehir belediyesi olan Gaziantep, Erzurum ve Diyarbakır illerinde görev yapan yerel yöneticilerine (Belediye başkanı, belediye başkan yardımcıları, il genel meclis başkanları) bir anket uygulaması yapmıştır. Ankete katılan yerel yöneticilerin çoğu (%76) mevcut büyükşehir belediyelerinin yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yerel yöneticilerin %

96'sının belde belediyelerinin kaldırılması görüşünü savunmuştur. Büyükşehir belediye sınırlarıyla ilgili yerel yöneticilerin çoğu (%61,5) tüm il sınırlarının büyükşehir kapsamına alınmasını onaylamışlardır. Ayrıca Karakaya; çalışmanın yapıldığı tarihte henüz yürürlüğe girmemiş olan yeni büyükşehir yasasında, nüfusun büyükşehir kriteri olarak devam etmesinin yanında sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi, turizm kenti ve kapladığı alanın da göz önüne alınmasının gerekliliğini aktarmıştır.

Arıkboğa (2013), “Geçmişten Geleceğe Büyükşehir Belediye Modeli” adlı çalışmasında dünü, bugünü ve yarını üzerinden büyükşehir belediye modelinin bir analizi yapılmaktadır. Makalede büyükşehir belediye modeli, üç temel dönemleme üzerinden okunmaya çalışılmaktadır. Çalışmada yeni model, yedi tema üzerinden değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu temalar; yasanın tanımlanması, yerleşim esasından alansal yönetime geçiş, belde belediyelerinin kaldırılması ve özerklik, yerindenlik, hizmet bölüşümü ve etkinlik, vesayet, uygulanabilirlik ve sürdürülebilirliktir. Büyükşehir modelinde 2012 yılında yapılan yasal değişiklikle, öncekilerden oldukça farklı yeni bir döneme girildiğine, bu değişiklikte birlikte alansal yönetim modeline geçildiğine dikkat çekilmekte, diğer taraftan modele biçim veren yasanın ilk halinin, merkezîyetçi yerleşme nitelikte olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Çukuçayır vd. (2013), “6360 Sayılı Kanun’un Uygulamasında Köylü Mü Mahalleli Mi? : Katılmayanlar Açısından Bir Değerlendirme” adlı çalışmasında Denizli İl’inden seçilen örneklemde (üç eski köy üç yeni mahalle) 6360 ile yaşanacak değişimlerin özellikle sosyo-psikolojik boyutu üzerine bir saha çalışması yapmıştır. Sonuç olarak anketlerin kent merkezine yakın köylerde gerçekleştirilmesine karşın, köyde yaşayanların statü değiştirip mahalleli olmak istemedikleri yönünde bir görüş ortaya çıkmıştır. Yapılmak istenen değişimin yörenin kendine has değerlerini yok edeceği yönündeki kaygı ve yöre vatandaşının isteksizliği açık olarak gözlemlenebilmiştir.

Gül ve Batman (2013), “Dünya ve Türkiye Örneklerinde Metropoliten Alan Yönetim Modelleri ve 6360 Sayılı Yasa” adlı çalışmalarında metropoliten alan yönetimi ve modelleri incelenmektedir. Bu bağlamda, Amerika Birleşik Devletleri’nde, Fransa’da ve genel olarak dünyada metropoliten yönetim deneyimleri kısaca gözden geçirilmiş ve

6360 sayılı yasayla Türkiye’de kurulan yeni metropoliten alan yönetimi deneyimi ile karşılaştırılmıştır. Çalışmaya göre, il ile metropoliten yönetimlerin bütünleştirildiği örneklerin hemen tümünde (Tokyo, Şangay, Pekin, Paris, Madrid, Seul gibi), kentsel alan il düzeyine yayılmıştır. Ama bu durum Türkiye’de, İstanbul, Kocaeli, İzmir gibi iller dışındaki 29 ilin birçoğu için geçerli değildir. Yani, il ölçeği tümü metropoliten olarak nitelenemeyecek bazı illerin gerçekliğiyle örtüşmemektedir. Bir büyükşehir yönetiminin uygulama alanı, kontrol edebileceği büyüklükteki kentsel alan ya da bölge olmalıdır. Bunun yanında; il düzeyinde hizmet veren il özel yönetimlerinin de kırsal alanda yürüttüğü hizmetleri daha etkin görmesi için güçlendirilebileceği ve il genel meclisi gibi yöneticisinin de halk tarafından seçilebileceğine dikkat çekilmiştir.

İzci ve Turan (2013), “Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği” adlı çalışmasında, 6360 sayılı yasa ile büyükşehir statüsü edinen illerden biri olan Van ilini örnek olay olarak seçilmiş ve yasanın getirdiği düzenlemelerin Van ilini hangi boyutlarda nasıl etkilediğini ele almıştır. Çalışma sonucunda, yeni mahalleye dönüşen ve il merkezine 200 km mesafede bulunan köylere büyükşehir belediyesinin hizmet sunmasında zorluklar yaşanacağını aktarmış, hizmetlerin bütünlüğünün sağlanmasında sıkıntılar yaşanacağını ifade etmiştir.

Öğdül (2013), “Kırsal Mekân Politikalarında Yeni Dönem” adlı çalışmasında 6360 sayılı Yasa’nın daha çok mekânsal boyutları üzerinde durmuş, kırsal mekân politikalarının nasıl geliştiği, üç kanun, iki kanun taslağı ve bir kanun maddesi üzerinden tartışmıştır. Köy kanunu, İmar kanunu ve 6360 sayılı yasaları inceleyerek söz konusu mevzuat değişiklikleri izlendiğinde kırsal alanda yapılaşmayı teşvik konusunda sistematik bir çaba gösterildiği görüşünü dile getirmiştir.

Karasu (2013), “6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve Olası Etkileri: Şanlıurfa Örneği” adlı çalışmasında 6360 sayılı Kanunun Şanlıurfa’da neden olacağı olası sonuçları ortaya koymaktadır. Sonuç olarak kentin mülki idare sınırlarının belediye sınırları olmasının sorun yaratacağını dile getirmiştir. Yazara göre; Şanlıurfa’da köy ve mezra sayısının çokluğu, kentin ekonomik ve sosyal anlamda geri kalmış olması, genç

ve artan bir nüfusa sahip olmak, kenttin coğrafi sınırlarının büyüklüğü Şanlıurfa'nın eksilerini oluşturmaktadır. Kentlileşme sürecinin başında yer alan Şanlıurfa'da sosyal ve kültürel anlamda bir kentli kimliği inşa etmenin uzun yıllar alacağı ifade edilmiştir.

Zengin (2013), “6360 Sayılı Kanun’a Yönelik Eleştirel Bir Yaklaşım” adlı çalışmasında 6360 sayılı Yasa'nın uygulanması ile metropol alanların yönetiminde ortaya çıkabilecek muhtemel sorunları tartışmaktadır. Bu kapsamda, 6360 sayılı yasanın Anayasa'ya uygunluğu, yeni pay dağıtım sistemi, kırsal alana ulaştırılacak hizmetlere ilişkin sorunlar ve farklı ülke uygulamalarıyla birlikte incelenmiştir. Yazar; büyükşehir yapılan illerin, optimal ölçeğin belirlenmesi amacıyla herhangi bir bilimsel çalışma, düzenleyici etki analizi ya da gelişmiş ülke örnekleri ölçüt alınmadan büyükşehir yapıldığına dikkat çekmiştir. Yeni büyükşehir modelinin mülki sınırlarla çakışık olduğu İstanbul ve Kocaeli, diğer 28 il için doğru örnekler olmadığını; çünkü bunların alan bakımından küçük iller iken, nüfus bakımından en kalabalık olan iller olduğunu aktarmıştır. Bu illerin Konya, Ordu ve Şanlıurfa gibi büyük yüz ölçümlü görece düşük-dağınık nüfuslu tarımsal iller için örnek oluşturmaktan çok uzak olduğunu dile getirmiştir.

Zengin (2014), “Büyükşehir Belediyesi Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirmesi” adlı çalışmasında 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanun'unu ve 6360 sayılı Kanun da dâhil olmak üzere Büyükşehir Belediye Kanunu'nu üzerinde düzenlemeler yapan kanunları ve getirdiği değişimleri ele almıştır. Yazar, 6360 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra kendi halinde ilçe belediyeleri iken, BŞB ilçe belediyesi haline gelecek olan belediyelerin büyükşehir belediyelerinin baskı ve kontrolü altına gireceğine dikkati çekmektedir. Ayrıca, özellikle 1980 sonrası Türkiye'de birçok suni il, ilçe ve belediye birimi kurulduğunu, bunların da idari ve mali kapasitelerinin yetersiz olduğunu, hizmet götürmede sorunlar yaşadığını aktarmıştır. Buna rağmen büyükşehir belediyesi reform sürecinin bütünü ve atılan somut adımlar dikkate alındığında 6360 sayılı Yasa ile ilgili eleştirilecek pek çok nokta olduğunu dile getirmiş ve olası sorunlara değinmiştir.

Toksöz (2015), “Yerel Demokrasi Sorunsalı” adlı çalışmasında 2002'de işbaşına gelen hükümetle birlikte Türkiye'de 2004 ve 2005 yıllarında yenilenen yerel yönetim yasaları

ile katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirliğin artırılması yönünde adımlar atıldığını, ayrıca sivil toplumun karar alma süreçlerinde etkin katılımını arttıran hükümlerin getirildiğini belirtmiş, fakat özellikle 2011 yılından sonra kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bak. Çevre, Orman ve Şehircilik Bak. Kalkınma Bakanlığı gibi yeni bakanlıklar ile merkezi hükümetin yerele doğrudan müdahalesinin arttığına dikkat çekmiş, son adım olarak yereli de merkezileştirecek bir büyükşehir modeli yaratılarak ilçe belediyelerinin özerk yapılarının zedelendiğini, halkın seçtiği temsilci sayısının düştüğünü, demokratik yerel temsilin sınırlandığını dile getirmiştir.

Ünal (2015), “Büyükşehir Belediye Meclisinin Yapısı, İşleyişi ve Yerel Demokrasi: İzmir Örneği” adlı çalışmasında İzmir Büyükşehir Belediye meclis ve komisyon üyeleriyle röportajlar yapmış, yeni büyükşehir modeli ile ilgili görüşlerini aktarmıştır. Buna göre, il özel idareleri kapandıktan sonra tüm mal varlıkları ilgili bakanlıklara ve belediyelere devredilirken, İzmir’de sadece personellerinin devredildiği, malların bakanlıklara ve TMSF’ye devredildiği meclis üyelerince dile getirilmiştir. CHP’li üyelerce köylerin tüzel kişiliklerinin kaldırılmasının yakın gelecekte büyük sorunlara yol açacağı aktarılırken, AKP’li üyeler mevcut sıkıntıların geçiş dönemi olmasına bağlamakta ve yasayla sağlanmak istenen hizmetin başarıyla yerine getirileceğinin savunmaktadırlar. Bir başka dikkat çeken nokta ise, CHP, MHP ve AKP’li üyelerin, yasanın merkezileşmeyi arttırdığı noktasında birleşmeleridir.

Göküş ve Alptürker (2016), “6360 Sayılı Yasa İle Köy Yönetiminden Mahalle Yönetimine Geçiş Sonrası Etkin Hizmet Sunumuna İlişkin Muhtarların Görüşü: Silifke Köyleri Örneği” adlı çalışmalarında Mersin / Silifke ilçesinde 6360 sayılı Yasa’dan sonra köy muhtarlarının algısını saptamaya dayalı görüşmeler yapmıştır. Görüşmeler nitel teknikler ile yapılmış, metne dökülmüş ve yorumlanmıştır. Yapılan değerlendirmelerde yasanın tam olarak uygulanmadığı aktarılmıştır. Buna gerekçe olarak da yasada; belediyelerin yatırım bütçelerinin en az % 10’u, on yıl süre ile bu kanun kapsamında belediye sınırlarına dâhil olan yerleşim yerlerinin altyapı hizmetleri için kullanılması gerektiği belirtilirken, belediye başkanlarının hizmet sunmak için belli bir tarihe kadar müsaade istemesi gösterilmiştir. Sonuç olarak, hizmetlerin etkin bir şekilde yapılamadığı görüşü ortaya konulmuştur.

Şahin (2017), “Türkiye’de Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısından Bugüne Mekânsal Planlama Mevzuatı ve Uygulamalarının Dönüşümü ve Etkileri” adlı çalışmada; Türkiye’de mekânsal planlama mevzuatının mevcut sorunlarının yeni büyükşehir yasası sonrasında farklılaşacağına dikkati çekmiş, yasadan önce de var olan imar ve planlama sorunlarının, yeni yasa ile daha da derinleşip yaygınlaştığını ifade etmiştir. Bu kapsamda, daha önce yeterince deneyimlenmemiş il ölçeğinde planlama sorunlarının; kapatılan il özel idareleri, belde belediyeleri ve köylerden yapılan devir ve tasfiyelerden kaynaklı sorunların; daha önce yerleşim bulunmayan kırsal alanları planlama sorunlarının; 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununa göre belirlenmiş yetkilerin il sınırları bütününde uygulanmasından kaynaklanabilecek sorunların; kamusal alanların korunması ve mülkiyeti ile ilgili sorunların; yatırım ve hizmetlerle mekânsal planlamayı koordine etmek ile ilgili sorunların ve bir kamusal hizmet ve süreç olarak mekânsal planlamanın gerçekleştirilmesiyle ilgili sorunların zaman içinde ortaya çıkması muhtemel sorunlar olduğuna değinmiş, bahsi geçen sorunları detaylı bir biçimde ele almıştır.

2.1 Kaynak Değerlendirmesi

Konuyla ilgili incelenen kaynaklardan anlaşılan odur ki; tek bir yasa ile tek bir gecede büyükşehir statüsüne geçen illerin aslında ne derece bu statünün niteliklerini karşılayabildikleri konusuna pek çok araştırmacı yazar tarafından şüpheyile yaklaşılmış, konuyla ilgili tartışmalara çokça yer verilmiştir. Özellikle, yasa öncesinde kırsal alanların çoğunlukta olduğu Şanlıurfa, Van ve büyük yüzölçümlü görece dağınık nüfuslu Konya, Ordu gibi iller için yeni büyükşehir modelinin uygun bir model olmadığı, hizmetlerin büyük ölçüde aksayacağı görüşünde birleşilmiştir. 6360 sayılı Yasa’nın yerelleşmeden ziyade merkezileşmeyi teşvik ettiği, yerel özerkliğin önünde engel teşkil ettiği konusunda görüşlere sıklıkla yer verilmiştir.

Metropol ölçekli belediyelerin; imar planlama, finansman kolaylığı, altyapı yatırımlarında koordinasyon kolaylığı gibi bazı avantajlarının olduğu bunların dışında Türkiye’de pek çok suni belde belediyesinin var olduğu, bunların da idari ve mali kapasitelerinin düşük olduğu konusuna değinilmiş, söz konusu sebepler ile 6360 sayılı

Büyükşehir Yasası'nın haklı gerekçeleri olsa bile, büyükşehir belediyelerin mali yükünü ve ilçe belediyelerinin üzerindeki baskı ve kontrolü de arttıracak noktada görüşler ortaya çıkmıştır. Kentsel ve kırsal alan ayırımında salt nüfus ölçütünün kriter alınmasının doğru olmadığı, kentlileşme ve kentsel öz yapı kazanmanın bu ayırmda daha belirleyici olduğu aktarılmış, örneğin Şanlıurfa gibi yeni büyükşehir olmuş illerde sosyal ve kültürel anlamda kent kimliği inşa etmenin kolay olmayacağına vurgu yapılmıştır. Ayrıca sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin de dikkate alınması gerektiği konusu sıkça dile getirilmiştir.

Alan araştırması yapılan çalışmaların, genellikle kırsal kesimde hizmetlerin etkin bir şekilde sağlanamadığı ve dolayısıyla kırsal kesimin yasa ile ilgili olumsuz görüşte birleştikleri şeklinde sonuçlar ortaya koyduğu gözlemlenmiştir.

6360 sayılı Yasa literatürde daha çok kamu yönetimi ve kentsel alan boyutlarıyla ele alınmış, kırsal alan boyutu ile ilgili çalışmaların çok sınırlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı, yasanın kırsala yansımaları sadece hizmet boyutu üzerinden değerlendirilmemiş, yasanın kırsal alanların korunması ve tarımsal üretimin sürdürülebilirliği konularında ortaya koyduğu fırsat ve tehditler ile ilgili saptamalar yapılmış, bu konunun önemle üzerinde durulmuştur. Çalışmanın benzer çalışmalardan bir diğer farkı da; nicel araştırma yöntemlerinin de çalışmaya dâhil edilmesi ve muhtarların yasaya yönelik algılarının arkasındaki neden-sonuç ilişkilerinin analiz edilerek yorumlanmasıdır. Ayrıca, yasanın doğrudan etkilediği iki önemli aktör olan hizmet alan (kırsal kesim) ve hizmet sunan (belediyeler) tarafların görüşlerine birlikte yer verildiği ilk çalışmadır. Bu tez çalışmasının yukarıda sayılan özellikleri ile literatürdeki eksiği tamamlayıcı nitelikte olacağı düşünülmektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu tez çalışması iki ana materyale dayalı olarak gerçekleştirilmiş olup, bunlardan birincisi çalışmanın kavramsal çerçevesinin oluşumu için kullanılan teorik literatürdür. Çalışmanın konusunu oluşturan, 6360 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte ortaya çıkan yapısal değişiklikler idari, mali ve hizmet sunumu bakımından üç ayrı bölümde ele alınmış, yasa nedeniyle değişikliğe uğrayan bazı diğer kanunlardaki hükümlerin öncesi ve sonrası karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Daha sonra 6360 sayılı Yasa ile birlikte ortaya çıkan tüm reformların kırsal kesime olası etkileri ve mevcut durum daha detaylı bir şekilde incelenmiştir. 6360 sayılı Yasa sonrası daha da muğlaklaşan kır ve kent kavramları üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Bu aşamada daha önce konuyla ilgili basılmış kitaplardan, dergilerden, makalelerden, tezlerden ve kurumların internet sitelerinden faydalanılmıştır. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Gelir İdaresi Başkanlığı, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi (EUROSTAT), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) verilerinden yararlanılmıştır.

Diğer materyal ise, çalışmanın birincil veri kaynağını oluşturan ve çalışma amaçlarına uygun şekilde hazırlanmış olan anketlerdir. 6360 sayılı Yasa'nın getirdiği reformlardan doğrudan etkilenen, hizmet alan kesim olan köy muhtarlarının konuya ilişkin algı ve tutumlarını ölçmek amacıyla, İzmir ili Kiraz ilçesi özelinde, mahalleye dönüşen köylerin muhtarları ile yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yine 6360 sayılı Yasa ile hizmet kapsamı genişleyen belediyeler olarak, hizmet sunan kesimin de görüşlerini almak amacıyla, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Kiraz İlçe Belediyesi yetkilileri ile de birebir görüşmeler yapılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler bilgisayar ortamında işlenerek, frekans, yüzde, güvenilirlik analizi ve ki-kare testi gibi tekniklerden faydalanılarak analiz edilmiştir.

Mahalleye dönüşen köy muhtarlarının köylerinin mahalleye dönüşümünden memnuniyetleri ve yasa öncesi bilgilendirme toplantısına katılımlarının diğer bazı seçilmiş değişkenlerle (merkeze uzaklık, yaş, eğitim düzeyi, kaynakların adil dağıtımı vb.) arasında ilişki bulunup bulunmadığını saptamak amacıyla ki-kare bağımsızlık testi

uygulanmıştır. Ki-kare bağımsızlık testi, bağımsız gruplar için iki kategorik değişken arasında bir ilişkinin olup olmadığını test eder.

Ki-kare bağımsızlık testinde yararlanılan test modelleri tablonun tipine göre farklılık göstermektedir. Ayrıca teorik değerlerin büyüklükleri de uygulanacak test modelini ve test istatistiğinin hesaplama biçimini farklılaştırmaktadır. Teorik değerlerin büyüklüğüne göre Pearson Ki-kare, Likelihood Ratio Ki-kare, Continuity Correction Ki-kare veya Fisher's Exact Ki-kare testlerinden uygun olan biri seçilmektedir (Özdamar 2009).

Ki-kare bağımsızlık analizleri;

- 2x2

- rxc (r>2 ya da c>2)

Boyutlu tablolarda olmak üzere iki ana başlık altında yer alırlar. İkili kategorilere sahip iki değişkenin alt kategorilerinin birlikte gözlemlendiği birim sayılarını gösteren çapraz tabloya 2x2 tablo denir. Her bir göze için hesaplanan teorik frekanslara göre kullanılacak yöntem değişebilmektedir. 2 x 2 Çapraz Tablolarda Ki Kare analizi sonucu kullanılacak olan test istatistiği ve p değerine aşağıdaki kriterlere göre karar verilmektedir;

- En küçük teorik frekans ≥ 25 ise Pearson Ki-kare Test
- $5 \leq$ En küçük teorik frekans < 25 ise Continuity Correction (Yates) Ki-kare Testi
- En küçük teorik frekans < 5 ise Fisher's Exact Testi

kullanılır (<http://www.docplayer.biz.tr> 2017c).

İkiden fazla kategoriye sahip iki değişkenin alt kategorilerinin birlikte gözlemlendiği birim sayılarını gösteren çapraz tabloya rxc tablo denir. Beklenen frekansların 5'den küçük olanların sayısının toplam içindeki oranına göre kullanılacak yöntem değişebilmektedir.

Beklenen frekanslar içinde 5’den küçük olanların yüzdesi % 20’den küçükse Pearson Ki-kare testi, eğer % 20’den büyükse Exact yöntem kullanılmalıdır.

Bu araştırmada Ki-kare bağımsızlık analizleri 2x2 ve rxc tablolar için kullanılmıştır. 2x2 Çapraz tablolarında 5’ten küçük beklenen frekansların sayısının toplam göz sayısının % 20’ sini geçtiği ve en küçük teorik frekansın 5’den küçük olduğu görüldüğü için, p değerinin belirlenmesinde Fisher’s Exact Test uygulanmıştır. Rxc tablolarda ise, yine 5’ten küçük beklenen değerlerin sayısının toplam göz sayısının % 20’ sinden büyük olmasından dolayı “exact yöntem” uygulanmıştır. Daha sonra analiz sonuçlarının değerlendirmesi yapılmıştır. Son olarak alan araştırması bulguları üzerinden mevcut sorunlar ortaya konulmuş, değerlendirilmiş, son bölümde ise 6360 sayılı yasanın getirdiği fırsat ve tehditler tartışılarak sonuç ortaya konulmuştur. Büyükşehirlerde belediye sınırlarının il sınırlarıyla örtüştürülmesi sonucu kentlere ilişkin imar yasaları, tüm il alanı için geçerli hale gelmiştir. Yasa, belediyelerin hizmet alanının genişlemesi ile imar ve planlama düzeninde önemli değişimlere yol açmıştır. Konun imar ve planlama boyutuna, çalışma alanının genişliği ve sınırlılıklar nedeniyle bu tez çalışmasında yer verilmemiştir.

4. GENEL ÖZELLİKLERİYLE 6360 SAYILI YASA

4.1 Türkiye’de Büyükşehir Sistemi ve Gelişimi

Belediyeler, Tanzimat reformları içinde Türk yönetim sistemi içerisinde yer almaya başlamıştır. Oturmuş bir yapı içerisinde ilk belediye deneyimi İstanbul Şehremaneti adı altında uygulamaya konulmuştur (Torun 2017). 1854’te çıkarılan Şehremaneti Nizamnamesi’nde şehir meclisinin oluşumu, görevleri ve gelirleri detaylı biçimde açıklanmıştır. Osmanlı’da bugünkü anlamda modern belediyeciliğin ilk örneği “Beyoğlu ve Galata Altıncı Daire-i Belediyesi” dir. “Belediye”, “Daire-i Belediye”, “Belediye Reisi”, “Belediye Meclisi” gibi tabir ve unvanlar da ilk defa burada kullanılmıştır. Konumu ve sahip olduğu liman itibarıyla İstanbul’un ticaret-finans merkezi durumundaki Beyoğlu, azınlıklarla birlikte yabancı elçilik ve konsoloslukların da toplandığı bir yerdi. Bu sebeple Batı tarzında ilk belediye teşkilatlanması burada başlamıştır (<http://www.dunyabulteni.net> 2017f).

Günümüzdeki ilçe belediyelerine karşılık gelen belediye daireleri 1857’de çıkarılan bir nizamnameye göre oluşturulmuştur. Belediyelerin Osmanlı taşrasında oluşması ise 1864’te çıkarılan bir nizamname ile başlamıştır. 1871’de çıkarılan İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile il, liva ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunlu hale getirilmiştir. Bu tarihten sonra Osmanlı şehirlerinde belediyeler kurulmuştur (Toksöz 2015).

İstanbul şehremaneti ile başlayan belediye yönetim tarzı, 1876 tarihli Anayasa olan Kanun-i Esasi ile yasal bir dayanağa kavuşmuş, Meclis-i Mebusan tarafından çıkarılan Dersaadet Belediye Kanunu (1877) ve aynı yıl çıkarılan Vilayet Belediye Kanunu kısmi değişikliklerle, 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu’na kadar yürürlükte kalmıştır (Torun 2017). Vilayet Belediye Kanunu ile ilk kez büyükşehir konusu gündeme gelmiş, nüfusu 40 bini aşan yerlerin büyükşehir olması benimsenmiştir.

Kurtuluş Savaşı sırasında TBMM döneminde kabul edilen 1921 Anayasası yerel yönetimler ile ilgili olarak sadece il ve bucak düzeyinde düzenleme yapmıştır. 1924 Anayasası'nın 90. Maddesine göre il, şehir, kasaba ve köylere tüzel kişilik verilmiştir (Toksöz 2015).

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde belediye yönetimi için hazırlanmış ilk yasal düzenleme 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu'dur. Tüm belediyeleri; nüfus, ölçek ve bölgesel nitelikler dikkate alınmaksızın aynı sınıf altında birleştiren 1580 sayılı Yasa, 03/07/2005 tarihinde 5393 sayılı Belediye Kanun'unun kabul edilmesiyle birlikte yürürlükten kaldırılmıştır (Torun 2017).

Türkiye'de il özel idareleri, belediyeler ve köyler olmak üzere üç kademeli bir yerel yönetim sistemi söz konusudur. Belediye yönetimleri; büyükşehir, il / ilçe ve belde belediyelerinden oluşmaktadır.

İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerin nasıl yönetilmesi gerektiği ezelden beri merkezi hükümetlerin gündemini meşgul etmiştir. Uzun yıllardır devam eden, büyük şehirlerin yönetiminin valiliklere devri 1961 Anayasası ile sona ermiştir. Gerek sahip oldukları nüfus miktarı gerekse ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyleriyle büyük kentlerin Türkiye'de kentsel yaşamın merkezinde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum büyük kentlere yönelik özel yönetim biçimlerini zorunlu kılmıştır. 1982 Anayasası'nın 127. maddesinde yer alan; "büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir" şeklindeki hüküm, büyük kentlerde farklı yönetim biçimlerinin kurulması için gereken hukuki zemini sağlamıştır.

1984 yılında çıkarılan 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) büyükşehir belediyeleri konusunda Cumhuriyet tarihindeki ilk hukuki düzenlemedir (Karakaya 2012). 195 sayılı "Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile Mart 1984'de üç il merkezinde (İstanbul, Ankara, İzmir) iki kademeli büyükşehir belediyesi sistemine geçilmiştir. Aynı yıl çıkartılan 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu ve onun uygulama yönetmeliği ile sistemin kurumsal ve hukuksal temelleri sağlamlaştırılmıştır (Özgür ve Yavuzçehre 2016).

Büyükşehir Belediyelerinin Kuruluş Tarihleri;

- 1984 3030 sayılı Kanun ile İstanbul, Ankara, İzmir
- 1986 3306 sayılı Kanun ile Adana
- 1987 3391 sayılı Kanun ile Bursa
- 3398 sayılı Kanun ile Gaziantep
- 3399 sayılı Kanun ile Konya
- 1988 3508 sayılı Kanun ile Kayseri
- 1993 504 sayılı KHK ile Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Kocaeli, Mersin, Samsun
- 2000 593 sayılı KHK ile Sakarya
- 2014 6360 sayılı Kanun ile Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van belediyeleri Büyükşehir Belediyesi haline gelmiştir.

2000’li yılların başında Türkiye’de kamu yönetimi sistemi, küreselleşmenin de etkisi ve metropolitan yönetim kavramının ortaya çıkması ile yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu yeniden yapılanma süreci içinde, metropol alan ve metropol alan yönetimi kavramları tartışılmaya başlanmıştır. Bu süreçte yürürlüğe konulan, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, ve 5449 sayılı Kalkınma Ajansları Kanunu ve bu kanunlarda gerçekleştirilen değişiklikler Kamu Yönetimi Temel Kanun’unun izlerini taşımaktadır.

Gündüzöz’e göre Metropol alan; çekirdek bir şehir merkezine doğru gelişmiş, merkezden dışarıya doğru şehir merkezi, iç şehir, iç banliyö halkaları, dış banliyö halkalarından oluşan, bu alanlarla bütünleşik bir yapıda en dışta kırsal alanların da yer aldığı büyük nüfus ve yüzölçümüne sahip şehirlerdir. Metropol (Büyükşehir) Belediyesi ise; Metropol alanının tamamından sorumlu, metropol alandaki imar düzenlemelerini, ulaşım planlarını yapan ve diğer önemli kentsel hizmetleri bütüncül bir yaklaşım içinde yürütüp koordine eden ve ölçek ekonomileri sağlayan nüfus ve alan bakımından büyük ölçekli belediyelerdir (Gündüzöz 2011). Metropolitan alan yönetiminde her ülkenin kendi siyasal koşulları içerisinde merkezi yönetime ya da

yerinden yönetime önem verilebilmekte ve bu öneme göre de metropoliten yönetimlerin dayanacağı temel değerler şekillenmektedir. Ölçek ekonomileri ve metropoliten hizmetlerin tek merkezden yürütülmesi hizmetlerde etkinliği ön plana çıkarırken, metropoliten yönetimde alt kademe yönetim birimlerinin oluşturulması da demokrasi ilkesine verilen önemin bir sonucudur (Tuzcuoğlu 2003).

2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Yasası, Büyükşehir belediye yönetimlerinin hukuk statüsünü düzenlemek, hizmetlerin plnlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla kabul edilmiştir. Bu yasa, belediyelerin l kademelendirilmesine dayalı (BşB + BşB ilçe belediyesi + ilk kademe belediyesi / belde belediyesi) bir sistemdir. Yasa ile birlikte, büyükşehir belediyesi olmak için ilk defa nüfus şartı (75.000) getirmiştir. İstanbul ve Kocaeli İlleri'nin büyükşehir belediyesi yönetim sınırları, il mülki sınırlarına genişletilmiştir. Kalan diğer iller için, nüfusları doğrultusunda büyükşehir belediyelerin sınırları belli yarıçaplı daireler çerçevesinde genişletilmiştir. Bu dairenin sınırları içinde kalan belediyeler, "ilk kademe belediyeleri" olarak büyükşehir sınırları içine alınmış; köyler ise, mahalle olarak büyükşehir içerisindeki belediyelere bağlanmıştır. Buna göre; nüfusu 1.000.000'a kadar olanların sınırları 20 km, nüfusu 1.000.000 ile 2.000.000 arasında olanlar 30 km, nüfusu 2.000.000'un üzerinde olanlar ise 50 km genişletilmiştir. 5216 sayılı Yasa, bu özelliği ile halk arasında "pergel yarası" olarak da anılmaktadır.

2000'li yıllarından başından beri uygulana gelen btnleşmecı yerel yönetim yaklaşımlarının devamı niteliğinde, 2008 yılında kabul edilen 5747 sayılı Yasa ile büyükşehir belediyelerinin sınırları içinde 43 tane yeni ilçe belediyesi kurulmuş, ilk kademe ve bazı büyükşehir ilçe belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılarak, bu belediyelerin sınırları içindeki mahalleler, bir büyükşehir ilçe belediyesinin mahalleleri haline getirilmiştir. Son olarak, 2012 yılında çıkarılan ve başta 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu olmak üzere birçok kanunda değişiklik yapan, kamuoyunda "Bütünşehir Yasası" adıyla da anılan 6360 sayılı Yasa ile büyükşehir sisteminde idari, mali ve hizmet sunumu bakımından önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Yasa ile birlikte, 31/03/2014 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 14 yeni Büyükşehir kurulmuş, BşB sınırları il mülki sınırları olmuş, BşB kurulan illerde il özel

idarelerinin, köylerin ve beldelerin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Fakat il özel idarelerinin sadece tüzel kişilikleri kaldırılmakla kalmayıp, bu kurumların hukuken de fiilen de mevcudiyetleri sona erdirilmiştir.

Türkiye’de ilk bütünşehir ifadesi 2001 yılı Ocak ayında dönemin Denizli Belediye Başkanı Ali Aygören kullanılmıştır. İkinci bütünşehir tasavvuru Aralık 2003’te veto edilen Denizli’ye özgü 5026 sayılı Kanun’dur. Öte yandan, Temmuz 2004’de yürürlüğe giren 5216 sayılı yeni Büyükşehir Belediyesi Kanunuyla o dönemdeki 16 büyükşehir belediyesinin hepsinin sınırları değişik ölçülerde genişlediğinden, bu genişlemeye her BŞB’nde bütünşehir denmese de, İzmir gibi bazılarında bütünşehir terimi kullanılmıştır. Büyükşehir belediyelerinin 2004’de 5216 sayılı Kanunla genişleyen alanın en ucundaki ilçe belediyeleriyle ilgili olarak da bütünşehir terimi en çok İzmir’de Aliaga ve Selçuk Belediyeleri için dillendirilmiştir. 2004 yılındaki 5216 sayılı yeni Kanun’un sınır hükümlerinin tüm (16) büyükşehir belediyelerinde uygulanması özellikle İzmir ve Diyarbakır örneklerinde bütünşehir terimiyle de dillendirilen bir alan genişlemesi tasarımı ortaya çıkıp, tüm Türkiye’ye yayılmış gözükmemektedir (Özgür 2014).

Çizelge 4.1 Büyükşehir Belediye Modelinin Dönemlendirilmesi (Arıkboğa 2013)

	DÖNEM	ADLANDIRMA	AÇIKLAMA
Arayış Dönemi			
1	1960’lar-1982 dönemi	Arayış Dönemi	Nasıl yapalım?
İl Merkezinde BŞB Dönemi			
2	1984-2004 Dönemi	Kuruluş Dönemi	Yeni BŞB’lerin ilave olması
3	2004-2008 Dönemi	Genişletme Dönemi	Yarıçapa dayalı genişletme
4	2008-2012 Dönemi	Bütünleştirme Dönemi	Yarıçap içinde sıfır belde = 2008 model
Mülki Ölçekte BŞB Dönemi			
5	2012+	Alansal BŞB Dönemi	2012 modeli: BŞB/ilçe mülki sınır + sıfır belde/köy

Çizelge 4.1’de görüldüğü üzere Arıkboğa Türkiye’nin büyükşehirleşme sürecini 1984 öncesi dönem, 1984-2012 arası dönem ve 2012’den sonraki dönem olarak 3 ana gruba ayırmaktadır. Türkiye’nin “büyükşehir deneyimi” ise, 1984 ila 2012 yıllarını kapsamakta ve kendi içinde üç alt döneme ayrılmaktadır. Bu üç dönemin ortak özelliği, büyükşehir belediye modelinin “il merkezi” için tasarlanmış olmasıdır. 2004 yılından itibaren İstanbul ve Kocaeli BŞB sınırının il mülki sınırına genişletilmiş olması, bu ortak niteliği değiştirmez. Bu iki ilde BŞB sınırı, kentleşmenin yoğunluğu ve ilin coğrafi alanının küçüklüğü gibi sebeplerle en maksimum hattan geçirilmiştir. Arıkboğa’ya göre bu durumun 2012 modeliyle doğrudan bir bağlantısı yoktur (Arıkboğa 2013).

Aslında, 3030 sayılı Yasa’dan itibaren bugüne kadar büyükşehir kurulması ve yetki alanları ile ilgili yapılan yasal düzenlemeler incelendiğinde 6360 sayılı Yasa’nın da büyükşehire dönüşümü kolaylaştıran diğer regülasyonlar zincirinin son ve en kapsamlı halkası olduğu görülmektedir. Nitekim 3030 sayılı ilk Büyükşehir Yasası’nın ön gördüğü; “sınırları içinde 1’den çok ilçe bulunduran belediyelerin büyükşehir belediyesine dönüştürülmesi” hükmünü sağlamayan Adana, Bursa, Gaziantep, Konya, Kayseri gibi iller sınırlarında yeni ilçeler kurulması yoluyla şartları sağlar hale gelerek, büyükşehir statüsüne kavuşmuşlardır. Fakat yeni ilçe kurulması yoluyla büyükşehir olmanın zahmetli ve zaman isteyen bir süreç olduğu düşünülmüş olmalı ki, süreci kolaylaştırmak için 1993 yılında 504 sayılı KHK ile 7 ilin daha büyükşehire dönüştürülmesinin önü açılmış, üstelik bu iller aslında 3030 sayılı Yasa’daki şartları sağlamıyor olmalarına rağmen, ilçeleri olmadan alt kademe belediyeleri ile, büyükşehir statüsü almanın yolu açılmıştır. 5216 sayılı Yasa ile de bu uygulamanın yasal dayanağı sağlanmış, büyükşehire dönüşebilmek için 3 ilçe veya ilk kademe belediyesine sahip olma koşulları hükme bağlanmıştır. Bunun dışında, 5216 sayılı Yasa’nın büyükşehir kurulması ile ilgili şartlarında belediye sınırları içindeki nüfusun en az 750.000 olması ve ilin ekonomik ve gelişmişlik düzeylerinin de dikkate alınması hükmüne istinaden aslında yeni kurulan büyükşehirlerin bu kriterleri sağlamadığı bilinmektedir. Öyle ki, Muğla ve Mardin gibi illerde, il merkezi belediyelerinin nüfusu 100.000’e bile ulaşamamıştır. Sonuç olarak 504 sayılı KHK’nın, 3030 sayılı Yasa’nın gereği olan şartları sağlayamayan illerin bu şartları sağlamalarının yolunu açtığı gibi, 6360 sayılı

Yasa'nın da 5216 sayılı Yasa'nın gereklerini sağlayamayan illerin büyükşehir statüsüne kavuşması için zemin hazırlayan bir yasa olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'nin günümüze kadarki "Büyükşehir Belediyesi" deneyimlerinden; öncelikle bir büyükşehir yasası çıkartılıp, kriterlerinin ortaya konulduğu, fakat büyükşehir yasanın gereklerinin sağlanamadığı durumlarda ise yasal düzenlemeler ile kriterleri sağlamayan belediyelerin de bu statüyü elde edebilmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılması ile kriterleri sağlar hale geldikleri sonucuna varılabilir.

4.2 6360 Sayılı Yasa Çıkarılış Gerekçeleri

Optimal belediye büyüklüğü, belediyenin kamu hizmetlerini etkin bir şekilde sunulmasını sağlayacak nüfusa ve alana sahip olmasıdır. Optimal belediyeler ölçek ekonomilerinden yararlanırlar. Optimal belediye büyüklüğünde, belediye ortalama maliyetin minimum olduğu noktada nüfusa hizmet vermektedir (Anonim 2012b).

Genellikle nüfus değişkenini temel alan optimal büyüklük tartışmaları, çok küçük yerel yönetim birimlerinin çeşitlilik ve karmaşıklık gösteren yerel kamu hizmetleri için gerekli parasal, teknik ve insani kaynakları kendi başına idare edemedikleri; çok büyüklerin ise, nüfus yoğunluğundan dolayı oluşan hizmetlere yönelik ek maliyetler yüklendikleri sorunsalına dayandırılmaktadır. Bu nedenle yerel reformlarda ağırlıklı olarak küçük ölçekli belediyelerin birleştirilerek daha geniş ölçekli kentsel idari birimlerin oluşturulması önerilmekte ve desteklenmektedir (Topal 2005).

Küçük ölçekli birimlerin daha demokratik; büyük ölçekli birimlerin ise, ekonomik açıdan daha verimli ve etkin olduğu konusu literatürde de tartışılmaktadır. Ölçeğin büyütülmesinin hizmetlerdeki etkililiği ve verimliliği artıracağını savunanlar olduğu gibi, bu durumun demokratik katılımı azaltacağını savunanlar da bulunmaktadır. Örneğin Eryılmaz, hizmet sunulan alanın küçülmesinin, toplum tercihlerinin belirlenmesini ve bu alanın yönetilmesini kolaylaştıracağını, halkın da temsil edildikleri birimlerin faaliyetlerine olan ilgisini artıracağına işaret etmektedir. Ali Erkan Eke'ye göre de kentin küçüklüğü halkın doğrudan katılımına imkân sunmaktadır; ancak

ekonomiklik ve verimlilik için aynı sonucun ortaya çıkması zordur (İzci ve Turan 2013).

6360 sayılı Yasa'nın gerekçesinde, büyükşehiri zorunlu kılan hususlardan birisinin “ belli bir coğrafi alanda, çok sayıda yerel yönetimin yetkili olması hâlinde planlama ve koordinasyonun sağlanamayışı ve ölçek ekonomisinden yeterince yararlanı lamaması nedeniyle kaynak israfına yol açılması” olduğu belirtilmekte ve “ bu çerçevede yönetim, planlama ve koordinasyon açısından belediye sınırı mülkî sınır olacak biçimde optimal ölçekte hizmet üretebilecek güçlü yerel yönetim yapısının varlığına ihtiyaç duyulmaktadır “denilerek bu yasanın belki de en çok tartışılan konusu olan belediye sınırlarının mülkî sınırlar olarak belirlenmesi, hizmetin etkin sunumunun sağlanabilmesi anlayışına bağlanmaktadır. Gerekçede ayrıca mevcut yerel yönetim yapısı ile yerel nitelikteki kamu hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde sunulma imkânı kalmayan bazı illerde, bu hizmetlerin vatandaşların artan beklentilerini karşılayabilecek nitelik ve kabiliyetle donatılmış, ideal ölçekte etkin hizmet sunma potansiyeline sahip yerel yönetimlerce sağlanmasının öngörülmekte olduğu ve bu doğrultuda bir düzenleme yapıldığı ifade edilmiştir (Çukurçayır vd. 2013).

6360 sayılı Yasa'nın genel gerekçesini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür;

Küreselleşmiş bir dünyada;

- Kamu yönetiminde etkinliği ve verimliliği artırmak,
- Ölçek ekonomilerden daha fazla faydalanabilmek,
- Vatandaşın artan beklentisinin karşılamak ve yönetim sürecine daha fazla katılımını sağlamak,
- İmar hizmetlerinde eşgüdümü ve bütünlüğü sağlamak, parçalı planlar yerine bütüncül bölgesel çapta planlar yapmak,
- Yönetmel kapasitesi düşük yerel yönetim birimlerinin varlığı ve yerel yönetimler arası koordinasyon eksikliği sebebiyle ortaya çıkan kaynak israfını önlemek
- Nüfus yoğunluğu yüksek olan büyükşehirlerde oluşan yönetsel sorunların üstesinden gelebilmek

- Bunların yanı sıra İstanbul ve Kocaeli’nde geçerli olan BŞB sınıрыyla mülki sınırlarının karşılaştırılması uygulamasının hizmetlerin bütünlüğü ve etkinliği açısından iyileşme sağladığı ileri sürülerek bu uygulamanın yaygınlaştırılması gerektiği savunulmuştur.

6360 sayılı büyükşehir düzenlemesine ilişkin en büyük savunmalardan birinin, hizmet etkinliği olduğu görülmektedir. Ancak her hizmet için bunu söyleme imkânı yoktur. Örneğin planlama açısından bakıldığında, öngörülen modelin etkinliği sağlanması beklenebilir. Buna karşılık diğer pek çok hizmet söz konusu olduğunda, modelin hizmet etkinliğini azaltacak yönde çalışması daha muhtemeldir (Arıkoğlu 2013).

4.3 Büyükşehir Sistemine Geçişle Ortaya Çıkan Yapısal Değişiklikler

Yeni büyükşehir sistemi birçok alanda köklü yapısal değişikliklere yol açmıştır. Bu bölümde söz konusu yapısal değişiklikler; idari, mali ve hizmet sunumu açısından ele alınacaktır.

4.3.1 İdari yapıdaki değişiklikler

Büyükşehir belediyesi sınırlarının il mülki sınırı olması, BŞB kurulan illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içindeki köylerin tüzel kişiliklerinin kaldırılması, BŞB kurulan illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içindeki belde belediyelerinin tüzel kişiliklerinin kaldırılması, BŞB kurulan illerde köylerin mahalleye dönüştürülmesi, mahalle kurulmasına 500 nüfus ölçütü getirilmesi, BŞB kurulan illerde belde belediyelerinin mahalleleriyle birlikte bağlı bulundukları ilçenin belediyesine katılması, BŞB kurulmayan diğer illerde nüfusu 2000’in altında olan belde belediyelerinin kaldırılması, BŞB kurulan illerde il özel idarelerinin tüzel kişiliklerinin kaldırılması, BŞB kurulan illerde bucak ve bucak teşkilatlarının kaldırılması, BŞB kurulan illerde yeni ilçeler kurulması, BŞB kurulan illerde mahalli idare birliklerinin kaldırılması, BŞB kurulan illerde kimi yerleşim birimlerinin isimlerinin değiştirilmesi, BŞB kurulan illerde idari bağlılık değişiklikleri BŞB dışındaki diğer illerde encümenin yapısının değiştirilmesi

gibi değişiklikler kabaca tüzel kişilik kaldırılması, yeni tüzel kişilik ihdas edilmesi, idari bağlılık ve isim değişikliği, birleşme ve katılmaları içeren idari yapı değişiklikleri olmuştur. Bu başlıkta önce genel olarak yasanın bu konudaki hükümleri değerlendirilecektir.

6360 sayılı “On    İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile yapılan değişiklikle, mevcut 16 büyükşehir belediyesine 13 kent daha eklenmiştir. Son olarak 6360 sayılı Yasa’da, 6447 sayılı Yasa ile yapılan bir değişiklikle Ordu İli’nin de büyükşehir haline getirilmesi kararlaştırılarak, daha önce yasada belirtilen “13 il” ibaresi 14, “26 ilçe” ibaresi de 27 ilçe olacak şekilde güncellenmiştir.

6360 sayılı Yasa ile yapılan en büyük değişiklik on dört kentte daha büyükşehir belediyesi kurulmasıdır. Bu yasa ile Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, şanlıurfa, Van illerinde büyükşehir belediyesi kurulmuştur.

6360 sayılı Yasa ile, daha önce 5216 sayılı Yasa ile getirilen ve İstanbul ile Kocaeli için geçerli olan, belediye sınırlarının mülki idari sınırlarıyla aynı olması uygulaması tüm büyükşehir belediyeleri için geçerli hale gelmektedir. Böylelikle büyükşehir belediyeleri "Bütünşehir" belediyelerine dönüşmektedir. Bunun haricinde, ilçe belediyelerinin sınırları, ilçe mülki sınırı olarak belirlenmiştir. Bu yasa, büyükşehir belediyelerinin hem mekânsal olarak hem de işlevsel olarak sorumluluklarının genişlemesini getirmiştir. Büyükşehir belediyesine dönüştürülen ve daha öncesinde Büyükşehir belediyesi olan illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve beldelerin tüzel kişilikleri kaldırılmış olup, mevcut ve kurulan büyükşehir belediyelerinin bulundukları illerdeki il özel idarelerinin de tüzel kişilikleri kaldırılmıştır.

Çizelge 4.2’de görüleceği gibi yeni kurulan büyükşehirlerde, bahsi geçen adlar ile yeni ilçeler ve aynı adlar ile ilçe belediyeleri kurulmuştur. 2 tanesi büyükşehir olmayan Zonguldak ilinde olmak üzere toplam 27 yeni ilçe kurulmuştur.

Çizelge 4.2 Büyükşehirlerde kurulan ilçeler

Büyükşehir Belediyesi	Kurulan İlçe
Aydın	Efeler
Balıkesir	Karesi, Altıeylül
Denizli	Merkezefendi, Pamukkale (Pamukkale ilçesi, Akköy ilçesine yeni mahalleler katılması ve isminin Pamukkale olarak değiştirilmesiyle oluşturulmuştur)
Hatay	Antakya, Defne, Arsuz, Payas
Manisa	Şehzadeler, Yunusemre
Kahramanmaraş	Dulkadiroğlu, Onikişubat
Mardin	Artuklu
Muğla	Menteşe, Seydikemer
Tekirdağ	Süleymanpaşa, Kapaklı, Ergene
Trabzon	Ortahisar
Şanlıurfa	Eyyübiye, Haliliye, Karaköprü
Van	Tuşba, İpekyolu
Ordu	Altınordu
Zonguldak	Kilimli, Kozlu

Yasa ile hem yeni kurulan bazı büyükşehirlerde hem de Ankara ve İstanbul illerinde idari bağlılık ve sınır değişiklikleri gerçekleştirilmiştir. Buna göre Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin ve Van illerinde idari bağlılık ve sınır değişiklikleri

yapılmıştır. Zonguldak ise büyükşehir belediyesi olmadığı halde orada da değişiklik yapılmıştır (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3 Yeni kurulan büyükşehirlerde idari bağıllık ve sınır değişiklikleri

Büyükşehir	Bağıllık Değişikliği
Hatay	Merkez Şenköy bucağına bağlı Sofular ve Hanyolu'nun Altınözü ilçesine bağlanması, bazı köyler ve belediyelerin Yayladağı ilçesine bağlanması
Malatya	Yeşilyurt belediyesine bazı mahallelerin bağlanması Battalgazi belediyesine bazı mahallelerin bağlanması
Manisa	Köprübaşı ilçesine bazı belediyelerin ve köylerin bağlanması
Kahramanmaraş	Pazarcık İlçesine bağlı bazı köylerin Türköğlü ilçesine bağlanması
Mardin	Kızıltepe ilçesine bağlı Gökçe Belediyesi'nin Merkez ilçeye bağlanması
Van	Merkez ilçeye bağlı köyler ile bazı mahallelerin Edremit belediyesine bağlanması ve mahalle birleştirilmesi (Merkez ilçeye bağlı Şabaniye mahallesinin bir kısmının Cevdetpaşa mahallesi ile birleştirilmesi Merkez ilçeye bağlı Hacıbekir mahallesinin bir kısmının Şabaniye mahallesi ile birleştirilmesi)
Zonguldak	Kozlu Bucağına bağlı Esenköy ve Yahma köylerinin tüzel kişiliğinin kaldırılması ve mahalle olarak Kozlu Belediyesi'ne katılması

Çizelge 4.4 Daha önceden var olan büyükşehir belediyelerindeki bağlılık ve sınır değişiklikleri

Büyükşehir	Bağlılık Değişikliği
Ankara	Yenimahalle ilçesine bağlı Dodurga ve Alaçatı mahallelerinin bir kısmının Şehitali mahallesi ile birleştirilmesi Şehitali, Aşağıyurtçu, Yukarıyurtçu, Ballıkuyumcu ve Fevziye mahallelerinin Etimesgut ilçesine bağlanması Yenimahalle ilçesinin bir kısmı ile Çayyolu, A. Taner Kışlalı, Ümit, Koru, Konutkent ve Yaşamkent mahallelerinin Çankaya ilçesine bağlanması
İstanbul	Arnavutköy ilçesine bağlı Nakkaş ve Bahşayış mahalleri ile Büyükçekmece ilçesine bağlı Muratbey mahallesinin Çatalca ilçesine bağlanması Şişli ilçesine bağlı Ayazağa, Maslak ve Huzur mahallelerinin Sarıyer ilçesine bağlanması

Yasayla birlikte, toplam 1553 belediyenin tüzel kişiliği kaldırılarak belediye sayısında % 53 azalmaya gidilmiştir. Toplam 1580 belde belediyesi (504+1076) ve mahalle haline getirilen 16544 adet köy de tüzel kişiliklerini kaybetmişlerdir. Büyükşehir tanımı ve büyükşehir belediyesinin kuruluş koşulları değiştirilmiştir. Daha önce 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda yer alan 3/a maddesine göre Büyükşehir Belediyesi:

“En az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisidir.” şeklinde iken yeni düzenlemeyle birlikte Büyükşehir:

“Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev

ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisidir.” şeklinde değiştirilmiştir.

Yeni düzenlemenin eskisinden temel farkı; Büyükşehir Belediyesinin sınırlarının ne olduğudur. Eski halinde Büyükşehir Belediye sınırları “en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesi” iken yeni düzenlemede Büyükşehir Belediye sınırları “il mülki sınırları”dır. Daha önce 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 4’üncü maddesine göre Büyükşehir Belediyesi kurulması şartı;

“Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusu 750.000’den fazla olan il belediyeleri, fizikî yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir.” şeklinde iken, yeni düzenlemeyle birlikte;

“Toplam nüfusu 750.000’den fazla olan illerin il belediyeleri kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir.” şeklinde değişikliğe uğramıştır.

Yeni düzenlemenin eskisinden temel farkı; fiziksel yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın, toplam nüfusu 750.000’den fazla olan illerin kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilecek olmasıdır. Ayrıca, Büyükşehir belediyesi olmak için gerekli olan koşul, belediye nüfusunun 750.000’nin üzerinde olması yerine, il nüfusunun 750.000’in üzerinde olması biçiminde değiştirilmiş, büyükşehir olma şartları esnetilmiştir. Büyükşehir İlçe belediyesi olma nüfus ölçütü 50.000’den 20.000’e çekilmiştir.

30 ilde, özel idareler yerine “Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı” (YİKB) kurulmuştur. Kurulan bu yeni birimin amacı büyükşehir belediyelerinin bulunduğu kentlerde kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerinin etkin olarak yapılması, izlenmesi ve koordinasyonunun sağlanmasıdır. Burada il düzeyinde kamu kurumları arasında koordinasyonu sağlayacak bir koordinasyon merkezi oluşturulmaya

çalışılmış, valilik müessesesinin etkinliği artırılmıştır. Fakat YİKB'ların tüzel kişiliği ve özel bütçesi olmaması nedeniyle çeşitli sıkıntılar yaşanması ve konuyla ilgili şikâyetlerin artması sonucunda; 1 Eylül 2016 Tarihli ve 29818 Sayılı Resmî Gazete'nin 2. mükerrer sayısında yayımlanan KHK 674'ün 35. ve 36. maddeleri ile 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun'un YİKB'larla ilgili 28/A maddesine kamu tüzel kişiliğini haiz ve özel bütçeli ibaresi eklenmiştir. Böylece YİKB'lara tüzel kişilik hakkı tanınmıştır.

İl özel idarelerinin her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları, oluşturulacak bir komisyon tarafından, kamu kurumları arasında paylaştırılma kararı alınmıştır (Geçici md. 1). Belediyelere, mahalleye dönüşen köylerde ticari amaç taşımayan yapılar için tip mimari projeler ve mühendislik projesi yapma / yaptıрма yetkisi verilmiştir. Büyükşehir yetki alanındaki yerler genişletilmiştir (Mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yolların büyükşehir belediye yetki alanına dâhil olması).

Büyükşehir yapılan illerin dışında kalan 51 ilde, nüfusu 2000'den az belediyeler başka hiçbir özellik göz önünde bulundurulmadan kapatılarak köye dönüştürülmüştür. Tüzel kişiliği kaldırılarak köye dönüşen belediyelerden 06/12/2012 tarihine kadar Belediye Kanunu'nun 8'inci maddesindeki usule uygun olarak katılımı nüfusunu 2.000 üzerine çıkaranların tüzel kişiliklerini devam ettirmelerine imkân sağlanmıştır. Tüzel kişiliği kaldırılarak köye dönüşen belediyelerin komşu oldukları il, ilçe ve nüfusu 2.000'in üzerindeki belde belediyelerine, belediye meclisi kararı ile mahalle olarak katılmalarına hak tanınmıştır.

Çizelge 4.5'te görüleceği üzere, yeni kurulan büyükşehirlerde toplam 588 adet belde, 4178'i orman köyü olmak üzere toplam 7786 köyün tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür. Bu rakam, ülke genelinde tüzel kişiliği kaldırılan toplam köy sayısının % 48'ini temsil etmektedir. Yeni kurulan büyükşehirler içinde kapatılan köylerin % 15'i Şanlıurfa ilinde bulunmaktadır. Fakat bu köylerde yaşayan nüfus anlamında değerlendirildiğinde bu değişimden en çok etkilenen illerin sırasıyla; Muğla (nüfusun yaklaşık % 56'sı köylerde yaşamaktadır), Hatay (%50), Şanlıurfa (%45), Trabzon (%44), Ordu (%43) olduğunu söylemek mümkündür.

Çizelge 4.5 Yeni büyükşehir belediyelerinde tüzel kişiliği kaldırılan belde ve köyler

İl	Belde	Köy	Orman Köyü	Toplam Köy
Aydın	36	150	340	490
Balıkesir	34	63	799	892
Denizli	68	60	299	359
Hatay	64	215	147	362
Malatya	39	292	203	495
Mardin	21	327	260	587
Manisa	68	132	648	789
Kahramanmaraş	52	178	299	477
Muğla	49	25	371	396
Tekirdağ	24	120	137	257
Trabzon	57	212	265	477
Şanlıurfa	15	1135	17	1152
Van	8	558	22	580
Ordu	53	99	383	482
Toplam	588	3514	4178	7786

Çizelge 4.6’da 6360 sayılı Yasa öncesinde büyükşehir olan illerde tüzel kişiliği kaldırılan belde ve köyler yer almaktadır. Buna göre, toplam 488 belde ve 5845’i orman köyü olmak üzere toplam 8758 köyün tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür. Kapatılan toplam köy sayısının % 11’i Erzurum İli’nde bulunmaktadır. Nüfus anlamında bakıldığında, bu değişimden en çok etkilenen illerin sırasıyla; Erzurum (toplam nüfusun % 35’i köylerde ikamet etmektedir), Samsun (%33), Diyarbakır (%28), Sakarya (%25) olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Çizelge 4.6 Daha önceden büyükşehir olan illerde tüzel kişiliği kaldırılan belde ve köyler

İl	Belde	Köy	Orman Köyü	Toplam Köy
Adana	21	152	315	467
Ankara	20	274	398	672
Antalya	74	52	487	539
Bursa	21	73	586	659
Diyarbakir	12	480	323	803
Erzurum	14	618	348	966
Eskişehir	14	156	215	371
Gaziantep	13	257	182	439
İstanbul	-	-	151	151
İzmir	23	54	543	597
Kayseri	32	274	121	395
Kocaeli	-	-	232	232
Konya	168	288	296	584
Mersin	41	80	429	509
Sakarya	12	18	410	428
Samsun	23	137	809	946
Toplam	488	2913	5845	8758

Çizelge 4.7’de yeni büyükşehir belediyelerinde yeni kurulan ve daha önceden mevcut olan ilçeler görülmektedir. Buna göre 6360 sayılı Yasa ile birlikte 4 tanesi Hatay’da olmak üzere toplam 25 yeni ilçe kurulmuştur. Çizelgeden başka bir çıkarım daha yapmak mümkündür ki, yasa öncesi il belediyelerinin sorumluluk alanına giren nüfus ile yasa sonrası büyükşehir ünvanına kavuşan belediyelerin nüfusları karşılaştırıldığında, bazı belediyelerin sorumluluk alanı ve hizmet kapsamının

diğerlerine oranla daha fazla arttığı açıktır. Örneğin yasa öncesinde Muğla nüfusunun % 93'ü Muğla Belediyesi yetki alanında değil iken, şimdi bu % 93'lük pay Muğla Büyükşehir Belediyesi'nin hizmet alanına katılmıştır. Bununla birlikte Malatya'da bu değişim sadece % 45'ler seviyesinde izlenmektedir. Bu bakış açısıyla, yasa öncesine göre belediyenin hizmet yükünün en fazla arttığı illeri Muğla (%93), Mardin (%89), Hatay (%86), Tekirdağ (%84) şeklinde sıralamak yanlış olmayacaktır.

Çizelge 4.7 Yeni büyükşehirlerin ilçe belediyeleri

İl	2012 İl Belediyeleri Toplam Nüfusu	Yeni Kurulan İlçe Sayısı	Daha Önceden Mevcut İlçe Sayısı	2014 Büyükşehir Belediyeleri Toplam Nüfusu
Aydın	195.951	1	16	1.041.979
Balıkesir	267.903	2	18	1.189.057
Denizli	525.497	1	18	978.700
Hatay	216.960	4	11	1.519.836
Malatya	426.381	-	13	769.544
Manisa	309.050	2	15	1.367.905
Mardin	86.948	1	9	788.996
Kahramanmaraş	443.575	2	9	1.089.038
Muğla	64.706	2	11	894.509
Tekirdağ	150.112	3	8	906.732
Trabzon	243.735	1	17	766.782
Şanlıurfa	526.247	3	10	1.845.667
Van	370.190	2	11	1.085.542
Ordu	147.913	1	18	724.268
Toplam	3.975.168	25	184	14.968.555

Çizelge 4.8'de görüleceği üzere 6360 sayılı Yasa sonrası toplam 14 il belediyesi, büyükşehir belediyesine dönüşmüş, bu dönüşümün sonucu ve yeni kurulan ilçe belediyelerinin de etkisi ile büyükşehir ilçe belediyelerinin sayısı 376 artmıştır. Buna

karşın, ilçe belediyelerinin sayısı 349, belde belediyeleri 1580 azalmıştır. Sonuç olarak toplam belediye sayısı 1553 azalmıştır. Ortaya çıkan tabloda 6360 sayılı Yasa'dan en fazla, en küçük yerel yönetim birimi olan köylerin etkilendiği açıktır. Yasa ile birlikte 16 bin'den fazla köy, tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalle statüsüne geçmiştir.

Çizelge 4.8 6360 sayılı Yasa sonrası karşılaştırma

	2012 (Yasa öncesi)	2014	Değişim
Büyükşehir Belediyesi	16	30	14
Büyükşehir İlçe Belediyesi	143	519	376
İl Belediyesi	65	51	-14
İlçe Belediyesi	749	400	-349
Belde Belediyesi	1977	397	-1580
Toplam Belediye	2950	1397	-1553
İl Özel İdaresi	81	51	-30
Köy	34283	17739	-16544

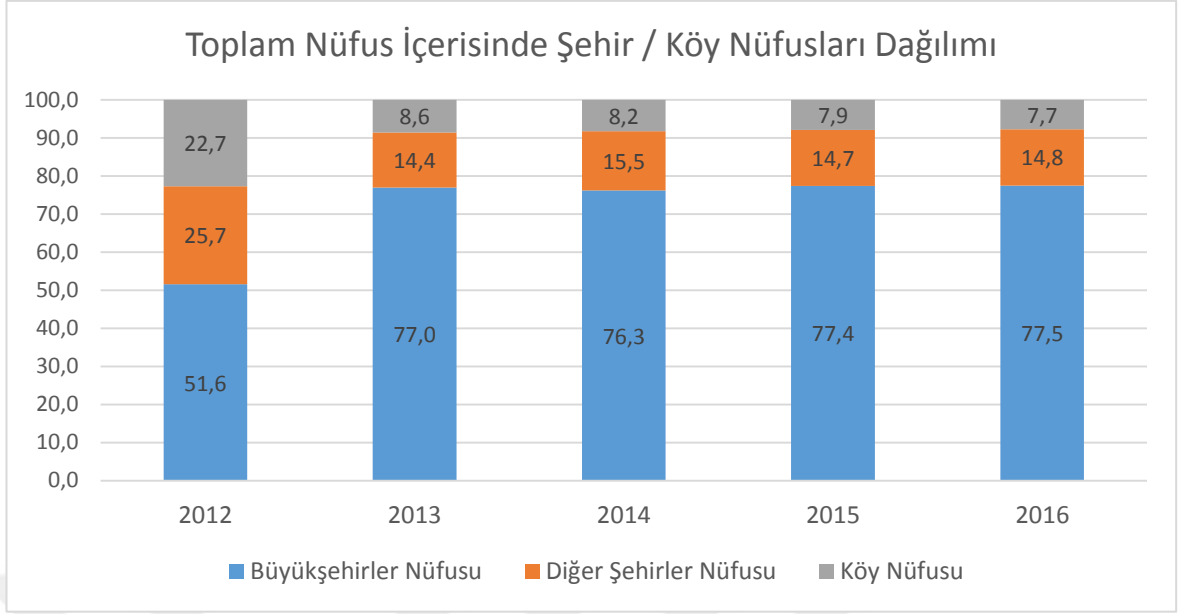
Çizelge 4.9'da görüleceği üzere yasanın getirdiği düzenlemelerden nüfusun % 14'lük kesimi doğrudan etkilenmiştir. Toplam 10 milyon 545 bin 502 kişi yasa öncesi köylerde yaşamlarını sürdürürken, yasa sonrası "mahalle" adı altındaki yerleşim birimlerinde yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Aynı zamanda yerel yönetim birimi olmaktan kaynaklı bir takım haklarından da vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Köylerin mahalleye dönüşümünün beklenen bir sonucu olarak, şehir nüfusu artmıştır. 6360 sayılı Yasa ile birlikte % 60 oranında azalan toplam köy nüfusu, 2013 yılından itibaren % 1,2 - 3,4 oranında istikrarlı bir şekilde düşmeye devam etmektedir. 2016 yılına gelindiğinde Türkiye nüfusunun sadece % 7,7'si yaşamlarını köylerde sürdürmektedir.

Çizelge 4.9 Yasa öncesi ve sonrası şehir / köy nüfusları karşılaştırması

	2012		2013	2014	2015	2016	
	Nüfus	Endeks				Nüfus	Endeks
Büyükşehirler	39.032.952	100	58.999.801 ¹	59.244.228	60.962.088	61.837.649	158
Diğer Şehirler	19.415.479	100	11.034.612	12.041.954	11.561.046	11.834.099	61
Toplam Şehir	58.448.431	100	70.034.413	71.286.182	72.523.134	73.671.748	126
Köy	17.178.953	100	6.633.451	6.409.722	6.217.919	6.143.123	36
TOPLAM	75.627.384	100	76.667.864	77.695.904	78.741.053	79.814.871	105

Şekil 4.1'den anlaşılabacağı üzere, 2012 yılından 2013 yılına geçildiğinde kentli nüfus ve kırsal nüfus yüzdeleri arasında radikal bir değişim gözlenmektedir. 2012 yılında nüfusun yaklaşık % 77,3'ü şehirlerde, % 22,7'si köylerde yaşamını sürdürmekte iken, 2013 yılında nüfusun % 91,4'ü şehirlerde, % 8,6'sı ise köylerde yaşamını sürdürmektedirler. Bu değişim doğal bir kentleşme süreci veya göç kaynaklı değil, 6360 sayılı Yasa'nın sonucudur. 2016 yılına gelindiğinde, toplam nüfusun % 92,3'ü kentli nüfus olup, % 7,7'si kırsal nüfustur. Üstelik sadece 4 yıl içinde büyükşehirlerde yaşamını sürdüren nüfus oranı da % 26 artarak, % 77 seviyelerine ulaşmıştır.

¹ Yasada, söz konusu büyükşehir belediyelerinin 30 Mart 2014 yerel seçimleri ile birlikte kurulacağı ifade edilmiş olsa da, TÜİK veri tabanı 2013 yılı Ocak ayı başı itibarıyla nüfus rakamlarını, yasa resmi olarak uygulamaya girmeden önce güncellemiştir. 2013 yılı verileri, yeni kurulan büyükşehirler ve önceki büyükşehir belediyeleri sınırlarının il mülki sınırlarına çekilmesi ile ortaya çıkan nüfus rakamlarıdır.

Şekil 4.1 Yasa öncesi ve sonrası şehir / köy nüfusları yüzde dağılımı

Büyükşehir belediyesi olan illerde mahalle kurmak için 500 nüfus şartı getirilmiştir. Büyükşehir Belediyelerinin ilçe belediyelerine devredecekleri görevlerde değişiklikler yapılmış olup, ilçe Belediyelerine yetki devri ile ilgili olarak Büyükşehir Belediye Başkanından görüş alınması gerekliliği kaldırılmıştır.

Yasanın ilgili hükmü gereğince “Tüzel kişilikleri kaldırılan belediye ve köylerin; personeli, her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları, komisyon kararıyla ilgisine göre bakanlıklara, büyükşehir belediyesi, bağlı kuruluşu veya ilçe belediyesine devredilir.”

“Tüzel kişilikleri kaldırılan il özel idarelerinin her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları, komisyon kararıyla ilgisine göre bakanlıklara, bakanlıkların bağlı veya ilgili kuruluşları ile bunların taşra teşkilatına, valiliklere, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığına, büyükşehir belediyesine ve bağlı kuruluşuna veya ilçe belediyesine devredilir.”

“Tüzel kişilikleri kaldırılan il özel idarelerinin personeli, komisyon kararıyla ilgisine göre yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı, büyükşehir belediyesi, bağlı kuruluşu veya ilçe belediyesine devredilir.”

“Büyükşehir belediyesine dönüşen il belediyesinin sahip olduğu; her türlü taşınır, taşınmaz malları ve personeli, komisyon kararıyla ilgisine göre büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyeleri ile bağlı kuruluşlar arasında paylaştırılır.”

6360 sayılı Yasa ile; “Büyükşehir ilçe belediyesi olan belediyelerce yürütülen su, kanalizasyon, katı atık depolama ve bertaraf, ulaşım, her çeşit yolcu ve yük terminalleri, toptancı halleri, mezbaha, mezarlık ve itfaiye hizmetlerine ilişkin olmak üzere personel, her türlü taşınır ve taşınmaz malları ve bu hizmetlerin yerine getirilmesine yönelik yatırım, alacak ve borçları, komisyonca ilgisine göre büyükşehir belediyesi ile ilgili bağlı kuruluş arasında paylaştırılır.” hükmü getirilmiş, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev sorumlulukları yeniden düzenlenmiştir.

Yasa gereğince;

“tüzel kişiliği kaldırılan belediye, il özel idaresi ve köylerden oluşan veya 06/12/2012 tarihinden itibaren amaçları ortadan kalkacak olan mahalli idare birlikleri, ilk mahalli idareler genel seçiminden önce tüzüklerindeki hükümlere göre tasfiye olunur. Tüzüklerinde hüküm bulunmayan hallerde; 6360 sayılı Kanun’un devir, tasfiye ve paylaştırmaya ilişkin hükümleri uygulanır.”

“Bu birlikler, 06/12/2012 tarihinden itibaren, yeni personel istihdam edemezler, taşınır ve taşınmaz mal edinemezler, kendilerine ait taşınır ve taşınmaz malları satamazlar, hizmet alımına ilişkin sözleşme yapamazlar ve borçlanma yapamazlar.”

6360 sayılı Yasa’da mahalli idare birlikleri ile ilgili iki farklı düzenleme yapılmıştır. İlki üyelerinin tamamının il özel idarelerinden oluştuğu birliklerin başkanının birlik merkezinin bulunduğu ilin valisi olma koşulunun değiştirilerek onun yerine üye illerin valileri arasından seçilme esasının getirilmesidir. Bu yolla illerin birlik başkanlığı düzeyinde temsiliyeti bakımından bir eşitlik getirilmek istenmiştir. İkinci düzenleme ise 6360 sayılı Kanun ile tüzel kişiliği kaldırılan belediye, il özel idaresi ve köylerden oluşan veya söz konusu kanun ile amaçları ortadan kalkan mahalli idare birliklerinin ilk mahalli seçimlerden önce tasfiye edilmiştir .

Mahalli idare birliklerine ilişkin ilk yasal düzenleme, gerek 1961 gerekse 1982 anayasalarında birlik kurulabilmesine ilişkin hüküm varken; 2005 yılında çıkarılan 5355 sayılı Kanun ile mümkün olabilmektedir. 5355 sayılı Kanun Türkiye’de kurulan çok sayıda birliğin bir bütünlük içinde ele alınması ihtiyacından kaynaklanmıştır. 1990’lı yıllarda birlik sayısında özellikle de köylere hizmet götürme birliklerinin sayısında hızlı bir artış gözlenmiştir (İzci ve Turan 2013).

Mahalli idare birliği kurulabilmesi için en az iki mahalli idarenin bir araya gelerek bir tüzük üzerinde anlaşmaları gerekmektedir. İlgili valiliğin ya da İçişleri Bakanlığı’nın tüzüğü onaylamasından sonra Bakanlar Kurulu kararı ile mahalli idare birliği kurulabilmektedir.

2012 yılı verilerine göre Türkiye’de 13’ü il özel idaresi ve belediye hizmet birlikleri, 65’i belediye hizmet birlikleri ve 910’u köylere hizmet götürme birlikleri olmak üzere toplam 1393 birlik bulunmakta iken, 6360 sayılı Yasa ile yapılan düzenlemelerin etkisi ile, 2014 itibariyle toplam birlik sayısı 788’e düşmüştür. 08/03/2011 tarihli ve 6172 sayılı “Sulama Birlikleri Kanunu” ile sulama birlikleri, mahalli idare birlikleri kapsamından çıkarılmıştır. 6360 sayılı Kanun ile de büyükşehirlerdeki köylere hizmet götürme birlikleri tasfiye olmuştur. Çizelge 4.10’da görüleceği gibi 6360 sayılı Yasadan en fazla etkilenen kuruluşlardan biri de Köylere Hizmet Götürme birlikleri olmuş, 461 birlik tasfiye edilmiştir (<http://www.migm.gov.tr> 2016d). Ayrıca, çizelge 4.11’de belirtildiği gibi belediye bağlı idarelerinin sayısı da 33’den 19’a düşmüştür (<http://www.tbb.gov.tr> 2016e).

Çizelge 4.10 Türlerine göre mahalli idare birliklerinin sayıları

Türü	Yasa öncesi	Yasa sonrası
Ülke Düzeyinde Birlikler	2	2
Belediye Hizmet Birliği	65	56
Özel İdare - Belediye Hizmet Birliği	13	11
Kalkınma Birliği	13	11
Çevre Altyapı Hizmet Birliği	131	98
Turizm Birliği	69	53
İçmesuyu Birliği	173	93
Köylere Hizmet Götürme Birliği	910	449
Diğer	17	15
Toplam	1393	788

2560 sayılı “İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun” ile büyükşehir belediyelerine bağlı ve içme suyu, kanalizasyon ve yağmur sularının uzaklaştırılması ile ilgili görevleri ifa etmek üzere ayrı bütçe ve kamu tüzel kişiliğine 27 haiz su ve kanalizasyon idareleri kurulmuştur. Kanunun ek 5 inci maddesi ile bu kanunun diğer büyükşehir belediyeleri için de uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

Su ve kanalizasyon idarelerine ilave olarak İstanbul’da İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü (İETT), Ankara’da Ankara Elektrik, Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi Genel Müdürlüğü (EGO) ve İzmir’de İzmir Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs ve Trolleybüs Genel Müdürlüğü (ESHOT) bağlı idareleri mevcuttur.

Çizelge 4.11 6360 sayılı Yasa'dan sonra mahalli idare birlikleri ve belediye bağlı idareleri sayısı

Türü	Belediye Bağlı İdareleri	Mahalli İdare Birlikleri
Yasadan önce	19	1393
Yasadan sonra	33	788

Madencilik faaliyetleri için işyeri açma ve çalışma ruhsatlarında yetki valiliklere verilmiştir. Ulaşım ile ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının temsilcilerinin Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME) üyesi olmaları sağlanmıştır. Büyükşehir belediyelerinin bazı varlık ve kaynaklarını şirketler aracılığıyla yarışma ve rekabet şartları oluşmadan üçüncü kişilere kiralama yetkisi kaldırılmıştır.

İl encümeninin üye sayısı azaltılmış olup, İl encümenin ihale komisyonu olarak yapacağı toplantıların yapılma ve karar alma şekline ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. İl Özel İdaresi bütçesinin süresi içinde kesinleşmemesi durumunda karar, Danıştay yerine İçişleri Bakanı tarafından verilecektir.

Yeni düzenleme ile birlikte 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda (Md.13/1);

“İl encümeni valinin başkanlığında, genel sekreter ile il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından seçeceği üç üye ve valinin her yıl birim amirleri arasından seçeceği iki üyeden oluşur.” ibaresi yer almaktadır. Böylece, Encümen sayısı 11'den 7'ye düşürülmüş, Genel sekreter encümenin doğal üyesi haline getirilmiş, İl genel meclisinin seçeceği üye sayısı 5'ten 3'e düşürülmüş, valinin birim amirleri arasından seçeceği üye sayısı 5'ten 2'ye düşürülmüş, Mali hizmetler birim amirinin doğal üyeliği sona ermiştir. İhale komisyonu olarak eksiksiz toplanması gereken il encümeninin, salt çoğunlukla toplanıp salt çoğunlukla karar almasına imkân sağlanmıştır.

- **Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı**

(3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Md.28/A)

Büyükşehir belediyelerinin bulunduğu illerde kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerinin etkin olarak yapılması, izlenmesi ve koordinasyonu, acil çağrı, afet ve acil yardım hizmetlerinin koordinasyonu ve yürütülmesi, ilin tanıtımı, gerektiğinde merkezi idarenin taşrada yapacağı yatırımların yapılması ve koordine edilmesi, temsil, tören, ödüllendirme ve protokol hizmetlerinin yürütülmesi, ildeki kamu kurum ve kuruluşlarına rehberlik edilmesi ve bunların denetlenmesini gerçekleştirmek üzere valiye bağlı olarak Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı kurulmuştur.

“Bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşları, kaynağını aktarmak şartıyla illerde yapacakları her türlü yatırım, yapım, bakım, onarım ve yardım işlerini Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı aracılığıyla yapabilirler. Bu işler karşılığı genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerince yapılacak kaynak transferleri ödenek aktarması suretiyle, diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak kaynak transferleri ise tahakkuk işlemleri ile gerçekleştirilir.”

“Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerince aktarılan tutarlardan yıl içerisinde harcanmayan kısımları ertesi yıl bütçesine devren ödenek kaydetmeye; diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca aktarılan tutarları bir yandan genel bütçenin (B) işaretli cetveline gelir, diğer yandan Bakanlık bütçesinin ilgili tertiplerine ödenek kaydetmeye ve yıl içerisinde harcanmayan kısımlarını ertesi yıl bütçesine devren gelir ve ödenek kaydetmeye İçişleri Bakanlığı yetkilidir.”

“Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı tarafından, merkezi idarenin adli ve askeri teşkilat dışında taşradaki tüm birimlerinin, hizmet ve faaliyetlerinin etkinliği, verimliliği ve kurumların stratejik plan ve performans programlarına uygunluğu ile ilgili hazırlanacak rapor, valinin değerlendirmesiyle birlikte Başbakanlığa ve bu kurumların bağlı veya ilgili olduğu bakanlığa gönderilir. Bu raporlar yıllık olarak hazırlanır ve takip eden yılın şubat ayı sonuna kadar yukarıdaki mercilere gönderilir.”

Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları (YİKB)

- afet yardım,
- acil çağrı,

- yatırım izleme,
- rehberlik ve denetim,
- strateji ve koordinasyon ile idari müdürlükler kurabilir. Gerektiğinde geçici birimler kurulabilir.

“Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının alışma usul ve esasları İçişleri Bakanlığınca ıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığının sevk ve idaresi, vali veya vali tarafından görevlendirilecek bir vali yardımcısı tarafından yerine getirilir. Maliye Bakanlığınca, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için her yıl İçişleri Bakanlığı bütçesine yeterli  denek konulur.”

Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı Tarafından Yapılabilecek İşler;

- Gerektiğinde valilik, kadro, yer ve unvanlarına bakılmaksızın ihtiyaç durumuna göre uzman, sözleşmeli personel ve memurları Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarında görevlendirmeye yetkilidir.
- Kamu kurum ve kuruluşlarının;
- 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamındaki araçlarının alımı, işletilmesi, bakım ve onarımı ile
- Bürolarının ihtiyaçları
- Valilik ve kaymakamlık konutlarının yapım, bakım, işletme ve onarımı
- Emniyet hizmetlerinin gerektirdiği harcamalar, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığınca karşılanabilir.

Merkezi idare tarafından yapılan her türlü yardım ve desteğin koordinasyonu, denetimi ve izlenmesi ve acil durumlarda bizzat yerine getirilmesi Y KB tarafından sağlanır.

“İldeki kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülmesi gereken yatırım ve hizmetlerin aksadığının ve bu durumun halkın sağlığı, huzur ve esenliği ile kamu düzeni ve güvenliğini olumsuz etkilediğinin vali veya ilgili bakanlığınca tespit edilmesi durumunda, vali uygun süre vererek hizmet ve yatırımın gerçekleştirilmesini ister.

Hizmet ve yatırımın verilen sürede gerçekleşmemesi hâlinde, vali söz konusu yatırım ve hizmetin ildeki diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yerine getirilmesini isteyebileceği gibi, YİKB aracılığıyla da yerine getirebilir.”

Yapılan veya yapılacak harcamalar karşılığı tutarlar ilgili kurumun pay ve ödeneklerinden tahsis yapan kurum tarafından kesilerek İçişleri Bakanlığına veya hizmeti yerine getiren diğer kamu kurum ve kuruluşuna gönderilir. Bu kapsamda İçişleri Bakanlığına ve diğer genel bütçeli idarelere aktarılan tutarların bu kurumların bütçeleriyle ilişkilendirilmesi birinci fıkra hükümleri çerçevesinde, diğer kamu kurum ve kuruluşlarına aktarılan tutarların bütçeleriyle ilişkilendirilmesi bu kurumların tabi olduğu mevzuat hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilir. Diğer genel bütçeli idarelere ilişkin bütçe işlemlerini yapmaya bu kurumların üst yöneticileri yetkilidir. YİKB ile il özel idaresi büyükşehirlerde fiilen ve kanunen yetkisini kaybetmiş olup, kontrolün merkezi yönetim yani valide olduğu bir sistem kurulmuştur. Böylece daha önceden il genel meclisleri aracılığıyla, seçilmiş yerel karar mekanizmalarına ait olan, yerel yatırımlara yönelik bazı karar ve tercihler, doğrudan merkezi idarenin atanmış yetkili personeline bırakılmaktadır.

Yerelleşme anlayışına aykırı olarak bir yerel yönetim birimi olan İÖİ’ler, 30 BŞB’de kaldırılarak yerlerine valiliklere bağlı YİKB’ler kurulmuştur. Ayrıca bu birimlerin idari yapı içindeki yerinin ne olacağı, nasıl bir işlev göreceği net bir şekilde belli değildir (Zengin 2014).

- **Büyükşehir Seçim Çevresi ve Seçim Sistemi**

Büyükşehir belediye başkanının seçiminde, seçim çevresi daha önce büyükşehir belediye sınırları ve orman köylerinden oluşurken, 6360 sayılı Yasadaki düzenlemeler sonrası, genişleyen belediye sınırları dolayısıyla, orman köyleri dâhil mahalleye dönüşen tüm köyleri kapsamaktadır. Böylelikle daha önce oy kullanma hak ve görevi olmayan köylerde yaşayan vatandaşların da büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanabilmesi söz konusu olmuştur. Bunun dışında, mahalle

muhtarlıkları ve ihtiyar heyetleri seçim sisteminde de bazı düzenlemelere gidilmiştir (EK 1).

4.3.2 Mali açıdan ortaya çıkan değişiklikler

Yasanın getirdiği en önemli düzenleme yerel yönetimlerin paylarının yeniden düzenlenmesi ve doğal olarak bölüşüm ilişkilerine yapılan müdahaledir. Önceki uygulamaya göre yerel yönetimlerin finansmanı için genel bütçe vergi gelirlerinden çeşitli paylar aktarılmaktaydı. Konuya ilişkin yasada bu oran şöyle belirlenmiştir: “Genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının; % 2,85’i büyükşehir dışındaki belediyelere, % 2,50’si büyükşehir ilçe belediyelerine ve % 1,15’i il özel idarelerine ayrılır. Büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının % 5’i ile genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılan payların % 30’u büyükşehir belediye payı olarak ayrılır.” Buradaki ölçüt ise her yılın Ocak ayından geçerli olmak üzere o sınırlar içinde yaşayan nüfustur.

“Ayrılan büyükşehir ilçe belediyeleri payı, nüfus esasına göre dağıtılır. Hesaplanan tutardan % 30’luk büyükşehir belediyesi payı ve % 10 su ve kanalizasyon idaresi payı ayrıldıktan sonra kalan miktar büyükşehir ilçe belediyelerinin hesabına İller Bankası tarafından aktarılır. Ayrılan büyükşehir belediye payının; % 70’i doğrudan ilgili büyükşehir belediyesi hesabına aktarılır. Kalan % 30’luk kısmı ise büyükşehir belediyeleri arasında nüfus esasına göre dağıtılır.”

“Dağıtılan büyükşehir belediye paylarındaki artış, bir önceki yılın aynı ayında tahakkuk eden tutarların % 20’sinden fazla olamaz. Fazla olan tutarlar, artış oranı % 20’den az olan büyükşehir belediyelerine bu oranı aşmamak üzere, nüfus esasına göre dağıtılır. Bakanlar Kurulu bu oranı bir katına kadar artırmaya veya kanuni haddine indirmeye yetkilidir” (5779 sayılı Kanun, Md.5/3-4). Bu bent kaldırılarak yeniden düzenlenmiştir. Buna göre;

“Genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamının % 1.50’si büyükşehir dışındaki belediyelere, % 4.50’si büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ve % 0.5’i il özel idarelerine aktarılmaktadır. Yine özel tüketim vergisi hariç olmak üzere, büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilatının % 6’sı ile genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamı üzerinden büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ayrılan payların % 30’u büyükşehir belediye payı olarak ayrılmaktadır. Bu % 6’lık büyükşehir belediye payının % 60’ı doğrudan ilgili büyükşehir belediyesine aktarılırken, kalan % 40’lık kısmının % 70’i nüfusa, % 30’u yüzölçümü esasına göre büyükşehir belediyeleri arasında dağıtılmaktadır.”

Daha önce büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılan pay (%4,50) sadece nüfus esasına göre belediyeler arasında dağıtılırken, yeni düzenlemeyle birlikte bu payın; % 90’lık kısmı ilçelerin nüfusuna, % 10’luk kısmı ise ilçelerin yüzölçümüne göre dağıtılmaktadır.

Büyükşehir dışındaki belediyeler için ayrılan % 1,5’lik pay ise, % 80’i nüfus, % 20’si ise gelişmişlik endeksine göre dağıtılır. Gelişmişlik endeksine göre dağıtılacak miktar için Kalkınma Bakanlığı tarafından tespit edilen en son veriler esas alınır. Bu endeksin kullanımında, belde belediyeleri için bağlı bulunduğu ilçenin endeks değeri uygulanmak üzere, il, ilçe ve belde belediyeleri gelişmişlik katsayılarına göre en az gelişmiş olandan en çok gelişmiş olana doğru ve eşit nüfus içeren beş gruba ayrılır. Eşitliği bozan ilçe, denge kurulacak şekilde beldeleriyle birlikte bir önceki gruba veya bir sonraki gruba ilave edilir. Birinci fıkraya göre belirlenen miktarın % 23’ü birinci gruba, % 21’i ikinci gruba, % 20’si üçüncü gruba, % 19’u dördüncü gruba ve % 17’si beşinci gruba tahsis edilir. Bu tahsisat, her grup içinde, gruba giren belediyelerin nüfuslarına göre dağıtılır (www.mevzuat.gov.tr 2008).

“İstanbul ve Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri dışında; büyükşehir belediyeleri, büyükşehir ilçe belediyeleri ve bağlı idarelerin yatırım bütçelerinin en az % 10’u, on yıl süre ile bu kanun kapsamında belediye sınırlarına dâhil olan yerleşim yerlerinin altyapı hizmetleri için ayrılacak ve kullanılacaktır.” Yeni durumda, genel bütçe vergi gelirleri

(GBVG) tahsilâtından pay dağıtımı büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyeleri lehine gelişmiştir. Diğer belediyeler ile büyükşehir ilçe belediyelerinin GBVG'den aldıkları tutarlar arasındaki makas yasa öncesine göre açılmıştır. Bu noktada, il bazında incelendiğinde yeni büyükşehir belediyesi olan illerin toplam GBVG'den aldıkları pay dolayısıyla da gelirleri mutlak olarak artmıştır. Pek çok ildeki büyükşehir belediyelerinin toplam geliri artmış olup aynı zamanda kişi başına düşen gelir miktarı da artış göstermiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur ki, büyükşehir belediyesine dönüştükten sonra GBVG'den aldığı pay artmasına rağmen, söz konusu ilde kişi başına düşen gelirin azalmış olduğu yerler de görülmektedir. Yeni büyükşehir olan illerden Aydın, Mardin, Trabzon ve Şanlıurfa'da bu durum söz konusudur. Buradaki negatif yönlü değişimin kaynağı, bu illerde büyükşehir kapsamına giren toplam nüfusun, yasa öncesi nüfustan çok daha fazla olmasıdır. Böylece büyükşehir belediyesine düşen toplam gelir, yeni yasa ile birlikte artsa da kişi başına düşen gelirin her durumda artmadığı bilakis azaldığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda hizmet alanı genişliği göz önünde bulundurulduğunda, 6360 sayılı Yasa ile birlikte büyükşehir kapsamına alınan belediyelerin hizmet sunumu bakımından ne derece yeterli olup olamayacağı gibi tereddütleri akla getirmektedir.

5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun'da 2012 yılında yapılan düzenleme ile birlikte, GBVG'den belediyelere denkleştirme ödeneği dağıtılması ile ilgili madde (6) güncellenmiştir. Daha önce söz konusu madde;

“Kesinleşmiş en son genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının binde biri Maliye Bakanlığı bütçesine belediyeler denkleştirme ödeneği olarak konulur. Maliye Bakanlığı, bu ödeneği, mart ve temmuz aylarında iki eşit taksit halinde dağıtılmak üzere, İller Bankası hesabına aktarır. Bu ödeneğin % 60'ı, nüfusu 5.000'e kadar olan belediyelere, % 40'ı ise nüfusu 5.001 – 9.999 arasında olan belediyelere eşit şekilde dağıtılır.” Şeklinde ifade edilirken, yapılan yeni düzenleme ile birlikte şu şekilde değiştirilmiştir;

“Kesinleşmiş en son genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının binde biri Maliye Bakanlığı bütçesine nüfusu 10.000’e kadar olan belediyeler için kullanılmak üzere denkleştirme ödeneği olarak konulur. Maliye Bakanlığı, bu ödeneği, mart ve temmuz aylarında iki eşit taksit hâlinde dağıtılmak üzere, İlbank A.Ş. hesabına aktarır. İlbank A.Ş., hesabına aktarılan ödeneğin % 65’ini eşit şekilde, % 35’ini ise nüfus esasına göre dağıtır.” Yapılan yeni düzenlemenin daha öncekinin aksine nüfusu fazla olan belediyelerin lehine sonuçlandığı anlaşılmaktadır.

6360 sayılı Yasa ile büyükşehir ve ilçe belediyelerinin merkezi hükümetten alacağı paylar bir miktar artırılmakla birlikte, genel olarak belediyelerin kaynak sıkıntılarını azaltacak, öz kaynaklarını güçlendirecek ve mali özerkliğini artıracak düzenlemelere yer verilmemektedir. Büyükşehir belediyeleri; il özel yönetimlerinin görevlerini de üstlenerek, bunu çok daha büyük bir alanda ve nüfusa mevcut yetersiz mali kaynaklarıyla yapmak durumunda bırakılmaktadır (Gül ve Batman 2013).

4.3.3 Hizmet sunumu açısından ortaya çıkan değişiklikler

Daha önceden büyükşehir ilçe belediyesi olan belediyelerce yürütülen; su, kanalizasyon, katı atık depolama ve bertaraf, ulaşım, her çeşit yolcu ve yük terminalleri, toptancı halleri, mezbaha, mezarlık ve itfaiye hizmetleri büyükşehir belediyesine veya ilgili bağlı kuruluşa devredilmiştir.

Yasa gereği “Tüzel kişilikleri kaldırılan belediye ve köylerin; taşınmazlarının tahsisi ve kiralınması, iş ve toplu iş sözleşmesinin yapılması, yeni nazım ve uygulama imar planının yapılması, imar planı değişikliği ve revizyonu her türlü imar uygulaması (inşaat ruhsatı hariç), iş makineleri ve diğer taşıtların satışı borçlanmaları katılacakları ilçe belediyesinin onayına bağlıdır. Henüz ilçe belediyesi oluşmamış yerlerde bildirimler il belediyesine yapılır ve onaylar il belediyesince verilir.”

“Adana, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Konya, Malatya, Manisa,

Mersin, Mardin, Muğla, Sakarya, Samsun, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon ve Van belediyeleri yetkili organlarının kararıyla 6360 sayılı Yasa ile sorumluluk alanlarına dâhil edilen yerleşim yerlerine yetkisi dâhilindeki her türlü yatırım ve hizmeti götürebilir.”

“Teşkilatlanma tamamlanıncaya kadar yeni kurulan ilçelerde merkezi idareye ait her türlü iş ve işlemler ile idari ve adli davalar ve bunlara ilişkin bütün iş ve işlemler mevcut bağlılık durumuna göre yürütülür. Yeni kurulan ilçelerde ilçe idare kurulları teşekkül edinceye kadar bu yerlerdeki işlemlerle ilgili olarak, eskiden bağlı oldukları il ve ilçelerin idare kurulları görevli ve yetkilidir.”

3213 sayılı Maden Kanunu’na göre;

“verilen I (a) grubu maden ruhsatı ile maden üretim faaliyetleri ile bu faaliyetlere dayalı ruhsat sahasındaki tesisler için işyeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin yetki ve görevler il özel idarelerinin tüzel kişiliğinin kaldırıldığı illerde valiliklerce yürütülür. 5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu’na göre verilen jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ruhsatına ilişkin yetki ve görevler, il özel idarelerinin tüzel kişiliğinin kaldırıldığı illerde valiliklerce yürütülür.”

- **Mahalleye Dönüşen Köylerde Yapılacak Tip Mimari Projeler (Md.3/1)**

Yasa gereği “İlçe belediyeleri veya ilçe belediyelerinin talep etmeleri hâlinde büyükşehir belediyeleri bu Kanun’a göre tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüşen köylerde yapılacak ticari amaç taşımayan yapılar için yürürlükteki imar mevzuatı doğrultusunda yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler yapar veya yaptırır” hükmü getirilmiştir.

“Tip mimari projenin uygulanacağı alan sınırını belirlemeye ilgili ilçe belediyesi yetkilidir. Tip mimari projeler doğrultusunda ilgili belediyesince gerekli mühendislik projeleri yapılır ya da yaptırılır. Bu projeler ilgili belediyesince başvuru sahiplerine

ücretsiz verilir ve uygulaması denetlenir. Yapılacak inşaatlarda tip projeler dışında özel proje uygulanmak istenmesi durumunda bu projeler yürürlükteki mevzuat uyarınca ilçe belediyesi tarafından onaylanır.”

- **Belediyelerin Yeni Katılan Alanlarda Hizmet Yapabilmesi ve Yeni Kurulan İlçelere İlişkin İşlemler**

“Adana, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Konya, Malatya, Manisa, Mersin, Mardin, Muğla, Sakarya, Samsun, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon ve Van belediyeleri yetkili organlarının kararıyla 6360 sayılı Kanun ile sorumluluk alanlarına dâhil edilen yerleşim yerlerine yetkisi dâhilindeki her türlü yatırım ve hizmeti götürebilir.”

“Teşkilatlanma tamamlanıncaya kadar yeni kurulan ilçelerde merkezi idareye ait her türlü iş ve işlemler ile idari ve adli davalar ve bunlara ilişkin bütün iş ve işlemler mevcut bağlılık durumuna göre yürütülür.”

“Yeni kurulan ilçelerde ilçe idare kurulları teşekkül edinceye kadar bu yerlerdeki işlemlerle ilgili olarak, eskiden bağlı oldukları il ve ilçelerin idare kurulları görevli ve yetkilidir.”

- **Büyükşehir Belediyelerinin Görev ve Yetkileri**

Daha önce büyükşehir belediyeleri yetki alanlarına giren, meydan bulvar, cadde ve ana yolların yapım ve onarımından sorumlu iken, 6360 sayılı Yasa ile yapılan düzenlemeler sonrası, mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yolların yapım ve onarımlarından da sorumlu tutulmuştur. Ayrıca daha önce büyükşehir belediyelerinin görev ve sorumluluğunda olmayan, yapılan yolların temizliği ve karla mücadele çalışmaları da büyükşehir belediyelerinin görevleri arasına girmiştir (EK 2).

- **İlçe Belediyelerinin Afet Riski Taşıyan Binaları Tahliye Etme Görevi**

Büyükşehir belediyelerinin daha önceki mevcut görev ve sorumluluklarına, yeni düzenlemeyle birlikte;

“Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etme ve yıkım konusunda ilçe belediyelerinin talepleri hâlinde her türlü desteği sağlamak” ibaresi eklenmiştir (<http://www.mevzuat.gov.tr> 2004), (EK 3).

- **Büyükşehir ve İlçe Belediyelerinin Mabet Yapım ve Bakım-Onarım Görevi, Ücretsiz Su Verebilmesi**

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanun’un 7. Maddesi’nin başlığı “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” şeklinde değiştirilerek (n) bendine “mabetler ile” ibaresi eklenmiştir. Böylece, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin gerekli hallerde yapım, bakım ve onarım çalışmalarından sorumlu olduğu sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri bina ve tesislerine, yasa sonrası düzenlemelerle birlikte mabet yerleri de eklenmiş, mabetler büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev kapsamına girmiştir (<https://www.izmir.bel.tr> 2016c), (EK 4).

Ayrıca 5393 sayılı Yasa Md.15/4’e göre; belediye ve bağlı idareler, meclis kararıyla mabetlere indirimli bedelli ya da ücretsiz içme ve kullanma suyu verebilirler.

- **Amatör Spor Kulüplerine Nakdi Yardım**

Büyükşehir belediyelerinin görevleri arasında yer alan gerektiğinde, amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak şeklindeki ifadelere ek olarak, yeni düzenleme ile birlikte nakdi yardım yapmak ifadesi de eklenmiştir. Ayrıca sadece müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara değil aynı zamanda teknik yönetici, antrenör ve öğrencilere de belediye meclis kararıyla ödül verilmesi uygun görülmüştür (EK 5).

- **İlçe Belediyelerine Devredilebilecek Görev ve Yetkiler**

Büyükşehir belediyelerinin ilçe belediyelerine devredebilecekleri veya ortaklaşa yapabilecekleri görevlere, 5216 sayılı Yasanın 7. madde 1. fıkrasının (l), (s), (t) bentlerindeki görevleri ile temizlik hizmetleri ve adres ve numaralandırmaya ilişkin görevleri de eklenmiştir (EK 6).

Ek fıkra: 12/11/2012-6360/7 md;

“Büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler.” ibaresi eklenmiştir.

Ayrıca 5216 sayılı Yasanın üçüncü fıkrasının (d) bendinde yer alan “beceri kursları açmak;” ibaresinden sonra gelmek üzere “mabetler ile” ibaresi eklenmiştir. Böylece ilçe belediyelerinin sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarım görevlerine mabetler de eklenmiştir (EK 7).

- **Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME)**

6360 sayılı Yasanın 8. maddesine göre; Ulaşım Koordinasyon Merkezi bünyesine Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonunun görevlendireceği ilgili odanın temsilcisi üye olarak katılacaktır. Ayrıca Ulaşım Koordinasyon Merkezi toplantılarına gündemdeki konularla ilgili üye olarak belirlenmeyen ulaşım sektörü ile ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ihtisas meslek odalarının temsilcilerinin de davet edilerek görüşlerinin alınacağı ilgili madde metnine eklenmiştir (EK 8).

- **Belediye Şirketi İşlerinin İhalesiz Devir Yasağı**

6360 sayılı Yasanın 10. maddesi ise, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasasının “Şirket kurulması” başlıklı 26. maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir; “Ancak, bu yerlerin belediye şirketlerince üçüncü kişilere devri 2886 sayılı Kanun hükümlerine tabidir.”

Böylece, büyükşehir belediyelerinin şirketlerine ihalesiz verdiği otopark, büfe ve çay bahçelerinin üçüncü kişilere devir işlemlerinde Devlet İhale Kanunu hükümlerine göre yapılması zorunlu hale gelmiştir (EK 9)

- **Belediyeler Arası Koordinasyon ve Otopark Paraları**

5216 sayılı Yasanın 27. Maddesinin 1. Fıkrasına, “İmar mevzuatı uyarınca belediyelerin otoparkla ilgili olarak elde ettikleri gelirler tahsil tarihinden itibaren kırk beş gün içinde büyükşehir belediyesine aktarılır.” ibaresi eklenmiştir (EK 10).

- **Ayrılma ve Katılma**

Büyükşehir belediyeleri dâhilinde ayrılma yoluyla yeni belde kurulabilmesi için, kurulacak belde nüfusunun en az 20.000 olması hükme bağlanmıştır (EK 11).

6360 sayılı Yasaya göre büyükşehir belediyeleri dâhilindeki beldelerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüşmüştür. Büyükşehir belediyeleri kapsamında büyükşehir ilçe belediyeleri dışında bir belediye türü bulunamadığı için, buradaki ifade açık değildir.

Yapılan düzenlemeler ile birlikte büyükşehirlerde, ilçe belediyeleri dışında bir belediye türü bulunamayacağından dolayı buradan ilçe belediyelerinin kuruluş şartlarının değiştirildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle, daha önce 5216 sayılı Yasanın 6. Maddesinde belirtilmiş olan “Büyükşehir belediyesi sınırları içine katılan ilçe belediyeleri ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan belediyeler, büyükşehir ilçe veya ilk kademe belediyesine dönüşür.” ifadesi yürürlükten kaldırılmış olup, büyükşehir İlçe belediyesi olma nüfus ölçütü 50.000’den 20.000’e çekilmiştir.

- **Mahalle Kurulması ve Yönetimi**

6360 sayılı Yasanın 15. Maddesi gereğince, belediye sınırları içinde mahalle kurulabilmesi için en az 500 nüfus şartı getirilmiştir (EK 12).

Büyükşehir belediyeleri sınırları içinde bulunan köylerin mahallelere dönüştürülmesi nedeniyle nüfusu 500'ün altında olan köyler, başka bir köy ile birleşerek bir mahalle oluşturmak zorunda kalacaktır. Nüfusu 500'ün altında olan köylerin birleşeceği köyler ile arasındaki mesafenin uzaklığının ne kadar olacağı hesaplanmamıştır. Bu nedenle seçilecek olan muhtarın, hangi köyde olacağı belirsizdir.

- **Kadınlar ve Çocuklar İçin Konukevi Açma Görevi**

Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler kadınlar ve çocuklar için konuk evi açma zorunluluğu getirilmiştir (EK 13).

- **Ücret Karşılığı Baz İstasyonu Yer Seçim Belgesi Verme Yetkisi**

5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yapılan düzenlemelere göre, baz istasyonlarına yer seçme görevi belediyelere verilmektedir. Diğer dikkat çeken gelişme ise büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde yer seçim belgesi vermeye ve ücretini almaya büyükşehir belediyeleri yetkili kılınmışlardır (EK 14).

- **Dernek - Vakıflara Yapılacak Yardımlar ve Ortak Projeler**

5393 sayılı Kanunun “Diğer kuruluşlarla ilişkiler” başlıklı 75 inci maddesi birinci fıkrasının (c) bendi değiştirilmiş ve kamu yararına çalışan dernekler, vergi muafiyeti tanınmış vakıflar dışındaki diğer dernek ve vakıflarla gerçekleştirilecek ortak hizmet projeleri için mahallin en büyük mülki idare amirinin izninin alınması gerekliliği getirilmiştir (EK 15).

- **Dernek ve Vakıflara Yardım Yasağı**

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun “Diğer Kuruluşlarla İlişkiler” başlığını taşıyan 75'inci maddesine aşağıdaki üçüncü fıkra eklenmiştir:

“5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun 29’uncu maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi (Ancak, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçelerinde öngörülmüş olmak kaydıyla; kamu yararı gözetilerek dernek, vakıf, birlik, kurum, kuruluş, sandık ve benzeri teşekküllere yardım yapılabilir.) ile 5253 sayılı Dernekler Kanunu’nun 10’uncu maddesi (...5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun hükümleri saklı kalmak üzere, dernekler kamu kurum ve kuruluşları ile görev alanlarına giren konularda ortak projeler yürütebilirler. Bu projelerde kamu kurum ve kuruluşları, proje maliyetlerinin en fazla % 50 oranında aynî veya nakdî katkı sağlayabilirler. ...); belediyeler, il özel idareleri, bağlı kuruluşları ve bunların üyesi oldukları birlikler ile ortağı oldukları Sayıştay denetimine tabi şirketler için uygulanmaz.”

- **Yol Harcamalarına Katılma Pay**

Belediyelerce veya belediyelere bağlı müesseselerce inşa, tamir ve genişletilmeye tabi tutulan yolların iki tarafında bulunan veya başka bir yola çıkışı olmaması dolayısıyla bu yoldan yararlanan gayrimenkullerin sahiplerinin yol harcamalarına katılım payı alınması belediyelerin (meclisin) takdirine bırakılmıştır (EK 16).

5. 6360 SAYILI YASA İLE BİRLİKTE KIRSAL YERLEŞİMLERİN DURUMU

6360 sayılı Yasa gereğince nüfusu 2.000'in altında olan 504 belediye köye dönüştürülmüş, toplam 30 büyükşehirdeki 1076 belde belediyesi ile 16544 köyün (toplam köy mevcudunun % 48'i), tüzel kişiliği kaldırılarak mahalle haline getirilmiştir. Rakamlardan anlaşıldığı üzere, bu yasa yerel yönetim birimleri arasında en fazla köy mevcudiyetini etkilemiştir. Yasanın köylere olan etkisi sadece nicel boyutuyla değil, nitel boyutuyla da ön plana çıkmaktadır.

2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanun'unda da "Pergel sistemi" olarak bilinen nüfusa göre büyükşehir belediye sınırlarını düzenleyen bir hüküm ile, büyükşehir belediyesi kapsamı içinde kalan orman köyleri dışındaki köylerin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. 6360 sayılı Yasa'da orman köylerinin de tüzel kişilikleri tamamen ortadan kaldırılmıştır.

5216 sayılı Kanun, Geçici Madde 2'ye göre;

"Büyükşehir belediye sınırları; İstanbul ve Kocaeli İli'nde, il mülkî sınırıdır. Diğer büyükşehir belediyelerinde, mevcut valilik binası merkez kabul edilmek ve il mülkî sınırları içinde kalmak şartıyla, nüfusu 1 milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı yirmi kilometre, nüfusu 1 milyondan 2 milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı otuz kilometre, nüfusu 2 milyondan fazla olan büyükşehirlerde yarıçapı elli kilometre olan dairenin sınırı büyükşehir belediyesinin sınırını oluşturur. Bu sınırlar içinde kalan köylerin tüzel kişiliği sona ererek mahalleye dönüşür" şeklinde ifade edilmektedir.

6360 sayılı Yasa, büyükşehir belediye sınırlarını il mülki sınırlarına genişleterek, 5216 sayılı Yasa'nın geçici 2. maddesinin daha geniş bir alanda uygulanma imkânını tanımıştır.

Yasa gereği "Tüzel kişilikleri kaldırılan belediye ve köyler; mevcut personelini, taşınır ve taşınmazlarını, iş makineleri ve diğer taşıtları ile kamu kurum ve kuruluşlarına olan alacak ve borçlarını katılacakları ilçe belediyesine 06 Ocak 2013 tarihine kadar

bildirme zorunluluğundadırlar. Tüzel kişiliği kaldırılan belediye ve köylerin mahkemelerde süren davalarında katıldıkları ilçe belediyesi taraf olur.”

“Mahalleye dönüşen köylerde, 06/12/2012 tarihi itibarıyla 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’na göre oluşturulan Ulusal Adres Bilgi Sistemine kayıtlı veya Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından uydu fotoğraflarıyla tespit edilen, entegre tesis niteliğinde olmayan tarım ve hayvancılık amaçlı yapılardaki işletmeler ile bu yerlerde oturanların ihtiyaçlarını karşılayacak bakkal, manav, berber, fırın, kahve, lokanta, pansiyon, tanıtım ve teşhir büfeleri, yerleşim yeri halkı tarafından kurulan ve işletilen kooperatifler işletme ruhsatı almış sayılır. Bu işletmelerin bulunduğu binalar ile konutlardan, 06/12/2012 tarihine kadar bitirilmiş olanlar, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı veya belediye ya da üniversiteler tarafından fen ve sanat kuralları ile ilgili mevzuat hükümlerine uygun yapıldığı tespit edilenler ruhsatlandırılmış sayılır. Bu yapılar elektrik, su vb. kamu hizmetlerinden yararlandırılır. Ancak; bu fıkranın öngördüğü uygulamaların özel kanun hükümlerine aykırı olması durumunda, özel kanun hükümleri geçerlidir.”

“Tüzel kişiliği kaldırılan köylerde, ilk mahalli idareler genel seçiminden itibaren alınması gereken emlak vergisi ile 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca alınması gereken vergi, harç ve katılım payları 5 yıl süreyle alınmaz. 06/12/2012 tarihinden önce tarh edilmemiş yol harcamalarına katılma payları, Belediye Meclisi kararıyla alınmayabilir. Tüzel kişiliği kaldırılan köylerde; içme ve kullanma suları için alınacak ücret 5 yıl süreyle en düşük tarifenin % 25’ini geçmeyecek şekilde belirlenir.”

“197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu’nun 4/1-a bendinde yer alan “köy tüzel kişilikleri” ibaresinden sonra gelmek üzere; “ile bunların üyesi oldukları mahalli idare birlikleri” ibaresi ile köy tüzel kişiliklerinin üyesi oldukları mahalli idareler birlikleri Motorlu Taşıtlar Vergisi’nden muaftır.”

“Tüzel kişiliği kaldırılan köylerde gezici olarak her türlü sanat işleriyle uğraşanlar ile aynı yerlerde aynı işleri bir işyeri açmak suretiyle yapanlardan basit usule tâbi olmanın

genel şartlarını taşıyanlar, 31/12/2017 tarihine kadar (bu tarih dâhil) vergiden muaf esnaf sayılır” (GVK-Md.9/1-3).

“Tüzel kişiliği kaldırılan köylerde faaliyet gösteren ve münhasıran el ile dokunan halı ve kilim imal eden işletmelerde çalışan işçilerin ücretleri 31/12/2017 tarihine kadar (bu tarih dâhil) gelir vergisinden istisnadır” (GVK-Md.23/1).

“Tüzel kişiliği kaldırılan köylerde; köy muhtarı ile köylerin kâtip, korucu, imam, bekçi ve benzeri hizmetlilerine köy bütçesinden ödenen ücretler ile çiftçi mallarını koruma bekçilerinin ücretleri 31/12/2017 tarihine kadar (bu tarih dâhil) gelir vergisinden istisnadır” (GVK-Md.23/5).

“Tüzel kişiliği kaldırılan köylerde; ebe, sünnetçi, sağlık memuru, arzuhalci, rehber gibi mesleki faaliyette bulunanların elde ettikleri gelir, 31/12/2017 tarihine kadar (bu tarih dâhil) gelir vergisinden istisnadır.”

“Mevzuatla orman köyleri ve orman köylüsüne tanınan hak, sorumluluk ve imtiyazlar orman köyü iken mahalleye dönüşen yerler için devam eder. Bir belediyeye katılarak mahalleye dönüşen köy, köy başlısı ve belediyelerce kullanılan mera, yaylak, kışlak gibi yerlerden bu mahalle sakinleri ve varsa diğer hak sahipleri 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu hükümleri çerçevesinde yararlanmaya devam eder.”

“İlçe belediyeleri veya ilçe belediyelerinin talep etmeleri hâlinde büyükşehir belediyeleri bu Kanun’a göre tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüşen köylerde yapılacak ticari amaç taşımayan yapılar için yürürlükteki imar mevzuatı doğrultusunda yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler yapar veya yaptırır. Tip mimari projenin uygulanacağı alan sınırını belirlemeye ilgili ilçe belediyesi yetkilidir. Tip mimari projeler doğrultusunda ilgili belediyesince gerekli mühendislik projeleri yapılır ya da yaptırılır. Bu projeler ilgili belediyesince başvuru sahiplerine ücretsiz verilir ve uygulaması denetlenir. Yapılacak inşaatlarda tip projeler

dışında özel proje uygulanmak istenmesi durumunda bu projeler yürürlükteki mevzuat uyarınca ilçe belediyesi tarafından onaylanır.”

“Tüzel kişilikleri kaldırılan belediye ve köylerin; taşınmazlarının tahsisi ve kiralınması, iş ve toplu iş sözleşmesinin yapılması, yeni nazım ve uygulama imar planının yapılması, imar planı değışikliğı ve revizyonu her türlü imar uygulaması (inşaat ruhsatı hariç), iş makineleri ve diğer taşıtların satışı borçlanmaları katıldıkları ilçe belediyesinin onayına bağıdır. Henüz ilçe belediyesi oluşmamış yerlerde bildirimler il belediyesine yapılır ve onaylar il belediyesince verilir.”

“Tüzel kişiliğı kaldırılan belediye ve köylerin taşınmazlarının satışı ile vadesi tüzel kişiliğın sona ereceğı tarihi aşan borçlanmaları İçişleri Bakanlığının onayına tabidir.”

“Tüzel kişiliğı kaldırılan köylerde görev yapan geçici ve gönüllü köy korucuları hâlen görev yaptıkları yerlerde görev yapmaya devam ederler.”

Bunlar 442 sayılı Köy Kanunu ve diğer mevzuatta kendileri için öngörülen haklardan aynı şekilde yararlanmaya devam ederler. Bu yerler için ihtiyaç olması hâlinde aynı usulle yeni görevlendirmeler yapılabilir (<http://www.mevzuat.gov.tr> 2012a).

Muhtarlara yapılan zam (gösterge rakamları değıştirilerek) 2012 yılında 230 TL olan maaşlar, 438 TL’ye; 2014 yılının başında ise 877 TL’ye yükseltilmiştir. 2017 yılı başı için muhtar maaşları 1300 TL olarak uygulanmıştır.

Köy; Anayasa’nın 127. maddesinde bir mahalli idare birimi olarak tanımlanmış olmakla, başta bu maddeden ve 442 sayılı Köy Kanunu uyarınca tüzel kişiliğı sahip bir birimdir. Tüzel kişiliğı ile temsil yetkisine sahip olan köy idari birimi köy muhtarınca ve ihtiyar heyetince temsil edilir. Muhtar tarafından temsil edilmekle 442 sayılı Kanun uyarınca köyün görevleri sayılmıştır. Yine bu kanun uyarınca ihtiyar heyetine de birçok görev addedilmiş, diğer bir takım organlar tanımlanmıştır. Yine köylerle ilgili olarak Bakanlar Kurulu tarafından kurulabilen “Köylere Hizmet Götürme Birlikleri”

oluşturulabilmektedir. Ancak, 6360 sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun” ve “Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” uyarınca bu kanunda yer alan illerdeki köyler yukarıda anlatılan niteliklerini kaybetmişlerdir. 6360 sayılı Yasa md.1/3 uyarınca köyler “mahalle” olarak bulundukları ilçe belediyesine katılmıştır. Bu halde başta eski köy / yeni mahalle muhtarının, azaların görevleri; bu köylerde yaşayan vatandaşların hak ve sorumlulukları; bağlı bulundukları belediyelerin görev ve sorumlulukları değişmiştir.

Merkezden yönetim, kamu hizmetlerinde birlik ve bütünlüğü sağlamak amacıyla hizmetlerin ve bu hizmetlere ilişkin karar ve faaliyetlerin merkezi hükümet ve merkezi hükümetin hiyerarşik yapılanması içerisindeki örgütlerce yürütülmesidir. Yerinden yönetim, kamu hizmetlerine ilişkin hizmetlerin ve bu hizmetlere ilişkin karar ve işlemlerin, hizmetin yapılacağı yere en yakın yönetim birimince yapılmasını ifade eder (<http://erolkaya.com> 2016f). Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir (Gündüz 2015).

Yerel özerklik, bir yerel topluluğun, yerel nitelikteki işlerini, kendi seçtikleri organları eliyle dışarıdan bir karışma olmadan görebilmesini, bunlar için gerekli mali kaynaklara sahip olmasını ve yerel birimin tüzel kişiliğe sahip olmasını ifade eder (Ulusoy ve Akdemir 2009). Keleş’e göre yerel özerlik; yerel yönetimler tarafınca uzun mücadeleler sonucunda alınmış bir haktır. Bu hak, yerel toplulukların kendi kendilerini yönetme yeteneğini geliştirmek, katılımcı ve demokratik bir yaşam biçimini kurmak, korumak ve zenginleştirmek için kullanılır.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 3/10/1992 tarihinde ve 21364 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış olup, 1.4.1993 tarihinden itibaren yürürlüktedir. Avrupa Konseyi bünyesinde 15 Ekim 1985 tarihinde imzaya açılan ve Türkiye tarafından da 21

Kasım 1988’de imzalanan Şart, giderek artan görev ve sorumlulukların karşılanması için yerel yönetimlere esneklik tanınması, yerel yönetimlere görevlerini en iyi şekilde gerçekleştirecek yönetim yapısını sağlanması ve yerel yönetimleri merkez müdahalesinden korunmasını amaçlamaktadır (<http://www.resmigazete.gov.tr> 1992).

Yerindenlik ilkesinin kavram olarak kullanılması ve yaygınlaşarak yerellik ilkesinin yerini alması da Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile olmuştur. Şartın 4. maddesinin 3. fıkrasında “kamusal sorumluluklar -genellikle ve tercihen- vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından kullanılır” denilerek yerinden yönetim ve yerindenlik ilkesi tarif edilmektedir (<http://tese.org.tr> 2015).

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda Yerel Özerkliğin Nitelikleri başlığı altındaki maddelerden biri de;

“Hizmetin Halka En Yakın Optimal Birimce Sunulması: Yerel hizmetlerin, yerel özerklik ve katılım ilkeleri gereği, yararlanıcılara en yakın yerel yönetim birimince sunulması gerekir” şeklindedir.

Şartın 5. Maddesi Yerel Yönetim Sınırlarının Korunması başlığı altında şu ifadeye yer verilmektedir;

“Yerel yönetimlerin sınırlarında, mevzuatın elverdiği durumlarda ve mümkünse bir referandum yoluyla ilgili yerel topluluklara önceden danışılmadan değişiklik yapılamaz.”

Yeni düzenleme ile birlikte 1580 belde belediyesi ve 16544 köyün tüzel kişiliği ortadan kaldırılmış olup, bu durum açıkça tüm dünyada kabul gören hizmetlerin en yakın yerel yönetim biriminden karşılanması anlayışıyla çelişmektedir. Yüzyılı aşkın süredir varlığını koruyan yerel yönetim birimlerinin, haklı bir gerekçe ortaya konulmadan ve yeterli tartışma yapılmadan kapatılması, yerel halka hiç söz hakkı verilmemesi, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın 5. Maddesine aykırıdır. Bir diğer yandan, beldelerin kapatılması sonucunda en yakın belediye hizmetinin ilçe merkezinden karşılanacak olması nedeniyle, hizmete erişimde ve kararlara katılımda, ciddi sorunlar

yaşanması muhtemeldir. Bu durum Anayasa'nın 127'nci maddesinde yer verilen "yerinden yönetim" ilkesine de ters bir anlayış oluşturmaktadır.

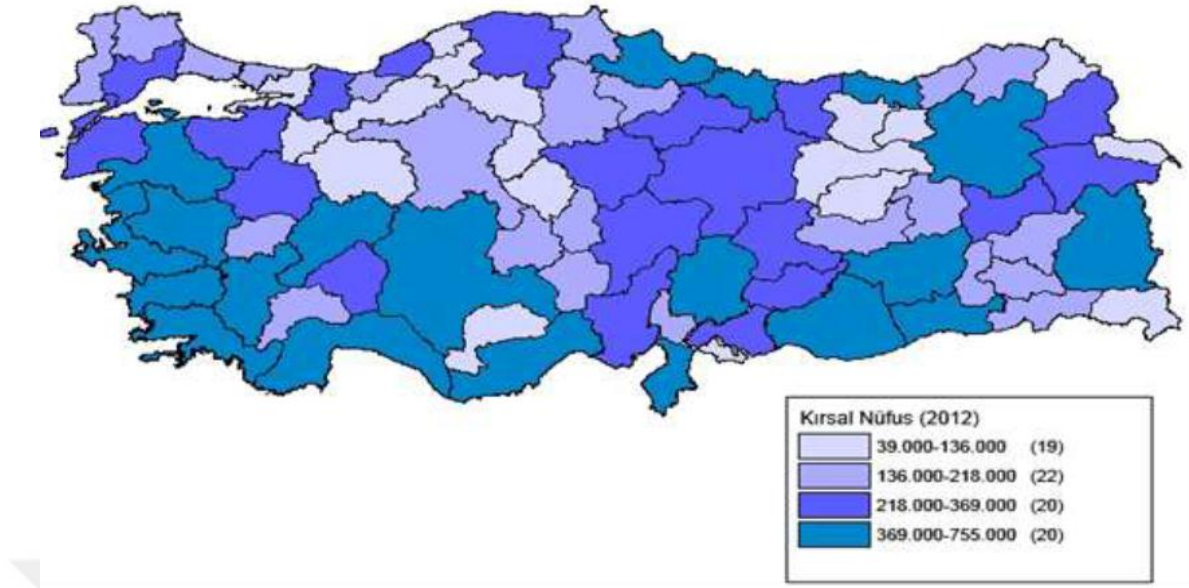
Büyükşehir belediyelerinin kilometrelerce uzakta olan köylere, kentlerden çok farklı bir anlayışla gitmesi gereken hizmetleri götüreceği planlanmıştır (Öğdül 2013). Bu durum, hizmet etkisizliğine (hizmet kalitesinin düşmesine, hizmetlerin aksamasına, hizmet sunumunun uzamasına, yurttaş memnuniyetinin azalmasına vb.) ve kaynak israfına yol açabilecektir.

Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumluluklarına “Büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler.” ifadesi eklenmiş. Ancak bu da zorunlu bir hizmet olarak belirtilmemiştir. Sonuçta daha fazla hizmet bedeli ödeyen, daha az hizmet alan köylerin yani mahallelerin ortaya çıkması kaçınılmaz görünmektedir.

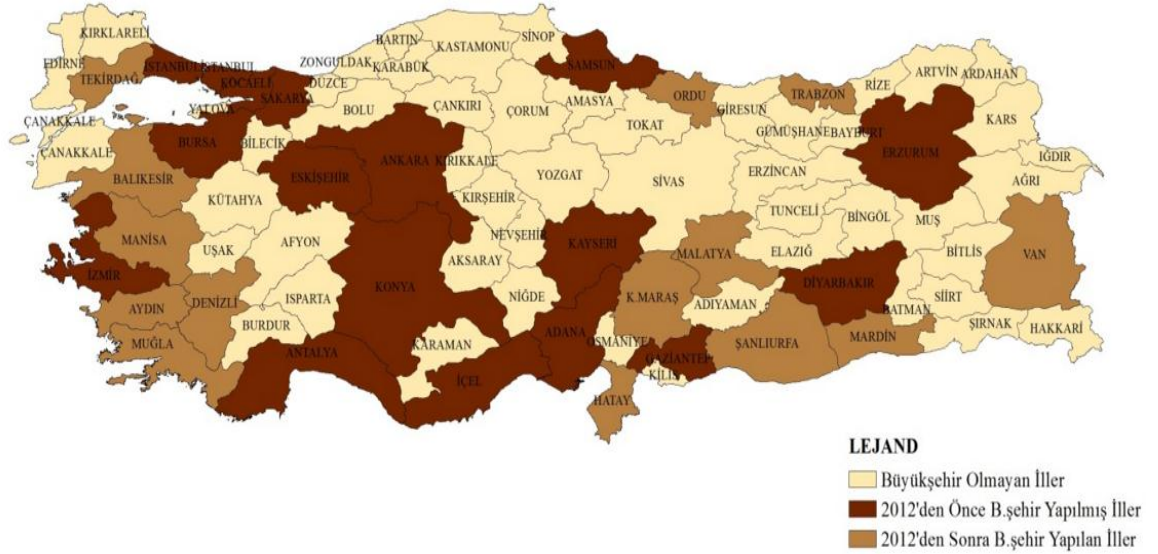
30 büyükşehir belediyesinin 135 milyon 270 bin 869 dekar tarım alanı bulunmakta, bu alan İngiltere'nin yarısından fazla, Güney Kore'nin bir buçuk katından, İsrail'in 6 katından büyük bir alana denk gelmektedir (<http://www.bzob.org.tr> 2014).

TÜİK'e göre kırsal nüfusun yoğun olduğu yerlere bakılınca bunların büyük kısmının büyükşehir belediyesi olan iller olduğu görülmektedir (Olgun ve Gülçubuk 2016). Büyükşehir belediyelerindeki arazi varlığı içinde tarım arazilerinin + ormanların + fundalıkların + çayır ve mer'aların sahip olduğu orana bakıldığında en düşük orana sahip Mardin'in bile % 62'sinin bu alanlardan oluştuğu görülmektedir. Hatay'da bu oran % 98,5'e çıkmaktadır. Sırasıyla % 90'nın üzerinde bir orana sahip Antalya, Balıkesir, Konya, Malatya, Muğla, Eskişehir ve Sakarya, Hatay'ı takip etmektedir (Zengin 2014). 30 büyükşehir belediyesi sınırlarının yaklaşık % 65'i tarım, orman, çayır ve mera alanıdır (Zengin 2014).

Şekil 5.1 - 5.2 karşılaştırıldığında büyükşehirlerin pek çoğunun aynı zamanda kırsal nüfusun en yoğun olduğu iller olduğu görülmektedir.

Şekil 5.1 Kırsal nüfusun sayısal olarak en yoğun bulunduğu iller

Şekil 5.2 6360 Sayılı yasa öncesi ve sonrası büyükşehir belediyesine sahip iller

Köylerin mahalleye dönüştürülmesi basit bir idari değişiklik olarak görülmemelidir. Tüzel kişiliğe sahip olan köy yönetimleri aynı zamanda birer yerel yönetim birimidir, gelenek ve tarihsel geçmiş üzerine kurulmuşlardır. Köy, mal alabilir, satabilir, kiraya verebilir, borçlanabilir personel istihdam edebilirken, mahalle bunların hiçbirisini yapma yetkisine sahip değildir. Bunların yanı sıra köyün tüzel kişiliğinin sahip olduğu,

işlettiği ve gelir elde ettiği kaynaklar, imece-salma gibi gelir imkânları artık olmayacaktır.

Yaşadığı ilçede belediye başkanına ulaşım imkânı olan vatandaşların bundan sonra sorunlarını çözmek için kent merkezine gitmesi gerekecektir. Vatandaş ile belediye arasına iletişim kopukluğu sebebiyle hizmetlerin aksaması ile yeni sorunlara yol açabilecektir.

Yasaya göre orman köyleri statülerini kaybetseler de orman kullanım hakları devam etmektedir. Ancak Tüzel kişiliği kaldırılarak hukuk düzleminde, idari ve mali açıdan yok hükmüne düşürölen orman köylerine, köy tüzel kişisiyken tanınan kanuni yetkilerin devam edeceğini söylemenin hukuken geçerliliği, yaptırım ve güvenilirliği yoktur (Zengin 2014).

Köyler; mera, yaylak ve kışlaklardan yararlanmaya devam edecekler. Ancak kanunla köy tüzel kişiliğine ait bütün malların, (mera vb.) belediyelere geçmesiyle köyün orta malı olmaktan çıkması ayrı bir tartışma konusudur.

Anayasa Mahkemesinin 17.04.2004 tarih ve 25495 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2000/83 esas ve 2004/26 karar sayılı Mülga Türk Ceza Kanunun 513.maddesinin 2.fıkrasıyla ilgili verdiği kararında belirttiği üzere idari yapılanma ve buna dayalı olarak aldıkları hizmet bakımından köylerde yaşayanlarla, belediyenin bulunduğu yerlerde yaşayanların aynı hukuksal konuma sahip olmadıkları bu bağlamda belediye sınırları içerisinde yer alan mera, harman yeri, yol ve sulak gibi yerler ile köy sınırları içerisinde yer alan köy tüzel kişiliğine ait olan veya öteden beri köylünün ortak yararlanmasına terk edilmiş bulunan mera, harman yeri, yol ve sulak gibi taşınmazların aynı nitelikte olamaz. Belediye sınırları içerisinde yer alan mera, harman yeri, yol ve sulak gibi yerler normal kamu arazisi olarak değerlendirilmektedir (<http://www.turkhukuk sitesi.com> 2012c).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 154. Maddesi 2. Fıkrasında yer alan hüküm ile Köy tüzel kişiliğine ait olan mera, harma vb. alanlara yapılan tecavüzler cezaya tabidir. İlgili maddede aşağıdaki ifade yer almaktadır;

“Köy tüzel kişiliğine ait olduğunu veya öteden beri köylünün ortak yararlanmasına terk edilmiş bulunduğunu bilerek mera, harman yeri, yol ve sulak gibi taşınmaz malları kısmen veya tamamen zapt eden, bunlar üzerinde tasarrufta bulunan veya sürüp eken kimse hakkında birinci fıkra yazılı cezalar uygulanır.”

Burada bahsi geçen cezalar, altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası şeklindedir. Fakat 6360 sayılı Yasa ile tüzel kişilikleri kaldırılan köylerin taşınmaz malları, bundan sonra 154. Maddenin 2. Fıkrasında belirtilen yasa ile korunmaktan mahrum bırakılmıştır. Daha da kötüsü, bu maddenin 1. Fıkrasında yapılan değişiklikle köyler, kamuya ait taşınmaz mallar kapsamında da bir korumaya sahip değildir.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda daha önce yer alan;

“MADDE 154 - (1) Bir hakka dayanmaksızın kamuya veya özel kişilere ait taşınmaz mal veya eklentilerini malikmiş gibi tamamen veya kısmen işgal eden veya sınırlarını değiştiren veya bozan veya hak sahibinin bunlardan kısmen de olsa yararlanmasına engel olan kimseye, altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası verilir” ifadesi 2009 da yapılan bir değişiklikle (Değişik birinci fıkra: 5841 - 25.2.2009 / m.1) şu şekilde değiştirilmiştir;

“MADDE 154 - (1) Bir hakka dayanmaksızın başkasına ait taşınmaz mal veya eklentilerini malikmiş gibi tamamen veya kısmen işgal eden veya sınırlarını değiştiren veya bozan veya hak sahibinin bunlardan kısmen de olsa yararlanmasına engel olan kimseye, altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası verilir”

Buradan anlaşılacağı üzere, kamuya ait taşınmazlar artık 154. Maddenin 1. Fıkrasında bahsi geçen cezalara tabi değildir. Konuyla ilgili cezai yaptırımında bulunan tek kanun,

3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyedliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun'dur. Bu kanun da tam manasıyla köy ortak mallarını koruma altına alan etkin bir sistem değildir. Kanunun 15. Maddesinde belirtilen cezai hükümleri ancak 2. Kez gerçekleşen tecavüz ve müdahaleleri kapsamaktadır. Buna göre;

“Madde 15 – Mahkeme kararıyla kendisine teslim edilmeksizin aynı taşınmaz mala ikinci defa yapılan tecavüz veya müdahale, ister tecavüz veya müdahalesi önceden önlenen kimse tarafından, isterse başkaları tarafından birinci mütecaviz yararına ilk defa yapılmış olsun, fiil daha ağır bir cezayı gerektiren ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde, bu suçu işleyenler hakkında;

- a) Taşınmaz mal, kamu kurum veya kuruluşlarına ait bulunuyorsa veya Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan sahipsiz veya umumun menfaatine ait yerlerden ise altı aydan iki yıla kadar; şayet taşınmaz mal diğer tüzelkişilere veya gerçek kişilere ait ise üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.” ifadesi yer almaktadır.

Yapılan düzenlemelerden anlaşıldığı gibi, özel olarak mera ve diğer köy taşınmazlarının korunmasına ilişkin bir kanun bulunmamakta, kamuya ait taşınmazların korunması kapsamında uygulanan cezalar ancak ikinci bir müdahale sonrası işlev kazanmaktadır. Ayrıca daha önce altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası şeklinde işleyen cezalandırma sistemi yapılan düzenlemeler sonrası, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası şeklinde esnetilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın "Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması" başlıklı 45. maddesinde, "Devlet tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek için gereken tedbirleri alır" hükmüne yer verilmiş olmasına rağmen bu tedbirlerin türü ile uygulanma yöntemi yasa koyucunun takdirine bırakılmıştır diyerek yasa koyucunun köy merası için ayrı koruma belediye sınırları içindeki meralara farklı bir koruma getirebileceğine ve bununda anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir.

Köy meraları, artık belediye sınırları içerisinde yer alacağından tecavüzlerin suç oluşturmayaacağı düşünüldüğünde, korumanın zayıflayacağı, meralara yönelik tahribatın da artacağı kestirilebilir. Birçok köyde artık tarım faaliyetleri yapılmadığından bu yerleşmelerin meralarının, hazine tarafından inşaat firmalarına tahsis edilmesi ya da satılması söz konusu olabilecektir (Tekeli 2016).

Yasa ile tüzel kişiliği kaldırılan ve mahalleye dönüşen köylerde “yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler” yapılması ve bu projelerin uygulanması öngörülmüştür, bu düzenleme ile köylerimizin tek tip yapılarla donatılması riski ortaya çıkacaktır.

Tüzel kişiliği kaldırılan köylerden 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca alınması gereken vergi, harç ve katılım paylarının 5 yıl süre ile alınmayacağına ilişkin düzenleme yapılmıştır. Aynı fıkra da ayrıca içme ve kullanma suyu ücretleri de 5 yıl süre ile en düşük tarifenin % 25’ini geçmeyecek biçimde sınırlanmıştır. Düzenlemede, 5 yıldan sonrası için hiçbir kısıtlama ve sınırlamanın olmaması, sorunları 5 yıl ertelese de, bunun çözüm olamayacağı açıktır. Bu düzenleme özellikle köylerde yoksullaşmayı daha da büyütecektir.

Mahalle olarak BŞB’ye katılan köylerin sakinleri ise Emlak Vergisi, Çevre Temizlik Vergisi gibi yeni vergileri ödemekle yükümlü olacaklar, ayrıca su-kanalizasyon gibi hizmetleri BŞB’den almak zorunda bırakılıp bunların bedelini ödemek durumunda kalacaklardır. Emlak vergisi, meskende % 2, diğer binalarda % 4, arazilerde % 2, arsalarda ise % 16 olacaktır. Bu oranlar, 5216 sayılı Kanunun uygulandığı büyük şehir belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde % 100 artırımlı uygulanır. Türkiye’de sektörlere göre su kullanımı incelendiğinde; % 75’lik payla (29,2 km³) tarım ilk sırada yer almaktadır (Şahin 2007). Şu anda mahalleye dönüşen köyler sularını bağlı oldukları ilçenin en düşük tarifesinin % 25’ini geçmeyecek şekilde indirimli kullanmaktadır. 5 yılsonunda indirim tarifesine sona erecek olan köyler su kullanımlarında konut tarifesiyle eş değer ücretlendirildiklerinde sadece sulama maliyetleri üç-dört kat artmış olacaktır. Toplam su kullanımının % 75’ini tarımsal amaçlı olduğu düşünüldüğünde belediyeler için çok büyük bir gelir artışı söz konusu olacaktır.

Belediyeler, konu ile ilgili su ve atık su tarifelerini yasa uyarınca tekrar düzenlemişlerdir. Şekil 5.3'te ASKİ Genel Müdürlüğü'nün normal konut için ve 6360 sayılı Yasa ile mahalleye dönüşen köyler için uyguladığı tarife örneği gösterilmektedir (<https://www.ankara.bel.tr> 2016b). Buna göre Ankara'da köyden dönüşen mahallelerde yaşamını sürdüren yaklaşık 125 bin kişi 2015 Aralık ayı için, geçerli konut tarifesinin (5,03 m³/TL) % 25'ini (1,26 m³/TL) su / atık su bedeli ödemeye tabi tutulmuşlardır. Şekil 5.4'te ise İZSU Genel Müdürlüğü'nün normal konut için ve 6360 sayılı Yasa ile mahalleye dönüşen köyler için uyguladığı tarife örneği gösterilmektedir (<https://www.izmir.bel.tr> 2016c). Buna göre İzmir'de köyden dönüşen mahallelerde ikamet eden yaklaşık 345 bin kişi 2016 Şubat ayı için, geçerli konut tarifesinin (3,60 m³/TL) % 25'ini (0,90 m³/TL) su / atık su bedeli ödemeye tabi tutulmuşlardır. Ayrıca, 2016 yılı Ağustos ayında yürürlüğe konulan 6745 sayılı “Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” gereğince 6360 sayılı Yasa ile mahalleye dönüştürülen beldelerde bulunan aboneler normal konut tarifesinin % 50'sini geçmeyecek şekilde faturalandırılmaktadırlar.

İki örnekten anlaşıldığı üzere; tarımsal sulama ile ilgili su tarifelerinin nasıl uygulanacağı konusunda belediyeler arasında bir standart bulunmamaktadır. Bazı belediyeler, sulama tarifesini kendi belirledikleri indirim oranları doğrultusunda (köy içme suyu tarifesinden daha düşük bir oranla) ücretlendirirken, bazı diğer belediyeler sulama suyu tarifesinde böyle bir ayrıma gitmemektedir. Bu durum tarımdan geçimini sağlayan, benzer işleri yapan kırsal mahallelerde yaşayan kimselerin, diğer bir büyükşehirle bağlı mahalle sakinlerine oranla tarife farkından dolayı daha fazla ücret ödemesi anlamına gelmektedir.

ABONE TİPİ	ARALIK 2015		
	SU	ATIKSU	TOPLAM
KONUT	3,35	1,68	5,03
İŞYERİ, SANAYİ VE ELÇİLİK	8,53	4,27	12,80
ARITILMAMIŞ SU	KENDİ TARİFESİ ÜZERİNDEN % 20 İNDİRİM YAPILMAK SURETİYLE UYGULANIR.		
RESMİ ABONELER	6,83	3,42	10,25
PARK VE BAĞÇELER (Resmi Kurum Park-Bahçeleri, Özel Park ve Bahçeler ile Spor Kulüpleri)	6,27	0,00	6,27
BELEDİYE PARK VE BAĞÇE	3,35	0,00	3,35
MUHTARLIK HİZMET BİNALARI	3,35	1,68	5,03
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ (Kendi su dağıtım şebekesi olanlar)	KENDİ TARİFESİ ÜZERİNDEN % 20 İNDİRİM YAPILMAK SURETİYLE UYGULANIR.		
ŞEHİT, GAZİ VE ÖZÜRLÜLER	KONUT TARİFESİNİN % 50'Sİ UYGULANIR.		
GRUPLAR			TARİFE ORANI
1. GRUP	5216 Sayılı Kanun ile bağlanan; Bala, Elmadağ, Akyurt, Çubuk, Kazan, Kalecik, Ayaş ilçeleri merkez mahalleri ve bağlı diğer yerler.		%75
2. GRUP	5216 Sayılı Kanun ve 6360 Sayılı Kanun ile mahalle statüsü kazanmış köyler.		%25

Şekil 5.3 ASKİ Genel Müdürlüğü'nün Aralık 2015 tarihli su ve atık su tarifesi (m³/tl) (k.d.v dâhil değildir)

TİP KODU	ABONE TİPLERİ	BARAJLAR M ³ /AY	SU BEDELİ	ATIK SU BEDELİ	GENEL TOPLAM
1a	KONUT	0~20	1,98	1,62	3,60
		21~Üstü	4,64	3,80	8,44
1b	KONUT DIŞI	Kademesiz	4,55	3,73	8,28
1c	RESMİ DAİRE	Kademesiz	4,34	3,55	7,89
1ç	PARK VE MEZARLIK	Kademesiz	3,84		3,84
1g	ORGANİZE SANAYİ VE SERBEST BÖLGE	Kademesiz	3,09	2,53	5,62
1ğ	NATO VE ELÇİLİK	Kademesiz	4,69	3,83	8,52
1h	ESKİ KÖYLER	Kademesiz	0,50	0,40	0,90
1ı	TARIMSAL VE HAYVAN SULAMA	Kademesiz	0,25	0,20	0,45
1i	ŞEHİT - GAZİ ABONELERİ	0~20	0,99	0,81	1,80
		21~Üstü	2,32	1,90	4,22
1j	ENGELLİ ABONELER	0~20	0,99	0,81	1,80
		21~Üstü	4,64	3,80	8,44
2a	KUYU ATIKSU KONUT	Kademesiz		3,32	3,32
2b	KUYU ATIKSU KONUT DIŞI	Kademesiz		5,80	5,80
2c	KUYU ATIKSU RESMİ DAİRE	Kademesiz		4,08	4,08
2ç	KUYU ATIKSU SANAYİ	Kademesiz			\$0,50+KDV
3	K.Ö.P	Kademesiz		1,50	1,50

Şekil 5.4 İZSU Genel Müdürlüğü'nün Şubat 2016 tarihli su ve atık su tarifesi (m³/tl) (k.d.v dâhil değildir)

Bitkisel üretim ve hayvancılıkla uğraşan, suyu ücretsiz kullanan, emlak vergisinden muaf olan köyler, belediye sınırlarına alınmakla bu hak ve muafiyetlerini kaybettiklerinden bir köylü için hayat daha pahalı hale gelecektir. Ayrıca belediye olmanın getirdiği sınırlamalar nedeniyle hayvancılık yapamaz hale gelecek köylünün geliri de önemli ölçüde azalacaktır. Köyün mahalleye dönüşmesiyle birlikte köyde yapılacak olan ahır, garaj, samanlık, su deposu gibi yapılar için köylülerin çeşitli resim ve harçları ödemeleri gerekecektir. Önceden park yapmak, kamulaştırma kararı almak ya da imar planları üzerinde yetkili olan ilçe belediyeleri artık bu konularda büyükşehir belediyesinin denetimi ya da onayına tabi olacaktır. Hizmet ölçeği genişletildiğinde toplu ulaşım, arıtma, numerataj gibi hizmetleri vermek zorlaşacaktır. Türk Ceza Kanunu'nun 184. maddesi köyler için de uygulanır hale gelecektir. Köylerde yapılan yapılar daha önce imar suçu kapsamında değilken, köylerin mahalleye dönüşmesiyle birlikte artık yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesi almak zorunlu hale gelecek, aksi takdirde kişi bu suçtan yargılanabilecektir (Olgun ve Gülçubuk 2016).

6. 6360 SAYILI YASA SONRASI KIR, KENT VE KENTLİLİK KAVRAMLARI

6.1 Kırsal ve Kentsel Alan Kavram Tartışmaları

Hobsbawm kitabında, 20. Yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen en dramatik toplumsal değişimi köylülüğün ölümü olarak değerlendirmiştir. Özellikle 80'li yılların başından itibaren dünya genelinde toplam nüfus içindeki köylülüğün ve çiftçiliğin azalan bir trend içine girdiğini çeşitli ülkelerden verdiği örneklerle açıklamıştır (Hobsbawm 1996). Tekeli'ye göre köylülük kategorisinin ortadan kalkmış olması, kent-kır ayrımının kullanılmasını anlamsızlaştırmaktadır. Tekeli, kentsel ve kırsal alanda yaşanan gelişme dinamiklerinin, geçmişte kent ve kıra ilişkin tanımlar ile sahadaki gerçeklik arasındaki özdeşliğin bozulmasının bu kavramlarda yarattığı bulanıklığı çeşitli başlıklar altında toplamaktadır. Bunlardan bazıları; köylülüğün yok olmasıyla, kent ve kır arasında yaşayanların davranış kalıplarında rasyonalist davranış bakımından bir farklılık kalmaması, kırsal alanda faaliyetlerin çeşitlenmesi karşısında faaliyetlerinin farklılığına dayandırılmış bir kent ve kır ayrımının anlamlılığını yitirmesi, kentin sınırlarının belirsizleşmesi üzerine haritada kent ve kır arasında bir ayrım çizgisinin çizilemez hale gelmesidir.

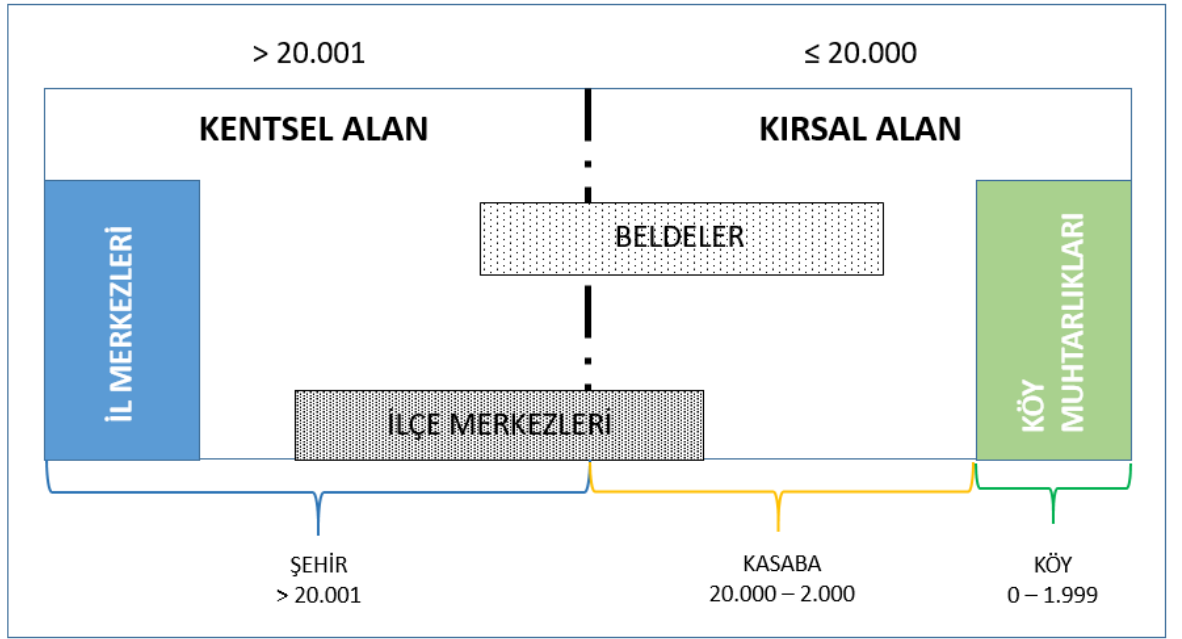
Dünya'da 1990'lı yıllar içinde belirginleşen Washington Mutabakatı, Türkiye ekonomisinin 2001 sonrasında, yaşadığı yeniden yapılanma sürecini de büyük ölçüde belirlemiştir. Bu gelişmeler üzerine 2001 sonrasında, Türkiye'nin ekonomisiyle birlikte yerleşme yapısı da önemli dönüşümler yaşamıştır. Bu dönüşüm sonrasında ülkenin yerleşme yapısı üzerine konuşurken kentlerin birer nokta, kırsal alanın geri kalan tüm alan olarak temsil edilmesi artık yetersiz kalmaya başlamıştır. Böyle bir temsilin yetersizliği yalnız düşünce düzeyinde kalmamış, yerleşme sistemine ilişkin yasalara da yansımıştır. 12 Kasım 2012'de kabul edilen 6360 sayılı Yasa ile büyükşehir belediyelerinin sınırları il sınırlarıyla özdeşleştirilmiştir. Büyükşehir yasalarında belediye sınırlarının ve ikinci kademe belediyelerin varlığının sürekli olarak yeniden tanımlanmasıyla Türkiye'de kentlerin mekânsal temsili, harita üzerindeki noktalar olarak temsilden uzaklaşmış, alansal temsil haline getirilerek, kent ve kır ayrımı da

ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca bu büyük kentin merkezinde çok odaklı bir yapının oluşmasının yolları açılmıştır (Tekeli 2016).

Türkiye’de kırsal alanların tanımlarında farklılıklar olsa da ağırlıklı olarak Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) tanımlamaları referans alınmaktadır. İki farklı yaklaşımdan ilki, 6360 sayılı Yasa öncesinde yerleşim yerlerinin idari statüsüne göre il ve ilçe merkezlerinin dışında kalan tüm yerleşim yerleri olarak kabul edilmekteydi. İkinci olarak demografik değerler temel alınarak 20.000 ve daha az nüfuslu yerleşim yerleri kırsal alan olarak tanımlanmıştır (<https://biruni.tuik.gov.tr> 2016a).

18.03.1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu’nda yapılan tanımlamaya göre ise nüfusu 2.000’den aşağı yurlara köy, nüfusu 2.000-20.000 olanlara kasaba ve 20.000’den yukarı olanlara şehir denilmektedir. Bu tanımlamaların ortak kesişim kümesine bakıldığında, köy ve kasabaların “Kırsal alan”, il ve ilçe merkezlerinin de “Kentsel alan” anlamında kullanılması gerektiği gibi bir sonuç doğmaktadır. Fakat Türkiye’de kır / köy ve kent / şehir kavramlarının sıklıkla birbirinin yerine kullanılması yapılan çalışmalarda, mekânsal düzeyde veri toplanmasını ve istatistiklerin sağlıklı bir şekilde değerlendirmesini zorlaştırmaktadır. Köy-şehir tanımı; daha çok tam sayım, kır-kent tanımı ise anket çalışmalarında kullanılmaktadır.

Yerleşim yerlerini, yukarıdaki tanımlar bazında sınıflandıran şekil 6.1’de yer aldığı üzere, 2012 yılı itibarıyla Türkiye’de kentsel yerleşimler (Ardahan hariç) tüm il merkezleri ile bazı ilçe merkezleri ve bazı beldelerden oluşurken; kırsal yerleşimler tüm köy muhtarlıkları ve bazı belde ve ilçelerden oluşmaktadır (<http://www.onuncuplan.gov.tr> 2013a).

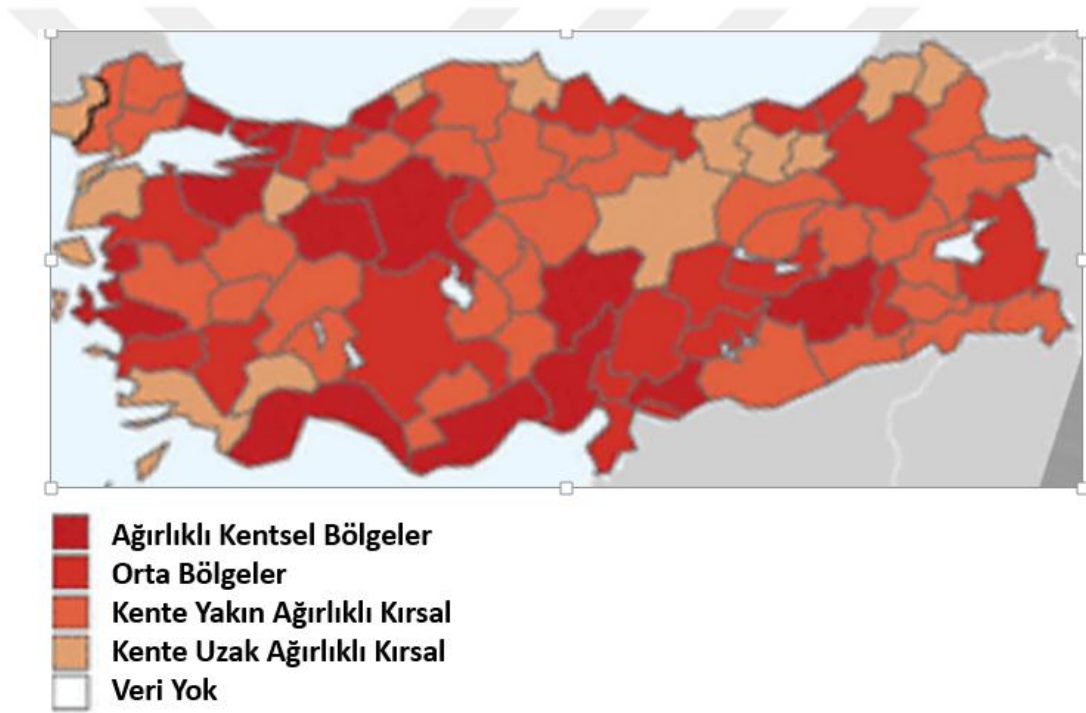

Şekil 6.1 Kırsal / kentsel alan ile ilgili tanımların karşılaştırılması

Günümüzde küresel ölçekte de mekânın tanımlamasına yönelik arayışlarda, ikili yerine ara kademelerin varlığını ortaya koyan çok kademeli tanımlara odaklanılmaktadır. Kır-kent arasında kesin sınırlar çizmek yerine, kır-kent ayrımının bir derecelendirme sorunu olarak ile alınmasına yönelik çabalar artmaktadır.

Kırsal alanların evrensel kabul edilmiş tek bir tanımı bulunmamaktadır. Çünkü kırsal alanların ne olduğu ve kırsallığı oluşturan sosyo ekonomik ve sosyo kültürel karakterlerin birçoğu ülkelere göre değişiklik göstermektedir. OECD, 1994 yılında oluşturmuş olduğu yaklaşımda iki aşamalı tanımlamada bulunmuştur. İlki eğer yerel bölgede kilometre karede nüfus yoğunluğu 150 kişi veya daha az ise bu alanlara kırsal tanımlaması yapılmaktadır. İkinci aşamada bölgeler üç kategoriye ayrılmaktadır. İlki “Ağırlıklı Kırsal Alanlar” tanımlamasıyla kilometre kareye 150 kişiden daha az nüfus düşmek koşulu ile toplam nüfusunun yarısından fazlası kırsal alanlarda yaşadığı yerler. İkincisi, “Orta Bölgeler” olarak adlandırılan nüfusun yarısı ile %15’i arasında bir oranın ara kırsal alanlarda yaşadığı bölgeler. Üçüncü ve son olarak “Ağırlıklı Kentsel Bölgeler” olan nüfusun %15’inden azı kırsalda yaşayan bölgeler olarak adlandırılmaktadır (<https://www.oecd.org> 2011). Ancak OECD’nin bölgesel sınıflandırma (TL3) metodolojisinde, sosyo-ekonomik parametrelerin yer almaması,

dolayısıyla sınıflandırılan bölgeler arasında ortaya çıkabilen farklılıkların göz önünde bulundurulmaması nedeniyle, OECD'nin “genişletilmiş tipoloji”sinde önceki kriterlere ilaveten “kent merkezlerine uzaklık” kriteri getirilmiştir. Böylelikle sosyal ve ekonomik olarak farklılıklar gösteren kırsal bölgeler, iş, eğitim, hizmet ve altyapı imkânlarını önemli ölçüde belirleyen bir unsur olarak kent merkezlerine olan uzaklıkları bakımından “Kente Yakın Ağırlıklı Kırsal” ve “Kente Uzak Ağırlıklı Kırsal” olmak üzere alt sınıflara ayrılmaktadır. Buna göre, nüfusunun en az yarısının, nüfusu en az 50.000 olan kent merkezine araçla ulaşımı 60 dakika ve daha fazla sürüyorsa, bu alan “uzak kırsal alan” olarak tanımlanmaktadır (Soysaldı 2013).

Şekil 6.2 OECD tanımlamalarına göre genişletilmiş bölge tipoloji haritası - Türkiye

Bu kriterlere ek olarak, “Ağırlıklı Kırsal Bölge” niteliği taşıyan fakat, sınırları dâhilinde 200,000 ve üzerinde nüfusa sahip aynı zamanda bölge nüfusunun % 25’inden fazlasını barındıran bir yerleşim merkezi bulunduran bölgeler, bir seviye atlayıp “Orta Bölge” kategorisine geçiş yapabilmektedirler. Aynı şekilde, “Orta Bölge” niteliği taşıyan fakat, sınırları dâhilinde 500,000 ve üzerinde nüfusa sahip aynı zamanda bölge nüfusunun %

25'inden fazlasını barındıran bir yerleşim merkezi bulunduran bölgeler, bir seviye atlayıp “Ağırlıklı Kentsel Bölge” kategorisine kaydırılmaktadırlar.

2011’de yayınlanan OECD raporuna göre, Kent merkezleri, yerel birimlerinden (ilçeler) geniş olan ülkeler ya da yerel birimlerin kent merkezlerini tamamen kapsamadığı Türkiye ve Finlandiya gibi ülkelerde OECD metodolojisinin uygulanabilirliği bakımından sorunlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin Ankara’da nüfus, birkaç ilçede (Etimesgut, Yenimahalle, Çankaya, Keçiören) yoğunlaşmıştır. Fakat bu ilçelerden hiçbiri OECD’nin nüfus kriterini (500.000 = toplam nüfusun en az % 25’i) tek başına sağlayamamaktadır. Buna rağmen kent merkezinin bu kriteri sağladığı varsayılarak, aynı durumdaki bölgeler için istisnai durum geçerli kabul edilmiştir. İzmir, Ankara, Konya ve Kayseri bu şekilde birer seviye üst kategoriye taşınmışlardır. Konya, “Ağırlıklı Kırsal Bölge” kategorisinden, “Orta Bölge” ye, kalan 4 il ise “Orta Bölge” kategorinden “Ağırlıklı Kentsel Bölge” kategorisine yükselmişlerdir (Anonymous 2017f).

Şekil 6.2’de görüldüğü üzere, yılında büyükşehir statüsüne kavuşan illerden, OECD’ye göre hiçbiri “Ağırlıklı Kentsel Bölge” sınıfında değildir. Bu illerden 9 tanesi “Orta Bölge” sınıfında 4 tanesi (Tekirdağ, Manisa, Şanlıurfa, Mardin) “Kente Yakın Ağırlıklı Kırsal Bölge” ve bir tanesi (Muğla) “Kente Uzak Ağırlıklı Kırsal Bölge” sınıfında yer almaktadır.

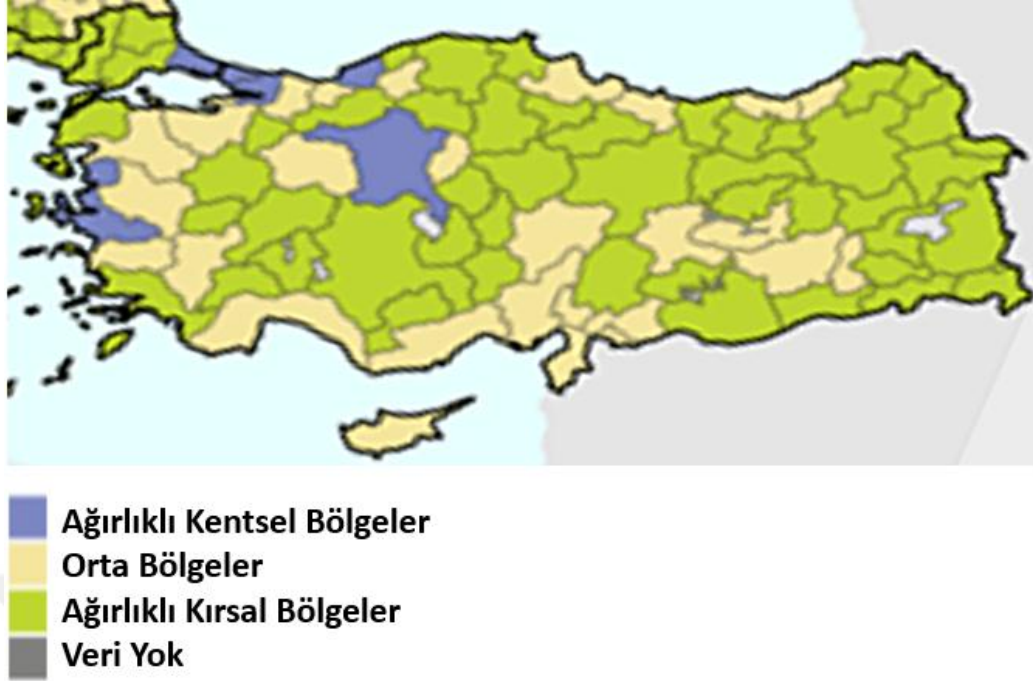
Avrupa Komisyonu, 2010 yılında OECD metodolojisinin bir varyasyonuna dayanan, ağırlıklı olarak kırsal bölgeler, ara bölgeler ve ağırlıklı olarak kentsel bölgeleri içeren yeni bir tipoloji kabul etmiştir. Bu sistemle her bölgeye ait verilerin karşılaştırılabilir olması hedeflenmiş ve Eurostat tarafından, bölgesel istatistiksel verilerin sağlanması için İstatistikî Bölge Birimleri Nomenklatörü (NUTS) oluşturulmuştur. NUTS (Nomenclature des Unités territoriales statistiques) sistemi, kendi içinde Avrupa Birliği’ndeki ekonomik bölgeleri üç dereceye ayıran bir sınıflandırma geliştirmiştir. Bu sınıflandırma büyük ölçekli bölgelerden, küçük ölçekli bölgelere doğru, sırasıyla NUTS

1, NUTS 2 ve NUTS 3 şeklinde isimlendirilmektedir. NUTS 3 düzeyi, Türkiye için iller düzeyinde bir sınıflandırmaya denk gelmektedir.

Bu tipolojinin altında yatan yöntem, bir kilometre karelik bir nüfus alanına tekabül etmektedir ve km² başına minimum 300 kişilik nüfus yoğunluğu ve minimum 5000 kişilik nüfusun bulunduğu kentsel alan kümeleri yaratılmasına dayanan basit bir yaklaşım üzerine kurulmuştur. Bu kentsel kümelerin dışındaki tüm hücreler kırsal olarak düşünülmektedir. Toplam nüfusun % 50'sinden fazlası kırsal alan hücrelerinde yaşıyorsa, bölge “Ağırlıklı Kırsal Bölge” sınıflandırmasına girmektedir. Nüfusun % 20'si ile % 50'sinin kırsal alan hücrelerinde yaşadığı bölgeler için “Orta Bölge”, % 20'sinden azının kırsal alan hücrelerinde yaşadığı bölgeler için “Ağırlıklı Kentsel Bölge” tanımlaması yapılmaktadır (<http://ec.europa.eu> 2015).

Şekil 6.3'de görüldüğü üzere bu bakış açısıyla Türkiye’de “Ağırlıklı Kentsel Bölge” olarak sayılabilecek, sadece 5 il bulunmaktadır (İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Zonguldak). Eurostat’ın kullandığı metodolojiye göre, Türkiye’de 27 il “Orta Bölge”, 49 il ise “Ağırlıklı Kırsal Bölge” sınıfına girmektedir.

6360 sayılı Yasa ile büyükşehir statüsüne kavuşan 14 ilden 6 tanesi (Tekirdağ, Muğla, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Mardin, Van) Eurostat’ın kullanmış olduğu tipolojiye göre “Ağırlıklı Kırsal Bölge” sınıfındadır. Diğer 8 il ise “Orta Bölge” olarak değerlendirilmektedir.

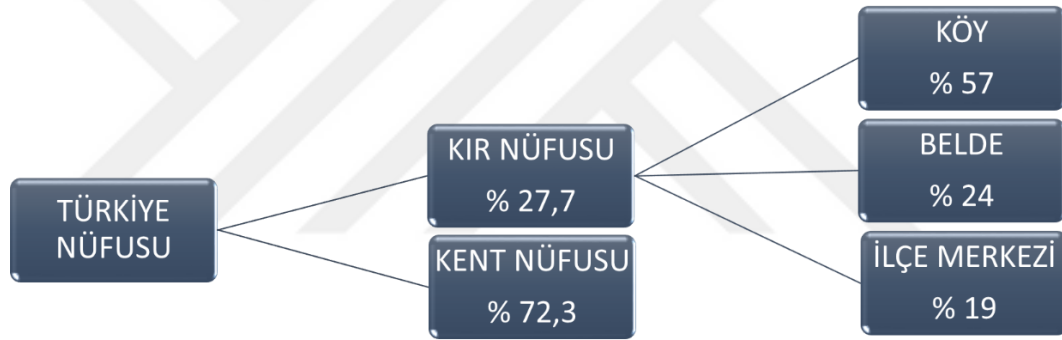

Şekil 6.3 NUTS 3 sistemine göre Türkiye kentsel-kırsal alan tipoloji haritası

Eurostat ve OECD'nin kırsallık tipolojisi belirlemek için kullandığı yöntem ve kriterlerdeki farklar nedeniyle, Türkiye'nin Kent-Kır tipolojisi, her iki metodolojiye göre de farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Eurostat'ın "Kentsel Bölge" statüsü elde etme kriterleri daha zor, keskin sınırlarla ayrılan ve rijit iken, OECD'nin kriterleri daha fazla derecelendirmeye dayanan, fakat daha ılımlı ve esnek bir yapıya sahiptir. İki yöntemle hesaplanan sonuçların kesişim kümesine bakıldığında, İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli ve Zonguldak illerinin "Ağırlıklı Kentsel Bölge" çatısı altında birleştiği görülmektedir. Başta Muğla olmak üzere, Manisa, Mardin, Tekirdağ ve Şanlıurfa illerinin de farklı derecelerde olsa da, kesin bir dille "Kırsal Bölgeler" olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır.

Onuncu kalkınma planında, 20 bin nüfus eşiğini esas alan kır-kent tanımına göre, 2007-2012 döneminde ülke nüfusu toplamda % 7,1 artarken, kırsal nüfusun % 8,8 oranında azalarak yaklaşık 22,9 milyondan 20,9 milyon kişiye düştüğü belirtilmektedir (<http://kkp.tarim.gov.tr> 2013c). Böylece kırsal nüfusun toplam içindeki payı % 32,5'den % 27,7'ye gerilemiştir. 2012 itibarıyla kırsal nüfusun % 57'si köylerde, % 24'ü beldeelerde ve % 19'u ilçe merkezlerinde yaşamaktadır. Şekil 6.4'de de görüldüğü

üzere, Türkiye’de kır nüfusu sadece köylerden ibaret değildir. 20.000 ve daha az nüfuslu yerleşim yerlerini kır olarak tanımlayan sınıflama dikkate alındığında, 2012 yılında toplam nüfusun % 27,7’si kırsal yerleşimlerde yaşam sürerken, toplam nüfusun sadece % 22,7’si köylerde yaşamaktadır. TÜİK veri tabanında belde ve il / ilçe merkezi nüfuslarına ulaşılamaması, nüfus verilerinin il / ilçe toplam nüfusu ve köy / mahalle düzeyinde olması yüzünden kır / kent nüfusu tespiti oldukça zorlaşmaktadır. TÜİK veri tabanında zaman serisi içinde değişen köy, şehir (il/ilçe merkez nüfus toplamı), toplam il ve ilçe belediyeleri nüfus istatistiklerine ulaşılabilmeyle birlikte, 20.000 nüfus eşiği kriterine dayalı kırsal alanların tespiti için yeterli veriler bulunmamakta, bu nedenle 2012 yılından sonraki kırsal alan nüfusları bu yöntemle belirlenememektedir. Bu nedenle konu ile ilgili literatür incelendiğinde “kırsal alan” ifadesi altında, aslında köylere ait istatistiki verilerin kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Şekil 6.4 2012 yılı Türkiye yerleşim birimlerine göre kır nüfusu (%)

Hâlihazırda yaşanan sorunlar, mevcut kır-kent tanımı yerleşim yerleri nüfusları dikkate alınarak yapıldığı için ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, mevcut tanım idari sınırlara bağlı bir tanımlamadır. Bu nedenle, uzun vadede kullanılmaya yönelik hem AB standartlarına uygun hem de ulusal bir tanımın geliştirilmesine olanak sağlayan, idari sınırlara bağımlı olmayan, yurtdışı ülke uygulamalarına benzer şekilde kullanılan yöntemlerden biri olan “ayırıştırma (areal interpolation)” yöntemi kullanılarak bir kilometrekare çözünürlüklü nüfus yoğunluğu gridleri üretilmiştir. Bu nüfus yoğunluğu gridleri üretilirken temel olarak il / ilçe sınırları haritası, ADNKS nüfus sonuçları ve CORINE Arazi Örtüsü/Kullanımı sınıflamasından faydalanılmıştır. Elde edilen nüfus yoğunluğu gridlerinin her bir kilometrekarelik hücresinde tahmini nüfus yoğunluğu

hesaplanmıştır. EUROSTAT normlarına uyumlu olarak geliştirilen nüfus yoğunluğu gridinden yola çıkarak, yine EUROSTAT tarafından oluşturulan kır-kent tanımlarından faydalanılarak il ve ilçe bazında üçlü sınıf ayrıntısında, kır ve kent sınıflandırması yapılmıştır. Türkiye 2013 ve 2014 Nüfus Yoğunluğu Gridleri üretilmiştir. Türkiye 2014 Nüfus Yoğunluğu Gridinden yola çıkarak elde edilen kır-kent oranı % 36,4 ve % 63,6 olarak hesaplanmıştır (<http://www.officialstatistics.gov.tr> 2017a).

EK 1’de iller düzeyinde köy nüfuslarının, il nüfuslarına oranları verilmiştir. Buna göre, 6360 sayılı Yasa ile büyükşehir olan illerden köy nüfus oranı en yüksek olan ilk 5 il sırasıyla; Muğla (%56,1), Hatay (%49,9), Van (%47,8), Şanlıurfa (%44,6), Trabzon (%43,7) şeklinde sıralanmaktadır. Ordu ve Mardin illerinin de köy nüfus oranları % 40’ın üzerindedir. OECD ve EUROSTAT metodolojilerinin ortaya koyduğu kırsal / kentsel bölge haritaları karşılaştırıldığında, kırsallığı en baskın ilin olarak Muğla olduğu görülmektedir. Yasadan önce Muğla’da nüfusun % 56’sının köylerde yaşaması da bu verileri destekler niteliktedir. Öte yandan her ne kadar Muğla ili yeni büyükşehirler arasında kırsallığı en baskın il olarak görülse de ülkenin Güneydoğu Anadolu bölgesindeki bazı illerin (Örn; Şanlıurfa) kırsal bölgelerinin görece sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerinin, hizmetlere ulaşım olanaklarının çok daha düşük olduğunu söylemek mümkündür. Buradan hareketle, kentleşme / metropolleşme kavramlarının sadece nüfus kriteri üzerinden ele alınmasının bu kavramları karşılamadaki yetersizliği ortaya çıkmaktadır.

Bir diğer yandan nüfuslarının neredeyse yarısı hatta Muğla örneğinde de olduğu gibi daha fazlası kırsal alanlarda ikamet eden söz konusu iller bir yasa ile birlikte büyükşehir statüsü edinmiş ve kırsal alanları, kentsel alan olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Oysa ki TÜİK verilerinin de doğruladığı gibi aslında Türkiye’nin kır-kent oranı çok daha yüksektir. Nitekim Eurostat’a göre de 81 ilin 49’u “Ağırlıklı Kırsal Bölge” sınıflandırmasına dâhildir. Buradan hareketle anlaşılmaktadır ki 2012 yılında söz konusu 49 ilde yaşayan 23 milyondan fazla insan, aslında kırsal alan niteliğindeki yerleşim yerlerinde yaşamaktadır. Bu rakam da toplam nüfusun % 30’una denk gelmektedir. Bu oran hemen hemen TÜİK’in 2.000 nüfus eşiği kriteri sonucu hesaplanan % 27,7 kır nüfusu ile örtüşmektedir. Buraya kadar elde edilen

istatistiklerden Türkiye'nin gerçek kır nüfusunun görünürdeki % 7-8'ler değil %30-35'ler seviyesinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun yanında, 2012 yılı sonrasında büyükşehirler dışındaki illerin Şırnak hariç hepsinin köy nüfuslarının, şehre kıyasla nisbi olarak düştüğü görülmektedir (EK 1).

Onuncu Kalkınma Planında da belirtildiği üzere, kırsal alan tanımının revize edilmesi, temel nitelikteki ulusal verilerin kır-kent ve il bazında yayımlanması için altyapı çalışmaları halen sürmektedir. Bu çalışmalar sonucu, özellikle 6360 sayılı Yasadan sonra daha da karmaşık bir hâl alan kır-kent kavramlarının uluslararası normlar da dikkate alınarak, belirli bir tanıma kavuşması ile, kır-kent nüfuslarının net olarak saptanması mümkün olabilecektir.

Keleş (1998)'e göre Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde köy, "Yönetim durumu toplumsal ve ekonomik özellikleri ya da nüfus yoğunluğu yönünden kentten ayırt edilen, genellikle tarımsal uğraşıda bulunmak gibi işlevlerle ayrımlaşan ve belirlenen, konutları ve öteki yapıları bu yaşamı yansıtan yerleşme birimi" olarak tanımlanmaktadır. Geray (1975) sosyolojik ölçütler çerçevesinde köyü, "İş bölümünün gelişmediği, ekonomisi tarıma dayanan, geniş aile türünün yaygın ve yüz yüze komşuluk ilişkilerinin var olduğu, bu açıdan kentsel topluluklardan ayrılan toplulukların yaşadığı yerleşmeler" olarak tanımlamaktadır.

Keleş (1998)'e göre kırsal alan, "Üretim etkinlikleri tarıma dayalı olan kırsal nüfusun yaşadığı ve çalıştığı alan" olarak; kırsal topluluk ise, "genellikle köylerde yaşayan, anakentlerin daha tümüyle kentleşmemiş komşu alanlarında da görülen, başat çalışma alanı tarım ve hayvancılık olan, yüz yüze ilişkilerin sürüp gittiği, iş bölümü ve uzmanlaşmanın gelişmemiş olduğu insan topluluğu" olarak tanımlanmaktadır. Geray (1975) ise kırsal alanı; kentlerin dışında kalan, tarım ve hayvancılıkla ilgili etkinliklerin yapıldığı alanları da içeren bucak, köy, mezra, kom vb. adlarla anılan insan yerleşimlerinin var olduğu alanlar olarak tanımlamaktadır.

Görüldüğü gibi köy ve kırsal kavramları birçok noktada kesişmekle birlikte önemli farklılıkları taşımaktadırlar. Kırsal alan köyden daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Şöyle ki, bir yerleşim merkezinin nüfusu 2000'den fazla olduğu halde, kırsal alan kapsamında sayılabilir. Yıldırak'a göre; "nüfus büyüklüğü bazı durumlarda köy-şehir ayrımı için yeterli olmayabilir. Örneğin 25.000 kişilik bir topluluğun daha çok köy özelliği gösterdiği halde, 2.500 kişilik bir topluluğun köyden çok şehir özelliği gösterdiği durumlar olabilir". Ya da başka bir bakış açısıyla, sadece nüfus büyüklüğü ve idari yapısı ile kent olarak sınıflandırılan alanlar sosyolojik ve ekonomik anlamda kentten ziyade köy özelliği gösterebilir.

Kent; Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde, "Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi" olarak tanımlanmaktadır (Keleş 1998). Kente dair, nüfus, idari yapı, sosyolojik, ekonomik ve siyasal kriterler kullanılarak farklı tanımları yapılmış olsa da bu tanımlamaların hiçbirisi tek başına yeterli değildir. Literatürde bu kriterleri referans alarak çalışmalar yapan araştırmacıların her zaman aynı görüşte birleşmediği görülmektedir (Kurt 2006).

Nüfus kriteri en yaygın kullanılan ölçü olup, ülkeden ülkeye değişmektedir. Ülkemizde de yakın zamana kadar 10.000 olan kent statüsü nüfus eşiği, günümüzde 20.000 sınırında yükselmiştir. İdari yapı kriterine bakıldığında il / ilçe merkezlerinin kent olarak değerlendirildiği yaygın bir görüş vardır. Ancak siyasi nedenlerle kurulan birçok küçük yerleşim birimlerinin varlığı bu görüşü gerçeklikten uzaklaştırmaktadır. Tıpkı 6360 sayılı Yasa sonrası pek çok köy ve beldenin ilçe belediyelerine bağlanması örneğinde olduğu gibi bu kriterler siyasi politikalarla rahatlıkla değiştirilebilecek niteliktedirler. Bu nedenle sosyolojik kriterler toplum içinde kendiliğinden gelişmesi ve dış müdahalelerden etkilenmemesi özelliği ile diğer kriterlerden ayrılmaktadır. Sosyologlarca yapılan kent tanımlarının ortak özellikleri, belli bir nüfus çokluğu, yoğunluk, işbölümü, uzmanlaşma ve türdeş olmama gibi özelliklerdir.

Ekonomistlere göre ise, kent “mal ve hizmetlerin, üretim, dağıtım ve tüketimi sürecinde toplumun sürekli olarak gelişen gereksinimlerini karşılamak için ortaya çıkan bir ekonomik mekanizmadır”. Bu genel tanımın dışında, bir yerleşmeye “kent” adının verilebilmesi, genellikle nüfusun tarım dışı kesimlerde çalışmasına bağlıdır. Buna göre yerleşimler, tarım dışındaki ve tarımdaki nüfus oranlarına bakılarak, “kent” ya da “kır” adını almaktadırlar (Keleş 2010).

Çeşitli kaynaklarca yapılan tanımlamalarda görüldüğü gibi, idari anlamda kentsel alan sayılan yeni mahalleler (eski köyler), ekonomik ve sosyolojik anlamda “kent” olabilme niteliklerine sahip değildirler. Keleş’in de belirttiği üzere, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu alanlardır “kentsel alanlar”. 6360 sayılı Yasa ile suni bir şekilde “kentleşen bu alanların kentlere özgü bir takım sosyo-kültürel donatılardan yoksun olduğu ortadadır. Bu alanların gerçekten kentsel alan sayılıp sayılmayacağına ilişkin tartışmalar süre dursun, bunların yanı sıra, kentte yaşamak bir insanın gerçekten kentli olduğu ya da kentlilik bilincine eriştiği anlamına gelmemektedir. Kentleşme toplumda bir takım yapısal değişimlere neden olmakta iken, bir yaşam biçimi olan kentlileşme ise toplumsal tutum ve davranışlardaki değişim ve dönüşümü ifade etmektedir. Kentsel alanlarda yaşamakta olan bu kırsal toplumun, kente özgü tutum ve davranış şekillerini, sosyal ve manevi değer yargılarını benimsemeleri kolay olmamakla birlikte, bu değişimin kendilerinden beklenmesi çok da adil olmayacaktır. Nitekim bu insanlar zaten, il ve ilçe merkezlerindeki mahallelerde ikamet eden insanların sahip olduğu fiziksel çevreye, sosyo-kültürel mekânlara, sosyal-hizmet donatılarına sahip değildirler.

Gerek köylerin, gerekse göç almadıkları dönemlerde kentlerin ve özellikle şehir hayatında zaman içinde organik olarak oluşmuş mahallelerinin kimlik sorunu olmamıştır. Bu yerleşmelerde değişimin dinamikleri doğal süreçlere bağlı ve yereldir. Kent kimliği, uzun bir zaman dilimi içinde biçimlenir (Oğurlu 2014). Fakat, 6360 sayılı Yasa ile kentleşen fakat “köylülük” ve yoksulluktan kurtulamayan toplumun, kentlilik bilinci geliştirerek, kente aidiyet sağlaması olası görünmemektedir. Nitekim bu mahallelerin gerçek anlamda kentleşme ve kentlileşme sağlandığı zaman, karşılaşılabilecek tablo şu anki durumdan daha iyi olmayacaktır. 1980 öncesi yaygın kanıya benzer olarak

toplumların gelişmesinin sanayi ve kentleşmeden değil, tarım ve kırsal toplumun yerinde kalkındırılması yoluyla daha dengeli ve sağlıklı olacaktır.

Kır-kent tartışmaları bir yana, 6360 sayılı Yasa ile “büyükşehir” statüsüne kavuşan illerin, gerçek manada bu kavramı karşılayıp karşılayamadıkları da ayrı bir tartışma konusudur. Kent Terimleri Sözlüğü’nde metropoliten alan, “ekonomik ve toplumsal yaşamın daha çok merkezdeki kentin etkisi altında bulunduğu, ortak çıkarlarla ona bağlı olan sınırlarını doğal koşullardan ve tüzel kurallardan çok, günlük işe gidiş-gelişlerin belirlediği, sınırları yönetsel sınırlarla her zaman çakışmayan büyük ölçüde kentleşmiş alan” şeklinde tanımlanmıştır.

Zengin (2013), Tuzcuoğlu’ndan aktardığı çalışmasında, metropol kentlerin sahip olması gereken kriterleri aşağıdaki gibi sıralamıştır

- I. Nüfus: Bu konuda farklı yaklaşımlar mevcuttur. ABD sayım bürosuna göre (ki buna Standart Metropoliten İstatistikî Alan demektir) 1 milyon, Toprak ve Blumfield’e göre 500.000; Duncan, Keleş ve Florence göre ise yine 1 milyon kişilik bir nüfusun metropoliten kenti oluşturacaktır. Birleşmiş Milletler tanımlarında da bu rakam 1 milyon kişidir.
- II. Yoğunluk: Belirli bir büyüklükteki birim alanda yaşayan nüfustur, metropoliten alanda yüksek olmalıdır. Bu kavram nüfus dışında yerleşim birimlerindeki yapısal yoğunluğu anlatmak için kullanılır. 500.000 kişilik bir alanda km^2 1000 kişi 500 kilometre önerileri asgari sınırdır. Metropol alanlarda bina yoğunluğu fazladır.
- III. Ulaşılabilirlik: Bu konuda da farklı görüşler mevcuttur. Metropol ve onun sınırını merkez kentten motorlu araçlarla 2 saatlik bir mesafede ulaşılan yer olarak tanımlayanlar olduğu gibi kent merkezinin etrafında oluşan 180 km’lik alan olarak da tanımlayanlar vardır. Metropoliten alan ulaşım sistemleri ile bütünleşir. Metropoliten alanda üretim tesislerinde çalışanlar ve günlük işe gidiş gelişler için hızlı bir ulaşım ağı sisteminin bulunması gereklidir.

- IV. Sahip Olunan Donatılardaki Çeşitlilik: Eğitim, kültür, spor, dinlenme, eğlence, sağlık, ulaştırma, gibi kentsel donatıların en fazla çeşidi en yaygın biçimde metropollerde görülür. Ayrıca gelişmiş mali ve finans kuruluşları metropolitenleri merkez edinirler.
- V. Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı: Bir kentsel merkezin hem kendi içinde hem de etki alanında çalışan nüfusun dokusu kentsel merkezin türünün belirlenmesinde önemli bir kriterdir. Metropollerde çalışan nüfusun büyük bir bölümü tarım dışı sektörlerde çalışır.
- VI. Yönetimsel Kademelenme: Metropol alan içerisinde birden çok merkezi ve yerel yönetim birimi bulunabilir. Ayrıca bu birimler arasında fiziksel, sosyo-ekonomik ve fonksiyonel ilişkiler bulunmalıdır.
- VII. Coğrafi Benzeşim: Metropoliten alanın bütününde topoğrafik benzerlikler göze çarpar. Metropolün ve etkisi altındaki coğrafi alanın iklimi bulunduğu yükseklik, deniz kenarında olup olmadığı ve limanları olup olmadığı gibi faktörler konu incelenirken üzerinde durulması gereken kriterlerdir.

6360 sayılı Yasa ile büyükşehir (metropol) statüsüne kavuşmuş pek çok kentin yukarıda belirtilen 7 kriterden 5 tanesini (nüfus, yoğunluk, ulaşılabilirlik, sahip olunan donatılardaki çeşitlilik, çalışan nüfusun sektörel dağılımı), karşılayamadığı açıkça görülmektedir.

Çeşitli kaynaklarda dünya genelinde yerleşim yeri nüfusunun 500.000 ve üzeri olduğu bununla birlikte nüfus yoğunluğunun da km^2 başına 400'den fazla olduğu alanlar kentsel alan olarak tanımlanmaktadır. Nüfus yoğunluğunun 1.000.000 ve üzeri olduğu bölgeler de metropoliten alan olarak değerlendirilmektedir (<http://www.demographia.com> 2017c). 6360 sayılı yasa ile birlikte daha önce nüfus yoğunluğu bakımından $400\text{kişi}/\text{km}^2$ koşulunu sağlayan pek çok il, belediye sınırlarının il mülki sınırlarına çekilmesiyle birlikte bu niteliklerini kaybetmişlerdir. Örneğin İzmir BŞB, 6360 sayılı Yasa'dan önce yaklaşık 6565km^2 'lik yüzölçümüne sahiptir. 2016 yılı

verileriyle, 6565km² alan içerisinde nüfus yoğunluğu yaklaşık 593 kişi/km² olacak iken, mevcut durumda sadece 352 kişi/km² olmaktadır. Dünya genelindeki metropoliten alanların nüfus büyüklüklerine göre sıralandığı listede Türkiye'den sadece 9 yerleşim yeri (Adana, Ankara, Bursa, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin) metropol alan nitelendirilmesiyle yer almıştır.

7. ARAŞTIRMA ALAN BULGULARI

7.1 İzmir İli / Kiraz İlçesi Hakkında Genel Bilgiler

7.1.1 Nüfus yapısı ve coğrafi bilgiler

Kiraz ilçesi batısında Ödemiş, güney-batısında Beydağ, kuzeyinde Manisa'nın Salihli, kuzey-doğusunda Manisa'nın Alaşehir ve güneyinde Aydın'ın Nazilli ilçelerinin yer aldığı İzmir'in bir ilçesidir. 2016 yılı nüfusu 43.845 olup, nüfus yoğunluğu 77 kişidir. Yüz ölçümü 571,96 km², rakımı, 312m'dir. Kentleşme nüfus oranı % 19 olup, nüfusun büyü kısmı kırsal alanlarda yaşamını sürdürmektedir. İl merkezine uzaklığı 142 km olan Kiraz, İzmir ilinin merkeze en uzak ilçesidir (<http://www.izmiriplanliyorum.org> 2013b). Bu aynı zamanda çalışmada Kiraz ilçesinin seçilmesinin temel gerekçesini oluşturmuştur. Yasanın en uzak ilçe açısından değerlendirilmesini amaçlamak ilçenin seçim nedenidir. Çizelge 7.1'de görüleceği üzere 6360 sayılı Yasa yürürlüğe girmeden önce (2012 yılında) nüfusunun % 80'i (35.289 kişi) köylerde yaşamaktadır. Toplamda 52 köyü, 4 mahallesi bulunan Kiraz ilçesinin, yasanın yürürlüğe girmesi ve köylerin mahalleye dönüşmesiyle mahalle sayısı 56'ya çıkmıştır.

Çizelge 7.1 6360 sayılı Yasa öncesi ve sonrası Kiraz ilçesinde nüfus yapısı

	Köy Sayısı	Köy Nüfusu	Mahalle Sayısı	Mahalle Nüfusu	Toplam Nüfus
2011	52	35.866	4	8.721	44.587
2012	52	35.289	4	8.720	44.009
2013	-	-	56	44.017	44.017
2014	-	-	56	43.971	43.971
2015	-	-	56	43.615	43.615
2016	-	-	56	43.845	43.845

7.1.2 Tarımsal durum

İlçede nüfusun büyük bir kısmı bitkisel üretim ve hayvancılık ile uğraşmaktadır. Toplamda 18.332 hektar alanda tarımsal üretimde bulunmaktadır. Çizelge 7.2’de görüleceği üzere toplam alan içerisindeki tarımsal alanların oranı % 32 ile İzmir ortalamasının üzerinde yer almaktadır. İlçedeki tarım arazilerinin sulanma durumu incelendiğinde tarım alanlarının % 33,8’lik kısmının sulandığı, bu oranın İzmir genelinin altında kaldığı görülmektedir. Kiraz ilçesi tarım sektörünün yoğunlaştığı ilçeler arasında yer almaktadır (<http://www.izmiriplanliyorum.org> 2013b). Çizelge 7.3’te görüleceği üzere, Kiraz ilçesindeki tarım alanlarının % 62,6’sının tarla bitkileri alanlarından, % 15,9’unun meyve alanlarından, % 9,6’sının zeytin alanlarından, % 7,1’inin tarıma elverişli fakat ekilmeyen alanlardan, % 3,7’sinin sebze alanlarından ve % 1’den az bir bölümünün süs bitkileri ve kavaklıklardan oluşmaktadır.

İzmir’de meralar, özellikle küçükbaş hayvancılığın sürdürülmesinde çok kritik düzeye inmiş bulunmaktadır. Ama meralara sadece hayvanların beslenmesi açısından bakılması yeterli olmaz. Böyle bir mantıkla meralara, hayvanlara ot yetiştirecek tarım alanları olarak yaklaşan projelerin geliştirilmesinin biyolojik çeşitlilik açısından çok zararları olacaktır. Meralar, biyolojik çeşitliğini tahrip edilmeden iyileştirilmelidir. Meraların bir ortak mal olarak işletilmesi konusunda Mera Kanunu’nun olanaklarından yararlanılarak; 1) Aşırı kullanmayı önleyecek bir yönetim, 2) Eşik altına düşmüş meraların ıslahı sağlanmalıdır. Bunun için yasanın ön gördüğü köy bazında mera birlikleri kurulması yoluna gidilebilecektir. Bu bakımdan, 6360 sayılı Yasa çıktıktan sonra köylerin mahalle haline dönüşmesi sonrasında tüzel kişiliklerinin kalkmış olmasına Mera Kanunu’nda yapılacak düzenlemelerle bir çözüm bulunması yoluna gidilmelidir (Tekeli 2016).

Çizelge 7.2 Genel arazi dağılımı (2016)

Dağılım	Yüz Ölçümü (da.)	Tarım Alanı (da.)	Oran (%)	Orman ve Fundalık (da.)	Oran (%)	Çayır ve Mera (da.)	Oran (%)	Diğer Arazi (da.)	Oran (%)
Kiraz	572.000	183.322	32	215.255	37,5	92.000	16,1	82.423	14,4
İzmir	12.086.112	3.437.549	28,4	4.905.475	40,6	512.234	4,2	3.230.854	26,7

Çizelge 7.3 Kullanım şekillerine göre tarımsal arazi dağılımı (2015)

Tarım Alanları	Kiraz	İzmir
Tarıma Elverişli Boş Alan	12.673,0	98429
Nadas Alanı	-	32076
Kavaklık Alan	900,0	11590
Zeytin Alanı	17.076,0	973626
Narenciye Alanı	0	47406
Meyve Alanı	28.037,0	317246,7
Bağ Alanı	-	132345
Süs Bitkileri Alanı	1.006,0	19691,145
Sebze Alanı	6.652,0	395175
Tarla Alanı	111.055,0	1416089
Toplam Tarım Alanı	177.399,0	3443673,845

7.1.3 İdari ve sosyo-ekonomik durum

İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında, Devlet Planlama Teşkilatı'nın (mülga) 2004 yılı verilerine göre Kiraz ilçesi, ülke genelinde 872 ilçe arasında 644. sırada olup, bu konumuyla Kiraz, dördüncü derece gelişmiş ilçeler arasında yer almaktadır. Eksi değerlere düşen sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi ile İzmir açısından bakıldığında Kiraz, ilde sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması bakımından en geride kalan ilçedir. Aynı zamanda Kiraz ilçesi 6360 sayılı Yasa öncesinde il kapsamında nüfusu en çok kırsalda yaşayan ilçedir. 2012 yılından önce ilçe merkezi dışında yaşayan % 81 oranındaki nüfus, 6360 sayılı Yasanın kabulü ile birlikte büyükşehir sınırları içinde yaşamlarını sürdürmektedirler.

İlçe bazında resmi istatistik olarak yayınlanmakta olan güncel veri bulunmamaktadır. Bu kapsamda ulaşılabilen son veri 2000 yılı Genel Nüfus Sayımlarından elde edilmiş sektörel işgücü verileridir. İlçe düzeyinde sektörel işgücü oranları karşılaştırıldığında; Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık sektörünün açık ara önde olduğunu söylemek mümkündür, 2000 yılı verilerine göre bu sektörlerde faaliyet gösteren nüfus toplam nüfusun % 86,8'i olduğu bilinmektedir. Bu oran İzmir ortalamasının (%28,54) oldukça üstündedir. İlçelere göre 15 yaş ve üstü okuma-yazma bilmeyen nüfus oranlarına bakıldığında %5,2 ile Kiraz son sırada bulunmakta aynı zamanda bu oranla, Türkiye ortalamasının (%5,08) da üzerinde bulunmaktadır. Yükseköğrenim ve üstü okul mezunu oranı açısından İzmir % 14,81 oranı ile yine Türkiye genelinden (%11,77) daha iyi durumda olmasına rağmen Kiraz, 30 ilçe arasında % 3,25 değeri ile son sırada yer almakta ve Türkiye ortalamasının da çok altında kalmaktadır.

Dağlık ve engebeli yapı nedeniyle yerleşim ve ulaşım da yaşanan sıkıntılar, ulaşım olanaklarının yetersiz olması ve alternatif ulaşım olanaklarının eksikliği özellikle dağ köylerindeki içme suyu altyapısının yetersizliği, dağınık yerleşimin altyapı, iletişim ve eğitim konularında yarattığı problemler, ilçe merkezi ve köyleri arasında toplu taşıma sisteminin yetersiz olması, sadece karayolu ulaşımının yapılabilmesi ve karayolları standartlarının düşük olması, pazara uzaklık ve il merkezine olan uzaklık ilçenin

mevcut sorunlarıdır. Bunun yanı sıra, ilçedeki tarihi ve doğal güzelliklerin varlığı, tarımsal potansiyelin yüksek olması, kültürel zenginliklerinin olması, Ödemiş Organize Sanayi Bölgesi'nin Kiraz ilçesine yakın olması, organik tarıma ilginin bulunması, süt hayvancılığının gelişme potansiyeli ilçenin avantajları arasındadır.

İlçenin mevcut durum analizi ortaya konulduğunda, Kiraz İlçesi'nin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında sonlarda yer alması, şehirleşme oranının düşüklüğü dolayısıyla, köy muhtarlığı yönetimi himayesinden, büyükşehir yönetimi sorumluluk alanına giren nüfusun büyüklüğü, ilçenin il merkezine olan mesafesi, ilçenin coğrafi yapısı ve ulaşım olanaklarının sınırlı olduğu göz önüne alındığında büyükşehir belediyesinin görev ve hizmetlerini yerinde ve zamanında gerçekleştirebilmesinin gözlemlenebilmesi açısından uygun bir örnek olduğu düşünülmüş, aynı zamanda nüfusun büyük bir oranının tarım ile uğraşması, çalışmanın tarım sektörüne ve kırsal alana etkilerinin anlaşılabilmesi açısından olumlu bulunmuştur. İzmir'deki kentsel nüfus oranı 6360 sayılı Yasa uygulamaya konulmadan önce dahi, ülke ortalamasının oldukça üzerindedir. Nüfusun % 91'inin il ve ilçe merkezlerinde ikamet ettiği düşünüldüğünde, kırsal nüfusun hassasiyet ve gereksinimlerinin, gerek siyasi kaygılar gerek ise altyapı ve organizasyon yetersizliklerinden dolayı, kentsel nüfusun öncelikleri arasında, geri planda kalması olasılığını akıllara gelmektedir.

7.2 İzmir Büyükşehir Belediyesi Çalışma Alanları Hakkında Genel Bilgiler

7.2.1 Siyasi durum

İzmir Büyükşehir Belediyesi, 1999 seçimlerinden günümüze kadar merkez sol partilerin yönetiminde olduğu bir belediyedir. 2002 yılından bu yana İzmir'de yerelde iktidar olan parti, genel seçimlerde muhalefette yer almaktadır. DSP ile başlayan CHP ile devam eden merkez sol partiler yönetimi, sosyal devlet yaklaşımını öne çıkaran bir belediyecilik anlayışına sahiptir.

6360 sayılı Yasa'nın bazı maddeleri yayımı tarihinde diğer maddeleri ise 30 Mart 2014 tarihinde yapılan yerel yönetimler seçimi ile birlikte yürürlüğe girmiştir. İl özel idaresi, belediye ve köy tüzel kişiliklerinin kaldırılmasına, il belediyesinin büyükşehir belediyesine dönüştürülmesine, büyükşehir belediye sınırının ilin mülki sınırlarına genişletilmesine, mülki sınır değişikliği yapılmasına ve ilçe belediyesi kurulmasına dair hükümler ilk mahalli idareler genel seçimlerinde uygulanmış ve seçimler bu yerlerin yeni durumlarına göre yapılmıştır. İlçe kurulmasına ilişkin hükümler yasanın yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir. 30 Mart 2014 tarihi itibarıyla ilk kez merkez ilçeler dışında, kırsal alanlardan seçmenler belediye başkanı ve meclis üyeleri için oy kullanmıştır.

30 Mart 2014 tarihinde yapılan yerel seçimlerinde 3,032,175 kayıtlı seçmenden 2,736,675'i oy kullanmış ve bu oyların 2,626,086'sı geçerli sayılmıştır. Bu sonuçlara göre son yapılan yerel seçimde Türkiye geneli katılım oranı % 89,2 iken İzmir'de bu oran % 90,2 olmuştur. Çizelge 7.4'te görüleceği gibi İzmir Büyükşehir Belediye meclisi, 1 büyükşehir + 30 ilçe belediye başkanı olmak üzere toplam 174 kişi ile oluşturulmuştur.

Çizelge 7.4 30 Mart yerel yönetimler genel seçimleri sonuçları

Siyasi parti	BŞB başkanlığı oy oranı	Belediye meclis üyeliği oy oranı (%)	BŞB Meclis üye sayısı	
			İlçelerden gelen üyeler	Belediye başkanları (BŞB+İlçe Bel.Bşk)
CHP	49,60	45,87	92	23
AKP	35,92	32,32	43	6 ²
MHP	7,97	12,68	7	2
Toplam	174			

² 2014 yerel seçimlerinde MHP'den Kiraz Belediye Başkanı olarak seçilen Saliha Özçınar Şengül'ün Ocak 2015 tarihi itibarıyla AKP'ye geçmesiyle MHP'nin belediye başkan sayısı 1 azalırken, AKP'ninki 1 artmıştır.

7.2.2 İdari ve sosyo-ekonomik durum

İzmir ilinin nüfusu, 2016 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 4.223.545 kişidir. İl ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin oranı 2012 yılında % 91 iken bu oran Türkiye (%77,3) ve Ege bölgesi (%73,7) ortalamasının oldukça üzerindedir. Büyükşehir statüsündeki 30 ilde, belde ve köylerin ilçe belediyelerine mahalle olarak katılmasının önemli etkisiyle bu oran 2013 yılı itibariyle % 100 olarak gerçekleşmiştir. Nüfus yoğunluğu olarak ifade edilen “bir kilometrekareye düşen kişi sayısı” km² başına 352 kişidir. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Karabağlar, Buca, Bornova, Konak, Karşıyaka ve Bayraklı’dır. Nüfus bakımından en küçük ilçe ise Karaburun’dur. İzmir’deki ilçe sayısı 30, büyükşehir belediyesi hariç belediye sayısı 30’dur.

Türkiye’de 1984 yılından itibaren büyükşehir belediye yönetim sistemine geçilmesiyle birlikte, İstanbul ve Ankara ile birlikte İzmir’de büyükşehir belediyesi kurulmuştur. 3030 sayılı Yasa ile “Büyükşehir Belediyesi” tanımı, merkez ilçe belediyesinin etrafındaki birden fazla ilçe belediyelerinin yerleşmelerini içerecek şekilde yapılmıştır. 3030 sayılı Yasa’ya göre İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin ilk sınırları; Karşıyaka, Konak, Narlıdere, Güzelbahçe, Gaziemir, Bornova, Çiğli, Balçova, Buca ilçelerini kapsayan 9 ilçeden oluşmuştur. Ancak, 23.07.2004 tarihli 5216 sayılı “Büyükşehir Yasası” ile büyükşehir sınırları yeniden belirlenmiştir. Yasaya göre, valilik binası merkez alınmak üzere 50 km yarıçapındaki alanı kapsayan bölge Büyükşehir Belediyesi yetki ve sorumluluğu altına alınmıştır. 5216 sayılı Yasa’nın devreye girmesi ile BŞB sınırları 19 ilçe, 38 ilk kademe belediyesi ve 166 köyü içine alacak şekilde genişlemiştir. Selçuk İlçesi 11.09.2007 tarihli Bakanlık onayı ile İzmir BŞB sınırları dışına çıkartılmış, 11.03.2008 tarihinde mahkeme kararı ile Bakanlık onayı iptal edilmiştir.

2008 yılında yürürlüğe giren, 5747 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile birlikte, Bayraklı ve Karabağlar ilçeleri kurulmuş, daha önceden Karşıyaka ve Konak ilçelerine

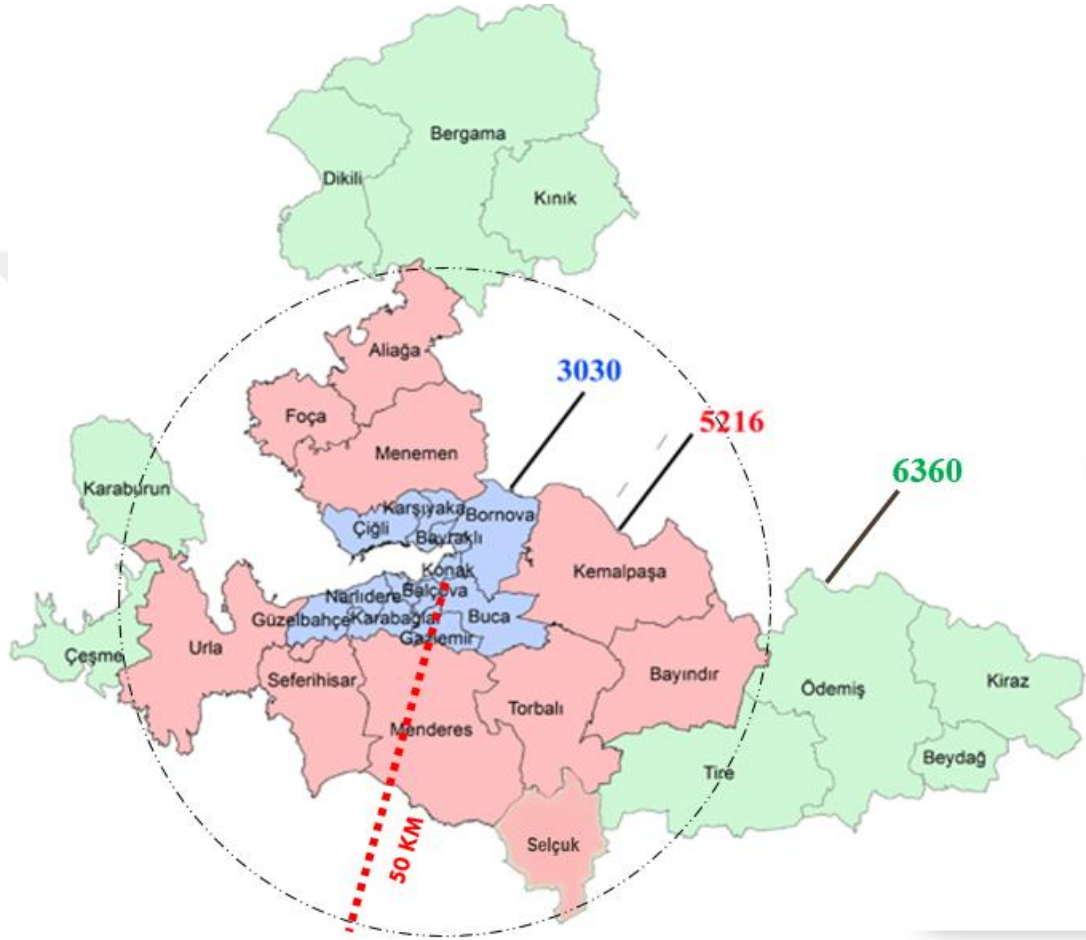
bağlı mahalleler, söz konusu yeni ilçelere bağlanmıştır. Böylece BŞB hizmet alanı 21 ilçeye çıkmıştır. 37 adet ilk kademe belediyesi kapatılmış olup, yasada belirtilen ilçelere bağlanmıştır. Aynı zamanda Mordoğan Belediyesi tüzel kişiliğini korumak suretiyle büyükşehir belediye sınırları dışına çıkarılmıştır.

6360 sayılı Yasa yürürlüğe girdikten sonra, büyükşehir belediye yetki ve hizmet sınırı il mülki sınırlarına çekilmiş, belde ve köyler kapatılarak mahalleye dönüştürülmüştür. İzmir Büyükşehir Belediyesi hizmet alanında bulunan mevcut 21 ilçeye (Aliağa, Balçova, Bayındır, Bayraklı, Bornova, Buca, Çiğli, Foça, Gaziemir, Güzelbahçe, Karabağlar, Karşıyaka, Kemalpaşa, Konak, Menderes (Cumaovası), Menemen, Narlıdere, Ödemiş, Seferihisar, Selçuk, Torbalı, Tire) 9 ilçe (Bergama, Beydağ, Çeşme, Karaburun, Kiraz, Kınık, Ödemiş, Tire) daha eklenerek Büyükşehir belediyesi sınırları ile İzmir ili mülki sınırları çakıştırılmıştır.

Şekil 7.1’de İzmir İl’inin büyükşehir olduktan sonra, belediye sınırlarının genişleme süreci görülmektedir. 1984 yılında yürürlüğe giren 3030 sayılı Yasa, büyükşehir ve ilçe belediyesi olmak üzere iki düzeyli ve merkezi bir anakent yönetim yapısı oluşturmuştur. Belediye sınırları içinde birden çok ilçesi olan il merkez belediyelerinin büyükşehir belediyesi olarak adlandırılması öngörülmüştür.

Buna göre, İzmir’in Konak, Karşıyaka, Bornova, Bayraklı, Buca, Çiğli, Balçova, Narlıdere, Güzelbahçe, Gaziemir, Karabağlar ilçelerini kapsayan ilk büyükşehir belediyesi sınırları çizilmiştir. Daha sonra 2004 yılında, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile 50 km’lik yarıçaplı alan içerisinde yer alan, 10 yeni ilçe (Aliağa, Foça, Menemen, Kemalpaşa, Bayındır, Torbalı, Menderes, Seferihisar, Urla, Selçuk) daha İzmir Büyükşehir Belediyesi sorumluluk alanına dâhil olmuştur. Bu gelişme üzerine İzmir Büyükşehir Belediyesi, Türkiye’de ilk kez 2007 yılında Tarım, Park ve Bahçeler Daire Başkanlığını kurmuş, daha sonra Tarımsal Hizmetler Daire Başkanlığı adını alan bu örgüt, belediyelerin alışılmış park ve bahçe işlevlerinin ötesinde sorumluluklar üstlenmiştir.

6360 sayılı Yasa ile gelen düzenlemeler sonucu, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin sınırları yeniden belirlenmiş, sınırlar il mülki sınırlarına kadar genişletilmiştir. Böylece belediye hizmet alanı yaklaşık % 83 oranında genişlemiştir.

Şekil 7.1 3030, 5216 ve 6360 sayılı yasalar gereğince genişleyen İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları

Çizelge 7.5'te görüleceği üzere “pergel sistemi” olarak anılan eski sistemde 2013 yılındaki büyükşehir belediye nüfusu 3.584.428 kişi iken, yasanın uygulamaya konulmasıyla beraber % 13 oranında artış göstererek, 4.061.074 kişiye yükselmiştir (<https://biruni.tuik.gov.tr> 2016a). Daha önce büyükşehir belediye sınırlarında 167 adet köy bulunmakta iken, 2013 yılı itibarıyla hukuki anlamda hiç köy kalmamıştır. Fakat başka bir bakış açısıyla, büyükşehir belediye sınırları içindeki 167 köye, sınırların

genişlemesiyle 430 köy daha eklenmiş, büyükşehir belediye sınırları dâhilindeki köy sayısı pratikte 597'ye yükselmiştir. Fakat 6360 sayılı Yasa gereği bu köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürüldükleri için hukuki anlamda İzmir Büyükşehir Belediye sınırları dâhilinde köy kalmamıştır. Daha önce 577 olan büyükşehir belediye sınırlarındaki mahalle sayısı da 1293'e yükselmiştir. Her ne kadar hukuki anlamda köyler ortadan kalkmış gibi görünse de, aslında büyükşehir belediye sınırlarına dâhil olan köy sayısının, 6360 sayılı Yasa öncesine oranla neredeyse 3 kat arttığı, üstelik bu köylerin altyapı, üstyapı ve bazı tarımsal hizmetlerinin büyükşehir belediyesi tarafından karşılanacağı gerçeği, aslında büyükşehir belediye hizmet alan ve kapsamında ne derece önemli bir reforma imza atıldığını gözler önüne sermektedir.

Çizelge 7.5 6360 sayılı Yasa sonrası İzmir Büyükşehir Belediyesi hizmet alanı ve kapsamı değişimi

	Büyükşehir Nüfusu (Önceki)	Büyükşehir Yüzölçümü (Önceki)	Toplam İl Nüfusu (Sonraki)	İl Yüzölçümü (Sonraki)	Nüfus Değişim (%)	Hizmet Alanı Değişimi (%)	BŞB Sınırlarındaki Köy Sayısı Değişim		BŞB Sınırlarındaki Mahalle Sayısı Değişim
2013	3.584.428	6565	4.061.074	12.012	13	83	-167	(597-167) +430	(1293-577) +716

Çizelge 7.6'dan anlaşılacağı üzere, 6360 sayılı Yasa gereğince, 2013 yılı itibariyle, İzmir il mülki sınırları içinde, 23 belde ve 597 köyün tüzel kişiliği kaldırılarak kapatılmıştır. 2012 yılında 747 olan mahalle sayısı 2013 yılında 1293'e, 2016 yılında ise ilçe belediyeleri tarafından kurulan Bayraklı ilçesinde "Körfez", Karabağlar ilçesinde de "Yaşar Kemal" mahallelerinin eklenmesiyle, toplam mahalle sayısı 1295'e yükselmiştir.

Çizelge 7.6 6360 sayılı Yasa öncesi ve sonrası İzmir'de idari durum

Yıllar	İlçe sayısı	Belde Belediyesi sayısı	Köy sayısı	Köy nüfusu	Mahalle sayısı
2011	30	23	597	277.534	746
2012	30	23	597	280.299	747
2013	30	-	-	-	1293
2014	30	-	-	-	1293
2015	30	-	-	-	1293
2016	30	-	-	-	1295

7.3 6360 Sayılı Yasadan Sonra İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Aldığı Pay

Türkiye'de 1981 yılından önce merkezi idarece tahsil edilen vergilerinin bazılarının % 10'unun ayrı bir fonda toplanıp nüfus esasına göre bölüştürülmesi sistemi uygulanmıştır. 1981 yılında kabul edilen 2380 sayılı "Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun" ile belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden pay aktarılması belirli bir sistematığe kavuşmuştur. Daha sonraki yıllarda çıkarılan kanunlar da bu sistem benimsenmiş olmakla birlikte yerel yönetimlere ayrılan oranlarda ve dağıtım esasında bazı değişiklikler yapılmıştır (Akce 2014).

2380 sayılı Kanun 2008 yılına kadar uygulanmış, 15/7/2008 tarih ve 26937 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5779 sayılı “İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun” ile yürürlükten kaldırılmıştır. 5779 sayılı Kanun’un 2. Maddesinde Genel Bütçe Vergi Gelirleri (GBVG) tahsilâtı toplamının; % 2,85’i büyükşehir dışındaki belediyelere, % 2,50’si büyükşehir ilçe belediyelerine ve % 1,15’i il özel idarelerine ayrılacağı ifade edilmiş, Büyükşehir belediyelerine ise Büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan GBVG tahsilâtı toplamının % 5’i ile GBVG tahsilâtı toplamı üzerinden büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılan payların % 30’unun “büyükşehir belediye payı” adı altında verileceği belirtilmiştir. 6360 sayılı Yasa’nın 25. maddesi ile 5779 sayılı Kanun’daki belediyelere aktarılan pay oranları değiştirilmiştir. Buna göre; “GBVG tahsilâtı toplamının % 1,50’si büyükşehir dışındaki belediyelere, % 4,50’si büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine, % 0,5’i il özel idarelerine ve Büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan GBVG tahsilâtı toplamının % 6’sı da büyükşehir belediyelerine ayrılacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

1980’li ve 1990’lı yıllarda GBVG’den yerel yönetimlere aktarılan payın GBVG içerisindeki oranı % 13 düzeyinde iken, 2000’li yıllarda bu oran % 7 lere kadar gerilemiştir. 2015 ve 2016 yıllarına bakıldığında bu oranın tekrar % 10’lar seviyesine çıktığı görülmektedir. 80’li ve 90’lı yıllarda GBVG’leri tahsilâtı üzerinden yerel yönetimler için ayrılan payın yaklaşık % 26’lık bir bölümü büyükşehir belediyelerine aktarılırken, 2002 yılından itibaren bu oranın düzenli bir şekilde artış kaydettiği ve 2016 yılına gelindiğinde % 43 seviyesini aştığı görülmektedir. Ortaya çıkan bu tablo, 6360 sayılı Yasa’nın getirdiği değişimlerin pratikte uygulama sonuçlarını ortaya koymaktadır (<http://www.gib.gov.tr> 2017b).

Cumhuriyet döneminden günümüze genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere ayrılan paylar analiz edildiğinde öz gelirlerin, belediyelerin toplam gelirleri içerisindeki payının giderek azaldığı, genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan payların oranının ise giderek arttığı görülmektedir. 1925-1970 yılları arasında öz gelirlerin belediye gelirleri içerisindeki oranı % 40 ile % 60 arasındaki değişik seviyelerde oluşurken 1970’li yıllardan sonra bu oran % 30 ile % 20 arasında oluşmuştur (Akçe 2014).

2016 yılı verileri incelendiği zaman büyükşehir belediyelerinin yıllık gelirlerinin % 75'inin merkezi idare vergi gelirlerinden aldıkları paylar olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, 2016 yılında ülke genelindeki büyükşehir belediyelerinin bütçe dengeleri incelendiğinde toplam gelirlerinin yaklaşık % 20'si kadar bütçe açığı verdikleri görülmektedir (Anonim 2017g).

2016 yılsonu itibariyle tahsil edilen GBVG tutarı 529.263.765.141 TL olup, bu tutarın yaklaşık %78'i sırasıyla İstanbul (%44,35), Ankara (%11,60), Kocaeli (%11,38) ve İzmir (%10,52) illerinde gerçekleşmiştir. İzmir'i takiben %2,73 ile Bursa ve %1,62 ile Mersin illeri yer almakta geri kalan diğer illerin toplam tahsilat içindeki payı % 1'in altında kalmaktadır (Anonim 2017g).

Çizelge 7.7'de yıllar itibariyle İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yetki alanına giren nüfus ve alan verilerindeki değişim ayrıca İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin GBVG'den aldığı pay gösterilmiştir. Daha sonra bu verilerden kişi başına düşen GBVG payındaki değişim hesaplanmıştır. GBVG tahsilatından yerel yönetimlere aktarılan paylar, 2010 yılından 2014 yılı mart ayına kadar, 6360 sayılı Yasa dolayısıyla 5779 sayılı Yasa'da yapılan düzenlemeden etkilenmemiş, mart ayı itibariyle yeni düzenleme uygulamaya koyulmuştur. İzmir Büyükşehir Belediyesi de, Mart 2014'den itibaren yeni dağıtım oranları uyarınca pay almaya başlamıştır. Çizelgede görüldüğü üzere, 2013 yılına kadar büyükşehir belediye hizmet alanı 21 ilçe (6.565km²) ile sabit kalmış, belediye hizmet alanı kapsamındaki nüfusta da % 1'in üzerinde bir artış gözlemlenmemiştir. Bununla birlikte GBVG'nin yıllar içinde artması ile İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne düşen pay da artmıştır. Böyle bir durumda beklenildiği gibi, GBVG'den kişi başına düşen miktarın düzenli bir şekilde arttığı görülmektedir. 2013 yılında dikkat edilmesi gereken nokta şudur ki; İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin hizmet alanına 9 ilçe daha eklenmiş olup (6360 sayılı Yasa kapsamında), yüz ölçümü 6.565'dan 12.012km²'ye yükselmiştir. Dolayısı ile hizmet alanı bir önceki yıla göre % 83, nüfusu da % 19 oranında artış göstermiştir. Fakat 6360 sayılı Yasa ile yapılan düzenlemeler henüz 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun'a yansıtılmadığı için GBVG'den Büyükşehir belediyesine düşen pay oranlarında

herhangi bir değişim olmamış, GBVG'den alınan pay tutarı bir önceki yıla göre beklenen düzeyde (%18 oranında) artırmıştır. Bu özel koşullar 2013 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi hizmet alanındaki kişi başına düşen gelirin azalmasına neden olmuştur. Bir önceki yıl, kişi başı yaklaşık 442 TL olan gelir, 2013 yılında yaklaşık 438 TL seviyesine düşmüştür. Bu durumda, sadece nüfus artışından dolayı bile, belediyenin gelir-gider dengesinin negatif yönlü etkilendiği ortada iken, bir de bu tabloya genişleyen hizmet alan ölçeğinin getirdiği ek maliyet, zaman ve teşkilatlanma sorunları dâhil edildiğinde, 2013 yılının İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yeterli ve etkili hizmet sunumu açısından oldukça zorlandığı bir dönem olduğunu söylemek mümkündür. 2014 yılı mart ayı itibariyle GBVG'den yerel yönetimlere aktarılan paylar, 6360 sayılı Yasa'da gösterildiği üzere uygulanmaya başlanmıştır. 2014 ve 2015 yıllarında belediyenin nüfus ve GBVG'den aldığı paylar beklenildiği şekilde değişmiş olup, kişi başına düşen gelir düzenli bir artış göstermiştir.

2012 yılının, 6360 sayılı Yasa'nın çıkarıldığı yıl olması nedeniyle, eğer ki aynı yıl yasa uygulamaya konulmuş olsaydı, büyükşehir belediyesi bu durumdan nasıl etkilenirdi soru sorulmuş, yasada belirtilen yeni pay oranları üzerinden hesaplamalar yapılmış ve bu soruya cevap aranmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, 2012 yılında yasa fiilen uygulansaydı, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin GBVG tahsilatından alacağı tutarın, gerçekleşen tutara oranla % 4,8 daha fazla olacağı anlaşılmıştır. Fakat büyükşehir belediye sınırlarının, il mülki sınırlarına genişlediği var sayıldığında, yeni durumda kişi başına düşen gelirin, gerçekleşen duruma göre % 11 azalacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Bir başka varsayıma yönelik hesaplama ise, 6360 sayılı Yasanın uygulamaya konulduğu yıl olan 2014 yılı için yapılmıştır. 2014 yılında yasa uygulamaya konulmasaydı ve GBVG'den mahalli idarelere dağıtılan pay oranları yasa öncesi uygulandığı şekilde devam etseydi, İzmir Büyükşehir Belediyesinin hizmet / maliyet yükü ne olurdu sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucu, İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne GBVG'den, 2014 yılı için 6360 sayılı Yasa uygulamaya geçirilmeseydi, gerçekleşen duruma oranla, % 12,4 daha düşük bir tutar aktarılacağı saptanmıştır. Buna rağmen kişi başına düşen gelirin sadece % 0,7 oranında azalacağı hesaplanmıştır. Gerçek durumda, kişi başına düşen gelirden önemli bir

değişiklik olmamasına rağmen, hizmet alanının % 83 oranında genişlediği göz önüne alındığında, 6360 sayılı Yasa ile güncellenen GBVG tahsilatı pay oranlarındaki artışın, büyükşehir belediyesinin yükünü hafifletmekte yetersiz kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak, 6360 sayılı Yasa ile yapılan revizeler öncesinde de, sonrasında da kişi başına düşen GBVG payının yıllar itibariyle arttığı görülmektedir. Kişi başına düşen GBVG payı zaten yasa öncesinde de yıllar itibariyle düzenli olarak artmaktadır. Hatta bu artış oranı revizelerden önce % 16-17’lerde seyrederken, 2015 ve 2016 yıllarında % 12-14 seviyelerine düşmüştür. Burada belirleyici olan, kişi başı gelirden ziyade, hizmet alanının büyüklüğüdür. İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin hizmet alanında % 83’lük bir artış olmuştur. Bazı hizmetler ölçek ekonomisi sağlasa da, kanalizasyon, su şebekesi, çöplerin toplanması gibi bir takım hizmetlerde alan büyüdükçe kişi başı maliyetlerin de artış gösterdiği bilinmektedir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi açısından değerlendirildiğinde, 6360 sayılı Yasa ile gelen revizelerden önce, doğrudan büyükşehir belediyesine aktarılan % 70’lik payın, % 60 düzeyine çekilmesi, geri kalan % 40’lık payın da % 70’inin nüfus, % 30’unun yüz ölçümü esasına göre dağıtılması, havuzu finanse eden ve İzmir gibi, GBVG tahsilatı yüksek olan, aynı zamanda yüz ölçümü ortalamanın altında kalan illerin aleyhine bir durum oluşturmaktadır. Yeni düzenlemelerin öncelikle, yeni büyükşehir belediyesi olan illere avantaj sağladığı, daha önceden mevcut büyükşehir belediyeleri içinde de GBVG tahsilatı düşük ve yüz ölçümleri görece daha büyük olan illere daha büyük bir ilave katkı sağladığı çıkarımı yapılabilir.

Çizelge 7.7 İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin GBVG'lerinden aldığı payların karşılaştırılması (TL)

Yıl	Nüfus	Bir Önceki Yıla Göre Değişim %	Yüzölçümü (km ²)	Alan Değişim %	GBVG'inden Alınan Pay	Değişim %	Kişi başına Düşen GBVG Payı	Değişim %
2010	3.354.934	—	6.565	—	1.083.713.540,88	—	323,0	—
2011	3.366.947	0,4	6.565	—	1.281.055.776,92	18,2	380,5	17,8
2012	3.401.994	1,0	6.565	—	1.503.639.393,52	17,4	442,0	16,2
2013	4.061.074	19,4	12.012	83	1.777.882.775,15	18,2	437,8	-1,0
2014	4.113.072	1,3	12.012	—	2.095.825.519,79	17,9	509,5	16,4
2015	4.168.415	1,3	12.012	—	2.432.540.976,79	16,1	583,6	14,5
2012³	4.005.459		12.012		1.575.401.181	4,8	393,3	-11
2014⁴	3.625.339		6.565		1.835.068.577	-12,4	506,2	-0,7

(Türkiye İstatistik Kurumundan alınan nüfus verileri ile Gelir İdaresi Başkanlığı ve İzmir Büyükşehir Belediyesi verileri kullanılarak tarafımda hazırlanmıştır. GBVG tahsilatından 5779 sayılı Yasa gereği düşülmesi gereken vergi iadeleri bilinmediğinden düşülmemiştir).

³ 2012 yılı için 5779 sayılı Yasa gereğince GBVG tahsilatından İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne aktarılması gereken tutar, 6360 sayılı Yasa'da belirtildiği şekliyle, güncellenen dağıtım oranları üzerinden yeniden hesaplanmıştır.

⁴ 2014 yılı için 5779 sayılı Yasa gereğince GBVG tahsilatından İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne aktarılması gereken tutar, 6360 sayılı Yasa öncesi haliyle, önceki dağıtım oranları üzerinden yeniden hesaplanmıştır.

7.4 6360 Sayılı Yasa Çerçevesinde İzmir Büyükşehir Belediyesi Yetki Sınırlarının İl Mülki Sınırlarına Çekilmesi ve Köylerin Mahalleye Dönüştürülmesine Yönelik Köy Muhtarlarının Algısı

6360 sayılı Yasa ile Çeşme, Karaburun, Dikili, Bergama, Kiraz, Kınık, Beydağ, Tire ve Ödemiş olmak üzere toplam 9 ilçe; 800 mahalle, 430 köy İzmir Büyükşehir Belediye sınırlarına dâhil olmuştur. Genişleyen sorumluluk alanı ile birlikte Büyükşehir ve İlçe Belediyelerinin kırsal kesimin tüm gereksinimlerini yeterli bir biçimde karşılayıp karşılayamayacağı, tartışmalara neden olmaktadır. Bu endişelerin ve soru işaretlerini açıklığa kavuşturmak ve yasanın kırsala yansımalarını birinci ağızdan öğrenmek amacıyla Kiraz ilçesindeki mahalleye dönüşen köylerin muhtarlarıyla yüz yüze anket çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evrenini, 6360 sayılı Yasa ile İzmir Büyükşehir Belediyesi hizmet alanına dâhil olan İzmir ili, Kiraz İlçesi'nde, daha önce köy statüsünde iken söz konusu yasa ile mahalleye dönüşen mahalle muhtarları oluşturmaktadır. Evren ölçeği, belirli bir coğrafi alanda yoğunlaştığı için tam sayım yöntemi ile örneklem belirlenmesi uygun görülmüştür. Buna göre, İzmir ili Kiraz ilçesine bağlı, 6360 sayılı Yasa ile mahalle statüsü kazanmış, 52 adet mahallenin muhtarları araştırma örneklemine oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme, 5'i demografik, 59'u araştırma sorusu olmak üzere toplam 64 soru sorularak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sorularının 36 tanesi 5'li likert ölçeği (Kesinlikle katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle katılmıyorum) şeklinde, 1 tanesi 4'lü likert ölçeği (Düzenli olarak, Ara sıra, Nadiren, Hiç) şeklinde derecelendirme sorularıdır. Geri kalan araştırma sorularının 14 tanesi 2 seçenekli cevaplardan oluşan (Evet, Hayır) şeklinde tercih belirleme soruları, 8 tanesi ise katılımcıların verdiği yanıtların kategorize edilmesiyle seçeneklendirilen açık uçlu sorulardır.

52 adet mahalle arasında 1 mahalle muhtarı ile görüşme yapılamamış, tamamlanan anket oranı % 98 olmuştur. Anket çalışmaları, 2016 Nisan ayı içinde gerçekleşmiş olup, yüz yüze yapılan her anketin tamamlanması ortalama 30-50 dakika arasında sürmüştür. Yapılan anketler sonucu ortaya çıkan bulguların, analiz ve değerlendirme aşamasında,

frekans, yüzde, birikimli yüzde, güvenilirlik analizi gibi tekniklerden kullanılarak, uygun istatistiki analiz programlarından yararlanılmıştır.

Çalışmanın ana amacı olan, 6360 sayılı Yasa'nın hizmet etkinliği açısından incelenmesi konusu hizmet alan taraf olan muhtarlar kadar, hizmet veren taraf olan Büyükşehir ve İlçe Belediyelerini de ilgilendirmektedir. Dolayısı ile söz konusu yasa ile beraber, hizmet alanları ve kapsamaları değişen İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Kiraz İlçe Belediyesi de konunun birinci derece muhatapları olarak düşünülmüş, konuyla ilgili bakış açıları değerlendirilmek istenmiştir. Bu amaçla araştırmaya başlanırken, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı, Kiraz Belediye Başkanı ve İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Hizmetler Daire Başkanı ile görüşme hedeflenmiştir. Fakat yönetim ve siyasi faaliyetlerinin yoğunluğu nedeniyle İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı ile görüşme yapılamamış, onun yerine İşletme İştirakler ve Yerel Hizmetler Daire Başkanı ile yüz yüze görüşme sağlanmıştır. Kiraz Yerel Yönetimler Şube Müdürlüğü'nün de İşletme İştirakler ve Yerel Hizmetler Daire Başkanlığı'na bağlı olması bu konuda yapılan tercihin açıklayıcısı niteliğindedir.

Çizelge 7.8 Anket sorularının cronbach's alpha güvenilirlik oranları

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,794	,779	37

Güvenilirlik analizi (Reliability test), nominal verilere uygulanmadığı için, derecelendirme soruları (ordinal scale yanıtlar içeren sorular) için Cronbach's Alpha testi yapılmıştır. Çalışmada uygulanan anketlerin Cronbach's Alpha güvenilirlik oranı, derecelendirme soruları (toplam 37 soru) için % 79,4 çıkmıştır. Alpha kat sayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği, $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilir olduğundan, çalışmada yapılmış olan anketler için test sonucu da 0,794 olarak elde

edildiğinden, anket sonuçlarının güvenilir olduğunu söylemek mümkündür (Çizelge 7.8).

7.4.1 Anket sonuçları

Çalışmanın bu kısmında, 6360 sayılı Yasa çerçevesinde İzmir Büyükşehir Belediyesi yetki sınırlarının il mülki sınırlarına çekilmesi ve köylerin mahalleye dönüştürülmesine yönelik köy muhtarlarının algılarını saptamak için yapılan anket sonuçları incelenecek ve değerlendirilecektir. Bu kısımda ilk olarak 5 sorudan oluşan örneklemin demografik durumu ve mahallesi hakkındaki genel veriler incelenecektir. Daha sonra katılımcıların; yerel yönetimler alanındaki reformlara yönelik önermeler, hizmet sunumuna yönelik önermeler, katılımcılık boyutuna yönelik önermeler, mali boyuta yönelik önermeler ve yasa ile ilgili genel değerlendirmelerini içeren önermeleri içeren anket sonuçları çözümlenecektir.

Çizelge 7.9 Ankete katılanların demografik durumu

Cinsiyet	Kadın		Erkek		
	-		51 (%100)		
Yaş	36-45	46-55	56 ve +		
	15 (%29,4)	29 (%56,9)	7 (%13,7)		
Eğitim Düzeyi	İlkokul	Ortaokul	Lise		
	35 (%68,6)	8 (%15,7)	8 (%15,7)		
Mahallenin İlçeye Uzaklığı	1-14km	14-27km	27-40km		
	28 (%54,9)	14 (%27,5)	9 (%17,6)		
Hane Sayısı	50-196	196-342	342-488	488-634	634-780
	28 (%57,1)	9 (%18,4)	5 (%10,2)	3 (%6,1)	4 (%8,2)

Ankete katılan tüm muhtarlar erkek olup, 29'u 46-55 yaş, 15'i 36-45 yaş ve 7'si 56 ve üzeri yaş aralığındadır. Büyük bir çoğunluğu (35 kişi) ilkokul mezunudur. İlkokul

mezunu olanların %66'sı 46-55 yaş aralığındadır. Ortaokul ve lise mezunu sayısı eşit olup, 8'er kişidir. Ortaokul mezunlarının yarısı 36-45 yaş aralığında olup, diğer yarısı 46-68 yaş aralığında değişmektedir. 8 lise mezunu katılımcının dördü 46-55 yaş, üçü 36-45 yaş, biri de 56-68 yaş aralığındadır. Beklenilenin aksine, en genç yaş grubu olan 36-45 yaş grubundaki katılımcıların büyük çoğunluğu lise mezunu değil, ilkokul mezunudur (Çizelge 7.9).

Katılımcıların yarısından fazlası ilçe merkezine yakın mahallelerin muhtarlarıdır, her muhtar kendi mahallesinde ikamet etmektedir. Buna göre, 28 muhtarın mahallesi ilçe merkezine 1-14 km mesafede, 14 muhtarın mahallesi ilçe merkezine 14-27 km mesafede ve 9 muhtarın mahallesi de merkeze 27-40 km mesafededir. İzmir-Kiraz arası mesafenin 142 km olduğu düşünüldüğünde, en uzak köyün İzmir merkeze 182 km ile ulaşılması güç bir mesafede yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Mahallelerin yarısından fazlası (28 adet), 50-196 hane, 9 tanesi, 196-342 hane, 5 tanesi 342-488, 3 tanesi, 488-634, 4 tanesi ise 634-780 haneye sahiptir. 2 muhtar hane sayısı konusunda net bilgi verememişlerdir.

Görüşme sonucunda yasa öncesi ilçede, Büyükşehir Belediyesi tarafından 6360 sayılı yasanın içeriği ile ilgili olarak bir toplantı düzenlendiği fakat bu toplantıya sadece 14 muhtarın katılım sağladığı anlaşılmıştır. Öyle ki bazı muhtarların düzenlenen toplantıdan haberdar bile olmadığı görülmüştür. Muhtar olarak görev yapmakta olan 6 kişi, köy tüzel kişiliğinin sahip olduğu hak ve yetkiler hakkında bilgileri olmadığını beyan etmiş, yapılan açıklama sonucu bu muhtarların tüzel kişilik kavramının kelime anlamını tam olarak bilmemeleri nedeniyle bu önermeye olumsuz cevap verdikleri ortaya çıkmıştır. Buna rağmen ankete katılan tüm muhtarlar istisnasız bir şekilde, köy tüzel kişiliklerinin kaldırılarak köylerin mahalleye dönüşmesi nedeniyle yetki kaybı yaşadıklarını aktarmışlardır (Çizelge 7.10).

Çizelge 7.10 Yerel yönetimler alanındaki reformlara yönelik önermeler

ÖNERMELER	Evet		Hayır	
	Sayı	%	Sayı	%
6360 sayılı Yasa ile ilgili olarak yasa öncesinde toplantıya katıldım	14	27,5	37	72,5
Köy tüzel kişiliğinin sahip olduğu hak ve yetkiler hakkında bilgi sahibiyim	45	88,2	6	11,8
Tüzel kişiliğin kaldırılarak, köylerin mahalleye dönüşmesinin yetki kaybına yol açtığını düşünüyorum	51	100	-	-

Görüşme yapılan muhtarların % 27,5'i yasa yürürlüğe girmeden önce, yasaya yönelik bir bilgilendirme toplantısına (belediyelerce düzenlenen) katıldıklarını, % 72,52'i ise katılmadıklarını aktarmışlardır. Muhtarların % 88,2'si tüzel kişiliğin sahip olduğu hak ve yetkiler ile ilgili olarak bilgi sahibi olduklarını ve muhtarların tamamı 6360 sayılı Yasa'nın köyleri için yetki kaybı anlamına geldiğini belirtmişlerdir.Çizelge 7.11 Yerel yönetimler alanındaki reformlara yönelik önermeler

Çizelge 7.11 Yerel yönetimler alanındaki reformlara yönelik önermeler

ÖNERMELER	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Görüş Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Köylerin mahalleye dönüşümü konusunda önceden biz muhtarların fikri alınmalıydı	19	37,3	30	58,8	1	2	-	-	1	2
Köyümüzün mahalleye dönüşmesi doğru bir karardır	2	3,9	3	5,9	-	-	24	47,1	22	43,1
Tüzel kişiliğin kaldırılması demokratik haklarımıza müdahale anlamına gelmez	2	3,9	2	3,9	10	19,6	28	54,9	9	17,6
Mahalleye döndükten sonra, köyde yaşayan vatandaşın, hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşımı kolaylaştı	4	7,8	2	3,9	1	2	22	43,1	22	43,1
Kiraz ilçesinin İzmir Büyükşehir Belediye sınırları içine dâhil edilmesini destekliyorum	2	3,9	3	5,9	-	-	24	47,1	22	43,1
Kiraz ilçesinin İzmir Büyükşehir Belediye sınırları içine dâhil edilmesi, kamu yararınadır	-	-	5	9,8	5	9,8	33	64,7	8	15,7

Çizelge 7.11 Yerel yönetimler alanındaki reformlara yönelik önermeler (devam)

Kiraz ilçesinin İzmir Büyükşehir Belediye sınırları içine dâhil edilmesinin siyasi parti veya kişilere fayda sağlamak amacıyla yapıldığını düşünmüyorum	3	5,9	7	13,7	17	33,3	18	35,3	6	11,8
Kiraz ilçesinin İzmir Büyükşehir Belediye sınırları içine dâhil edilmesi, kaliteli ve verimli hizmet alabilmek amacı ile yapılmıştır	2	3,9	6	11,8	7	13,7	25	49	11	21,6
Köylerin mahalleye dönüşmesinden sonra, muhtarların görev ve yetkilerinde bir değişiklik olmadı	1	2	1	2	1	2	15	29,4	33	64,7
Köylerin mahalleye dönüşmesi tarım alanları ve meraların amaç dışı kullanımı yönünde bir tehlike arz etmemektedir	-	-	7	13,7	21	41,2	18	35,3	5	9,8

Görüşme yapılan muhtarlar, hane halkı veya kendilerinin konuyla ilgili referandum ya da herhangi bir yolla yasa çıkartılmadan önce görüşlerinin sorulmadığını belirtmiş, Muhtarların hemen hemen tümü (%96,1) kendilerinden görüş alınmasının gerekliliğini ve önemini aktarmışlardır. Pek çok muhtar (%90,2) köylerinin mahalleye dönüşmesinin doğru bir karar olmadığını savunurken, altyapı hizmetlerini yeterli bir şekilde alabildiklerini iddia eden 5 muhtar (%9,8) bu dönüşümden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Tüzel kişilik kaybı ve demokratik hak kaybı ile ilgili önermeye bazı muhtarların (10 kişi) çekinceli yaklaştığı, cevap vermekten kaçındığı görülmüştür. Yine de muhtarların çoğunluğunun bu konuyu bir demokratik hak kaybı olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Yasanın uygulamaya girmesinden sonra muhtarların büyük bir kısmı (%86,2) köyde yaşayan vatandaşların hizmetlere ve yetkililere ulaşmakta zorlandığını aktarmışlardır. Mahalleye dönüşüm konusunda olduğu gibi, aynı muhtarların (5 kişi) köylerinin İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanmasından da memnun oldukları görülmektedir.

Görüşme yapılan muhtarların % 70'i Kiraz ilçesinin İzmir Büyükşehir Belediye sınırları içine dâhil edilmesinin, daha kaliteli ve verimli hizmet alabilmek amacı ile yapılmış olamayacağı kanaatindedirler. Bu uygulamanın, siyasi parti veya kişilere fayda sağlamak amacıyla yapıldığını düşünen muhtarların oranı yaklaşık % 47,1'dir. Bununla birlikte, muhtarların % 33'ünün bu konuda görüş belirtmekten çekindiği, siyasi yorum yapmaktan endişe duyduğu görülmektedir. Buna rağmen çekinceli tavır sergileyenler dâhil, söz konusu uygulamanın kamu yararına yapılmış olamayacağı yönünde fikir beyan eden muhtarların oranı oldukça yüksektir (%80,4).

Görüşmeye katılan muhtarların tamamına yakını (%94,1), köylerin mahalleye dönüşmesinden sonra, kendilerinin görev ve yetkilerinin kısıtlandığını, mahalleleriyle ilgili idari konularda karar alma süreçlerinde etkili olmadıklarını, sadece belge vermekle yükümlü memur gibi çalıştıklarını, mahallelerini ilgilendiren herhangi bir sorun yaşandığında müdahil olmadıklarını aktarmışlardır. Köylerin mahalleye dönüşmesini, tarım alanları ve meraların amaç dışı kullanımı yönünde bir tehdit olarak gören muhtarlar hatırı sayılır düzeydedir (%45,1). Fakat belediyeler henüz kendilerine devir edilen tarım arazilerinin satışına yönelik somut bir adım atmadığından bu konu

hakkında ne olumlu ne olumsuz görüş beyan eden muhtarların oranı hiç de az değildir (%41,2). Anlaşılan odur ki; konuyla ilgili olumsuz bir örnekle karşılaşana kadar muhtarlar bekleme aşamasındadır, bununla birlikte belediyelerin arazileri kendi mahalleleri dışından şahıslara ihaleye açması sonucunda, kendilerinin de tepkisiz kalmayacaklarını net bir dille ifade etmişlerdir.

Çizelge 7.12 Yerel yönetimler alanındaki reformlara yönelik önermeler

ÖNERMELER	Belediye Elinde Tutuyor		Belediye Mahalle Halkına Bedelsiz Kullandırıyor		Belediye Mahalle Halkına Satıyor/Kiralıyor		Bilgim Yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
6360 sayılı Yasadan sonra köy ortak mallarının durumu hakkında	18	35,3	8	15,7	3	5,9	22	43,1

Muhtarların % 35,3'ü köy ortak mallarının belediye tarafından atıl olarak tutulduğunu, % 15,7'i bu malları belediyenin mahalle halkına bedelsiz kullandırttığını, % 5,9'u ise belediyenin mahalle halkına sattığı ya da kiraladığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Çizelge 7.13 Hizmet sunumuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Görüş Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Köyümüz mahalle olduktan sonra, kamu hizmetlerinin kalitesi ve sürekliliği arttı	3	5,9	2	3,9	-	-	31	60,8	15	29,4
İzmir Büyükşehir Belediyesi mahallemize yeterli hizmeti sağlamaktadır	1	2	2	3,9	2	3,9	34	66,7	12	23,5
İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin mali kaynakları yeterli değildir	-	-	2	3,9	9	17,6	29	56,9	11	21,6
Kiraz Belediyesi'nin mali kaynakları yeterli değildir	9	17,6	27	52,9	11	21,6	4	7,8	-	-
Kiraz Belediyesi kaynaklarını tüm mahalleler arasında adil bir şekilde dağıtır	2	3,9	9	17,6	3	5,9	25	49	12	23,5
Kiraz Belediyesi yeterli fiziki kaynaklara (bina, araç-gereç ve teçhizat vb.) sahiptir	-	-	7	13,7	1	2	34	66,7	9	17,6
Mahalleye döndükten sonra içme suyu temininde sorun yaşanmamaktadır	9	17,6	26	51	-	-	12	23,5	4	7,8

Çizelge 7.13 Hizmet sunumuna yönelik önermeler (devam)

Mahalleye dönüştükten sonra kullanma suyu temininde sorun yaşanmamaktadır	1	2	29	56,9	5	9,8	16	31,4	-	-
Mahalleye dönüştükten sonra kanalizasyon hizmeti konusunda sorun yaşanmamaktadır	1	2	11	21,6	6	11,8	29	56,9	4	7,8
Mahalleye dönüştükten sonra çöplerin toplanması konusunda sorun yaşanmamaktadır	27	52,9	22	43,1	-	-	1	2	1	2
Mahalleye dönüştükten sonra ulaşım hizmetleri konusunda sorun yaşanmamaktadır	27	52,9	22	43,1	-	-	1	2	1	2
Mahalleye dönüştükten sonra imar hizmetleri konusunda sorun yaşanmamaktadır	2	3,9	21	41,2	7	13,7	21	41,2	-	-
Herhangi bir problem ile karşılaştığımda, İzmir Büyükşehir Belediyesi yetkililerine kolaylıkla ulaşp, derdimi anlatabilirim	4	7,8	16	31,4	-	-	29	56,9	2	3,9
Herhangi bir problem ile karşılaştığımda, Kiraz Belediyesi yetkililerine kolaylıkla ulaşp, derdimi anlatabilirim	7	13,7	29	56,9	-	-	14	27,5	1	2
KHGB ve diğer birliklerin kapatılması yerinde bir karardır	1	2	4	7,8	3	5,9	18	35,3	25	49

Çizelge 7.13 Hizmet sunumuna yönelik önermeler (devam)

KHGB ve diğer birlikler etkin çalışmamaktaydı	-	-	2	3,9	3	5,9	27	52,9	19	37,3
KHGB ve benzeri diğer birliklerin tasfiye edilmesi hizmetlerde aksama yaratmamakta	2	3,9	2	3,9	2	3,9	28	54,9	17	33,3
Tasfiye edilen birlikler ve İl Özel İdarelerinin yaptığı bütün hizmet ve görevleri, belediyeler üstlenmiş ve hakkıyla yerine getirmektedir	-	-	3	5,9	1	2	23	45,1	24	47,1
İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin verdiği tarımsal hizmet ve desteklerden haberdarız	18	35,3	33	64,7	-	-	-	-	-	-
İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin tarımsal üretim ve/veya kırsal kalkınma konularındaki desteklerini yeterli buluyoruz	5	9,8	20	39,2	5	9,8	20	39,2	1	2
Kiraz Belediyesi tarımsal üretim ve/veya kırsal kalkınma konularında köylere (yeni mahallelere) destek olmaktadır	-	-	-	-	3	5,9	34	66,7	14	27,5
Köylerin mahalleye dönüşmesinden sonra yaşam kalitesi olumlu yönde değişti	-	-	1	2	3	5,9	36	70,6	11	21,6
Köylerin mahalleye dönüşmesi köylerin kalkınmasında etkili olmaktadır	3	5,9	3	5,9	9	17,6	24	47,1	12	23,5
Köylerin mahalleye dönüşmesinden sonra tarımsal üretim ile ilgili sorunlar azaldı	-	-	1	2	14	27,5	34	66,7	2	3,9

Görüşmeye katılan muhtarların % 78,7'si İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yeterli mali kaynaklara sahip olduğunu belirttikleri halde, %90,2'si büyükşehir belediyesinin mahallelerine yeterli hizmet sağlamadığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte muhtarların % 70,5'i Kiraz Belediyesi'nin yeterli mali kaynaklara sahip olmadığını belirtirken, belediyenin var olan kaynaklarını da mahalleler arasında adil dağıtmadığını iddia eden muhtarların oranı % 72,5 seviyesindedir. Ayrıca muhtarların büyük bir kısmı (%68,6) Kiraz Belediyesi'nin yeterli miktarda bina, araç-gereç, teçhizat vb. fiziki kaynaklara sahip olmadığını, bu nedenle etkin hizmeti sunmasının mümkün olmadığını iyimser bir bakış açısıyla ifade etmişlerdir.

Belediyeler tarafından sunulan hizmetler arasında muhtarlar genellikle, içme / kullanma suyu, çöplerin toplanması ve ulaştırma alanlarında şikâyet belirtmez iken, kanalizasyon ve imar hizmetleri daha çok sorun yaşanan alanlardır. Muhtarların büyük kısmı (% 70,6) herhangi bir sorunla karşılaştıklarında Kiraz Belediyesi'ne ulaşmakta zorluk çektiklerini dile getirirken, bu oran Büyükşehir belediyesi için daha dengeli bir biçimde dağılmış, %60,8'i şikâyetlerini aktarırken % 39,2'si de memnuniyetlerini ifade etmişlerdir. Muhtarların neredeyse tamamı (%90,2) önceden KHGB'nin etkin bir şekilde çalışmakta olduğunu söyleyerek memnuniyetlerini belirtmiş, bu birliklerin işlevsiz hale gelmesiyle hizmetlerin büyük ölçüde aksadığı yönünde görüş aktarmışlardır.

Tarımsal destek konusunda ilçe belediyesinin herhangi bir katkısı olmayıp, tek kaynak büyükşehir belediyesidir. Görüşülen muhtarların tümü büyükşehir belediyesinin verdiği tarımsal hizmet ve desteklerden haberdar olduklarını belirtmiş, fakat % 41,2'si bu desteklerin yeterli olmadığını, ürünlerin değerlendirme ve pazarlama aşamasına yönelik daha fazla destek beklediklerini ifade etmişlerdir. Söz konusu desteklerin tarımsal üretimle ilgili sorunların çözülmesinde herhangi bir etkisi olmadığı görülmektedir. Ayrıca muhtarların neredeyse hepsinin (%92,2) köyleri mahalleye dönüştükten sonra yaşam kalitelerinde bir artış olmadığını belirttikleri gibi yeterli hizmet alamamaktan dolayı bilakis düştüğünü ifade etmişlerdir.

Çizelge 7.14 Hizmet sunumuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Katılıyorum		Elinden Gelse Yapar		Katılmıyorum		Görüş yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Mahallemize ilişkin sorunların tespiti ve çözümünde Kiraz Belediyesi etkin çalışır	5	9,8	10	19,6	31	60,8	5	9,8

Muhtarların çoğunluğu (%60'8) ilçe belediyesinin sorunların tespiti ve çözümünde etkin bir biçimde yer almadığını belirtirken, % 19,6'sı iyimser bir tavır sergileyip belediyenin kaynakları yeterli olsa elinden geleni yapacağını savunmuşlardır. Bazı muhtarlar konuya politik yaklaşp görüş belirtmemeyi tercih etmişlerdir.

Çizelge 7.15 Hizmet sunumuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Yol, Su, Cami, Mezarlık, Ulaşım		Su, Cami, Mezarlık, Ulaşım		Cami, Mezarlık, Ulaşım		Su, Mezarlık, Ulaşım		Yol, Cami, Mezarlık, Ulaşım	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
BŞB tarafından sağlanan hizmetler arasında, mahalle olarak faydalandıklarınız	9	17,6	29	56,9	11	21,6	1	2	1	2

Görüşmeye katılan muhtarların istisnasız hepsi, büyükşehir belediyesi tarafından sunulan ulaşım ve mezarlık hizmetlerine erişimde herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını dile getirirken, % 2'si cami (mabet) hizmetleri, % 23,5'i su temini ile ilgili hizmetler, % 80,5'i ise yol yapımı hizmetlerine ulaşamadıklarını belirtmişlerdir. Mabet bakım-onarım görevi, 6360 sayılı Yasa ile birlikte büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev tanımları arasına girmiştir. Muhtarların yukarıdaki önermeye yönelik verdikleri yanıtlardan mabet hizmetlerinde ilçe belediyesinden ziyade BŞB'nin rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 7.16 Hizmet sunumuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Çöplerin toplanması, Çevre temizliği		Mahalle arası yolların yapımı, Temizlik		Ücretsiz tip mimari proje, Temizlik hizmetleri	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kiraz Belediyesi tarafından sağlanan hizmetler arasında, mahalle olarak faydalandıklarınız	46	90,2	1	2	4	7,8

Kiraz Belediyesi tarafından sunulan hizmetlerden, çöplerin toplanması ve çevre temizliği konusunda çoğunluk söz konusu hizmetlere ulaştığını belirtmiş, fakat muhtarların % 98'i mahalleler arası yolların yapımı konusunda hizmet alamadıklarını, % 7,8'i ise Kiraz Belediyesi'nin ücretsiz olarak başlattığı tip mimari proje çizimi desteğinden faydalanamadıklarını dile getirmişlerdir.

Çizelge 7.17 Hizmet sunumuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Yol		Yol, Altyapı		Yol, Altyapı, Cami		Yol, Altyapı, Su		Yol, Cami, Su		Altyapı, Su		Görüş Yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
En çok ihtiyaç duyduğunuz hizmetler	16	31,4	16	31,4	2	3,9	12	23,5	1	2	3	5,9	1	2

Muhtarların % 92,1'i en fazla yolların yapımı ile ilgili hizmetlere ihtiyaç duyduklarını, % 64,4'ü altyapı, % 31,4'ü su temini ve % 3,9'u ise cami hizmetlerinin eksikliğini çektiklerini aktarmışlardır.

Çizelge 7.18 Hizmet sunumuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Evet		Hayır	
	Sayı	%	Sayı	%
Mahalle halkı bize yasayla ilgili sorular yöneltiyor	38	74,5	13	25,5

Ankete katılan muhtarların % 74,5'i bulundukları mahallelerdeki yerel halkın kendilerine yasa ile ilgili veya mağduriyetlerinin giderilmesine yönelik sorular yönelttiğini aktarmışlardır.

Çizelge 7.19 Hizmet sunumuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Diğer muhtarlar hizmet alıyor, sen neden alamıyorsun?		Hizmetler neden aksıyor?	
	Sayı	%	Sayı	%
Mahalle halkı tarafından muhtarlara yöneltilen sorular	10	26,3	28	73,7

Büyükşehir Yasası'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren artan bir şekilde mahalle halkının muhtarlara çeşitli sorular yönelttiği bilinmektedir. Bu soruların % 73,7'si mahallelinin hizmet alamamasından veya hizmetlerin aksamasından kaynaklı sistemi sorgulayıcı sorulardır. % 26,36'ü ise diğer mahalle muhtarları ile karşılaştırmaya dayalı, doğrudan muhtarın şahsını suçlayıcı sorulardır. Görüldüğü üzere, yerinde ve zamanında hizmet alamayan mahalle halkı, mahallelerinin durumunu diğer mahalleler ile kıyaslamakta, kendi muhtarlarına sitem etmektedir. Böyle bir durumda muhtarlar arada kalmakta sorunların çözümü ile ilgili belediyelere dilekçe vermekte, telefonla aramakta veya bizzat ziyaret yoluyla ulaşmaya çalışmaktadır. Tüm bu çabaların sonucu kısa vadede alınamamaktadır. Anketin uygulandığı dönemde, büyükşehir belediyesine bağlı ilçe hizmet merkezinin yeni kurulmuş olmasının da yaşanan mağduriyetlerde etken olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 7.20 Katılımcılık boyutuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Düzenli olarak		Ara sıra		Nadiren		Hiç	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kiraz Belediye Meclisi toplantılarına katılım	-	-	5	9,8	8	15,7	38	74,5

Kiraz Belediyesi meclis toplantılarına muhtarlar tarafından yeterli ilginin gösterilmediği anlaşılmaktadır. Yerel politikaların geliştirilmesi ve halkın ihtiyaçlarına uygun hizmetlerin sunulması konusunda yerel yönetim organlarından biri olan belediye meclisleri ön plana çıkmaktadır. Belediye meclisleri, yerel yönetimlerin karar alma organlarıdır. Muhtarların sorunların tespiti ve çözüm sürecinde söz sahibi olmaları, karar alma mekanizmalarında yer almaları açısından bu toplantılara daha sık katılım sağlamaları önem arz etmektedir.

Çizelge 7.21 Katılımcılık boyutuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Evet		Hayır		Bilgin Yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İzmir Büyükşehir Belediyesi mahallemizle ilgili yaptığı çalışmalar hakkında bizi bilgilendiriyor	8	15,7	43	84,3		
Kiraz Belediyesi mahallemizle ilgili yaptığı çalışmalar hakkında bizi bilgilendiriyor	13	25,5	38	74,5		
Belirli zamanlarda diğer muhtarlarla bir araya geliriz	47	92,2	4	7,8		
Diğer muhtarlar yasa ile ilgili olumlu düşünüyor	1	2	46	90,2	4	7,8

Görüşme yapılan muhtarların büyük bölümü, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin mahallelerine yönelik proje ve çalışmalar ile ilgili kendilerini bilgilendirdiğini dile getirmişlerdir. Hemen hemen tüm muhtarlar belirli zamanlarda (toplantı olduğunda veya pazar kurulduğu günlerde) bir araya geldiklerini ifade etmiş, diğer muhtarların da yasa ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip olduklarını tahmin ettiklerini aktarmışlardır.

Çizelge 7.22 Mali boyutuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Evet		Hayır		Kısmen	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Köylerin mahalleye dönüşmesinden sonra, kendimize ait bütçemiz kalmadı	51	100	-	-		
31/12/2017 tarihi itibariyle alınmaya başlanacak olan vergi, borç ve katılım payları hakkında bilgi sahibiyim	20	39,2	31	60,8		
Bu uygulamayı doğru buluyorum	-	-	51	100		
Mart 2014 itibariyle aylık su giderlerimizde değişim oldu	43	84,3	8	15,7		
Su giderlerimiz azaldı	38	88,4	5	11,6		
31/12/2017 tarihi itibariyle su tarifesi ücretlendirmesinin normal konut tipi tarife üzerinden yapılacağı hakkında bilgi sahibiyim	34	66,7	3	5,9	14	27,5

Yasa öncesinde, her köy salma toplanması veya köy adına kayıtlı arazilerin işletilmesi yoluyla oluşturulan bütçeye sahip iken, köylerin mahalleye dönüşmesiyle bu bütçeler ortadan kalkmıştır. Yasanın çıkarıldığı tarihten itibaren devreye giren 5 yıllık muafiyet süresinin sona ermesiyle birlikte hanelerin ödemekle yükümlü olacağı vergi, borç ve katılım payları ile ilgili çoğunluğun bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Muhtarlara bu vergilerin detayı ile ilgili bilgi verildiğinde, tüm muhtarların bu uygulamayı yanlış bulduğu görülmüştür. Bununla birlikte kullanma suyu tedarikinin belediye elinden yapılmaya başlanması ile, hane halklarının su giderlerinin azaldığı pek çok muhtar (%88,4) tarafından dile getirilmiştir. Nitekim muafiyet süresinin dolmasından itibaren, normal konut tipi tarife üzerinden ücretlendirilecek olan su tarifeleri hakkında henüz yeterli bilgiye sahip olmayan muhtarlar (%33,4) bulunduğu görülmektedir.

Çizelge 7.23 Mali boyutuna yönelik önermeler

ÖNERMELER	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Görüş Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
31/12/2017 tarihi itibariyle geçerli olacak yeni tarife nedeniyle, sulama harcamalarının, dolayısıyla üretim maliyetlerinin artacağını düşünüyorum	8	15,7	28	54,9	10	19,6	5	9,8	-	-
Alınacak ek vergiler nedeniyle tarımsal üretimin zorlaşması, üretici tarım yapmaktan caydırabilir	7	13,7	31	60,8	9	17,6	4	7,8	-	-

31/12/2017 tarihi itibariyle uygulamaya girecek olan su tarifeleri nedeniyle, muhtarların kayda değer bir bölümü (%74,5) üretim maliyetlerinin artacağını dolayısıyla da bu durumun üreticileri tarım yapmaktan vazgeçmeye yönelteceğini ifade etmişlerdir.

Çizelge 7.24 Yasaya yönelik genel değerlendirmeler

	Muhtarları mağdur etmesi		Hizmetlerin aksaması		Tüzel kişilik kaybı		Geçiş süreci olmadan yasanın yürürlüğe girmesi		Hizmet dağılımı adaletsizliği ve siyasi ilişkiler		Büyükşehir Belediye Başkanı'na ulaşım zorluğu		Görüş Yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
6360 sayılı Yasa'daki en önemli eksiklik/sorun	4	7,8	18	35,3	14	27,5	3	5,9	8	15,7	2	3,9	2	3,9

Muhtarlara 6360 sayılı Yasa'nın en büyük eksikliği ya da dezavantajının ne olduğu sorulduğunda, hizmetlerin aksamasının öncelikli problem olarak görüldüğü, hizmetler zamanında ve yeterli şekilde sunulduğu takdirde tüzel kişilik kaybının göz ardı edilebileceği yönünde ifade veren muhtarların da bulunduğu görülmüştür. Mahalleler arası hizmet dağılımındaki adaletsizlik ve siyasi ilişkilerin önem arz ettiği hizmet kapma yarışı, muhtarların arada kalarak mağdur duruma düşmesi, yasanın bir geçiş sürecine tabi olmadan henüz teşkilatlanma oturmadan uygulamaya konulması ve büyükşehir belediye başkanına ulaşma gücü gibi konular öne çıkan diğer önemli sorunlardır.

Çizelge 7.25 Yasaya yönelik genel değerlendirmeler

	Muhtarların yükünü azaltması		Hizmetlerin büyükşehir belediyesi tarafından sunulması ve çözümü büyük ölçekli projeler gerektiren sorunların çözülmesine olanak vermesi		Her ikisi de		Hiçbir avantajı yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
6360 sayılı yasanın sunduğu en büyük avantaj ya da fırsat	7	13,7	1	2	7	13,7	36	70,6

Muhtarlara, mahalleleriyle ilgili Büyükşehir Yasası'nın sunduğu herhangi bir fırsat ya da avantaj olup olmadığı sorulmuş, önemli bir kısmı (%70,6) bu soruya Büyükşehir Yasası'nın herhangi bir avantajını göremedikleri yönünde yanıt vermişlerdir. Yasanın olumlu tarafları olduğu yönünde görüş bildiren muhtarlar (%29,4) bu görüşlerine; kendi üzerlerindeki sorumluluğun azalmasını ve özellikle bazı altyapı hizmetlerin büyükşehir belediyesi tarafından sunulması ile çözümü büyük ölçekli projeler gerektiren sorunların çözülmesine olanak tanınmasını gerekçe göstermişlerdir.

7.4.2 Anket sonuçlarının analizi

Anket verilerinden yararlanılarak, köylerin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile yasa öncesi toplantı katılımı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla uygun istatistikî analiz programında Ki-kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Buna göre;

H₀: Muhtarların yasa öncesi bilgilendirme toplantısına katılımları ile köylerin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları arasında ilişki yoktur,

H₁: Muhtarların yasa öncesi bilgilendirme toplantısına katılımları ile köylerin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları arasında ilişki vardır,

hipotezleri oluşturulmuş, anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alındığında test sonucunda, $p > 0,05$ ($0,120 > 0,05$) olduğundan, H₀ yokluk hipotezi kabul, H₁ alternatif hipotezi ret edilmiştir. Buna göre, Muhtarların yasa öncesi bilgilendirme toplantısına katılımları ile köylerin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları arasında ilişki olmadığını söylemek mümkündür (Çizelge 7.26).

Çizelge 7.26 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,949 ^a	1	,086		
Continuity Correction ^b	1,415	1	,234		
Likelihood Ratio	2,608	1	,106		
Fisher's Exact Test				,120	,120
Linear-by-Linear Association	2,891	1	,089		
N of Valid Cases	51				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,37.

b. Computed only for a 2x2 table

Muhtarların, yasa sonrası yerel halkın hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşımına yönelik algılarının, yasa öncesi bilgilendirme toplantısına katılım sağlama durumları arasında bir ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla Ki-kare bağımsızlık testi yapılmıştır. Buna göre;

H₀: Muhtarların yasa öncesi bilgilendirme toplantısına katılımları ile yasa sonrası yerel halkın hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşımına yönelik algıları arasında bir ilişki yoktur,

H₁: Muhtarların yasa öncesi bilgilendirme toplantısına katılımları ile yasa sonrası yerel halkın hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşımına yönelik algıları arasında bir ilişki vardır,

hipotezleri oluşturulmuş, anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alındığında test sonucunda, $p < 0,05$ ($0,006 < 0,05$) olduğundan, H₀ yokluk hipotezi ret, H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre, muhtarların yasa öncesi toplantı katılım durumları ile yasa sonrası yerel halkın hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşımına yönelik algıları arasında ilişki vardır (Çizelge 7.27). Yani 6360 sayılı Yasa çıkarılmadan önce, konuyla ilgili bilgilendirme toplantısına katılan muhtarların yasa ile ilgili görüşlerinin daha pozitif yönde şekillendiği anlaşılmaktadır.

Çizelge 7.27 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	13,569 ^a	4	,009	,005		
Likelihood Ratio	13,865	4	,008	,005		
Fisher's Exact Test	12,044			,006		
Linear-by-Linear Association	11,330 ^b	1	,001	,001	,001	,001
N of Valid Cases	51					

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,27.

b. The standardized statistic is 3,366.

Muhtarların, köylerin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile hangi faktörlerin ilişkili olabileceğini saptamak amacıyla, farklı değişkenler ile Ki-kare testleri uygulanmıştır. İlk olarak, muhtarların mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile önceden var olup da yasa sonrası kapatılan KHGB vb. birliklerin çalışma etkinliğine yönelik algıları arasında bir bağlantı olup olmadığı test edilmiştir.

H₀: Muhtarların mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile KHGB vb. birliklerin çalışma etkinliğine yönelik algıları arasında ilişki yoktur,

H₁: Muhtarların mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile KHGB vb. birliklerin çalışma etkinliğine yönelik algıları arasında ilişki vardır,

hipotezleri oluşturulmuş buna göre, anlamlılık düzeyi 0,05 alındığında $p < 0,05$ (0,009 < 0,05) olduğundan, H₀ hipotezi ret, H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Muhtarların mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile KHGB vb. birliklerin çalışma etkinliğine yönelik algıları arasında ilişki olduğunu söylemek mümkündür (Çizelge 7.28). Uygulanan anketlere verilen cevaplardan anlaşılmaktadır ki; 6360 sayılı Yasa'ya kaygıyla yaklaşan ya da yasadan memnun olmayan muhtarlar, yasayla birlikte tasfiye olan KHGB'nin hizmetlerini takdir etmekte; fakat yeni düzende hizmet sunmakla yükümlü olan belediyelerin hizmet etkinliğinden aynı derecede tatmin olmamaktadırlar.

Çizelge 7.28 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	19,874 ^a	3	,000	,005		
Likelihood Ratio	11,376	3	,010	,008		
Fisher's Exact Test	10,127			,009		
Linear-by-Linear Association	4,116 ^b	1	,042	,059	,054	,038
N of Valid Cases	51					

a. 6 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,20.

b. The standardized statistic is -2,029.

Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile yasa sonrası yerel halkın hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşımına yönelik algıları arasında bir ilişki olup olmadığı test edilmiştir.

H₀: Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile yerel halkın hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşımına yönelik algıları arasında ilişki yoktur,

H₁: Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile yerel halkın hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşımına yönelik algıları arasında ilişki vardır,

hipotezleri oluşturulmuştur. Buna göre, anlamlılık düzeyi 0,05 alındığında $p < 0,05$ ($0,007 < 0,05$) olduğundan H₀ hipotezi ret, H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Sonuç olarak, muhtarların mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile yerel halkın hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşımına yönelik algıları arasında ilişki olduğunu söylemek mümkündür (Çizelge 7.29). Muhtarların kendilerinin ya da yerel halkın en ufak bir problemle karşılaştıklarında bile müdahale edemeyip belediye yetkililerine ulaşmak zorunda olmaları ve bu durumun da belli bir süreç gerektirdiği bilinmektedir. Dolayısıyla, hizmetlere yerinde ve zamanında etkin bir şekilde ulaşmamak muhtarların köylerin mahalleye dönüşümüne yönelik bakış açılarını olumsuz yönde şekillendirmektedir.

Çizelge 7.29 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	16,303 ^a	4	,003	,014		
Likelihood Ratio	12,042	4	,017	,009		
Fisher's Exact Test	12,316			,007		
Linear-by-Linear Association	3,361 ^b	1	,067	,082	,070	,035
N of Valid Cases	51					

a. 8 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

b. The standardized statistic is 1,833.

Bir diğerk değişken olarak muhtarların büyükşehir belediye hizmet etkinliğine yönelik algıları seğilmiştir. Buna göre mahalleye dönüşümden memnuniyet ile büyükşehir belediye hizmet etkinliği arasında ilişki olup olmadığı test edilmiştir.

H₀: Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile büyükşehir belediye hizmet etkinliğine yönelik algıları arasında ilişki yoktur,

H₁: Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile büyükşehir belediye hizmet etkinliğine yönelik algıları arasında ilişki vardır,

hipotezleri oluşturulmuştur. Buna göre, anlamlılık düzeyi 0,05 alındığında $p < 0,05$ ($0,013 < 0,05$) olduğundan H₀ hipotezi ret, H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile büyükşehir belediye hizmet etkinliğine yönelik algıları arasında ilişki bulunmaktadır (Çizelge 7.30). Yani, büyükşehir belediyesinin özellikle yol yapım çalışmaları konusunda beklenen etkinliği gösterememesi ve yetkililere ulaşmaktaki güçlükler, muhtarların köylerin mahalleye dönüşümü hakkındaki görüşlerini doğal olarak olumsuz anlamda şekillendirmektedir.

Çizelge 7.30 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	15,522 ^a	4	,004	,022		
Likelihood Ratio	10,108	4	,039	,027		
Fisher's Exact Test	11,406			,013		
Linear-by-Linear Association	3,903 ^b	1	,048	,071	,063	,041
N of Valid Cases	51					

a. 8 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

b. The standardized statistic is 1,976.

Bir başka değişken olarak, muhtarların yasa sonrası konut tipi tarife nedeniyle sulama maliyetlerinin artışına yönelik algıları seğilmiş, seçilen bu değişken muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmıştır.

H₀: Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları konut tipi tarife nedeniyle sulama maliyetlerinin artışına yönelik algıları arasında ilişki yoktur,

H₁: Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile konut tipi tarife nedeniyle sulama maliyetlerinin artışına yönelik algıları arasında ilişki vardır,

hipotezleri oluşturulmuştur. Buna göre, anlamlılık düzeyi 0,05 alındığında $p < 0,05$ ($0,005 < 0,05$) olduğundan H₀ hipotezi ret, H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile konut tipi tarife nedeniyle sulama maliyetlerinin artışına yönelik algıları arasında ilişki olduğu söylenebilir (Çizelge 7.31). Yöre halkının genellikle bitkisel üretimle geçimini sağladığı bilinmektedir, Yasa öncesinde suyu ücretsiz kullanma şansına sahip olan yöre halkının sulama suyu kullanımlarının ücretlendirileceğinin bilinmesi; muhtarlar tarafından önemli bir maliyet unsuru olarak görülmekte, köylerin mahalleye dönüşümüne yönelik görüşlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çizelge 7.31 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	16,630 ^a	3	,001	,003		
Likelihood Ratio	11,330	3	,010	,009		
Fisher's Exact Test	10,282			,005		
Linear-by-Linear Association	4,608 ^b	1	,032	,046	,036	,026
N of Valid Cases	51					

a. 5 cells (62,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,49.

b. The standardized statistic is -2,147.

Bir başka değişken olarak, muhtarların ihtiyaç duyduklarında büyükşehir belediyesi yetkililerine ulaşım olanaklarına yönelik algıları seçilmiş olup, muhtarların köylerinin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile arasında ilişki olup olmadığı test edilmiştir.

H₀: Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları büyükşehir belediyesi yetkililerine ulaşım olanaklarına yönelik algıları arasında ilişki yoktur,

H₁: Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile büyükşehir belediyesi yetkililerine ulaşım olanaklarına yönelik algıları arasında ilişki vardır,

hipotezleri oluşturulmuştur. Buna göre, anlamlılık düzeyi 0,05 alındığında $p < 0,05$ ($0,043 < 0,05$) olduğundan H₀ hipotezi ret, H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile büyükşehir belediyesi yetkililerine ulaşım olanaklarına yönelik algıları arasında ilişki bulunmaktadır (Çizelge 7.32). Görüşme yapılan muhtarların bir kısmı, büyükşehir belediyesi yetkililerine ulaşabilmek için dilekçe yazdıklarını, geri dönüş alamayınca ilgili birimi telefonla aradıklarını fakat şikâyetlerine çözüm olmayınca bizzat İzmir merkeze gitmek zorunda kaldıklarını aktarmışlardır. Bu durumun, muhtarların köylerin mahalleye dönüşümüne yönelik algılarını olumsuz yönde şekillendirdiği anlaşılmaktadır.

Çizelge 7.32 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	9,275 ^a	3	,026	,031		
Likelihood Ratio	7,881	3	,049	,034		
Fisher's Exact Test	6,824			,043		
Linear-by-Linear Association	,583 ^b	1	,445	,593	,291	,118
N of Valid Cases	51					

a. 6 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,20.

b. The standardized statistic is ,763.

Bir diğer örnekte, muhtarların köylerinin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile bulundukları mahallelerin ilçe merkezine mesafeleri arasında ilişki olup olmadığı test edilmiştir.

H₀: Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları bulundukları mahallelerin ilçe merkezine mesafeleri arasında ilişki yoktur,

H₁: Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile bulundukları mahallelerin ilçe merkezine mesafeleri arasında ilişki vardır,

hipotezleri oluşturulmuştur. Buna göre, anlamlılık düzeyi 0,05 alındığında $p > 0,05$ ($0,280 > 0,05$) olduğundan H₀ hipotezi kabul edilmiştir. Muhtarların mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile bulundukları mahallelerin ilçe merkezine mesafeleri arasında ilişki bulunmamaktadır (Çizelge 7.33). Anlaşılmaktadır ki, ilçe merkezine çok daha yakın olan mahalleler belediye hizmetlerine ulaşmakta güçlük çekerken, ilçe merkezinden onlarca kilometre uzakta olan mahalleler kolaylıkla hizmetlere ulaşabilmektedir. Bu noktada, her bir mahalle muhtarının kendi kişisel çaba ve becerilerinin önem kazandığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 7.33 Ki-Kare bağımsızlık analizi sonuç tablosu

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2,337 ^a	2	,311	,280		
Likelihood Ratio	3,210	2	,201	,280		
Fisher's Exact Test	2,097			,280		
Linear-by-Linear Association	,468 ^b	1	,494	,595	,369	,201
N of Valid Cases	50					

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,00.

b. The standardized statistic is ,684.

Yukarıdaki örneğe benzer olarak, muhtarların köylerinin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile yaşları, eğitim seviyeleri ve bulundukları mahallelerin hane halkı sayıları bağımsız değişkenler olarak alınıp, 0,05 anlamlılık düzeyinde Ki-kare testleri uygulanmıştır (EK 17-18-19). Bu testlerin sonucunda, mahalleye dönüşümden memnuniyet durumları ile muhtar yaşları, eğitim düzeyleri veya mahallelerin hane sayısı arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Yapılan analizlerden çeşitli çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Buna göre, yasa öncesi gerçekleşen bilgilendirme toplantısına katılan muhtarlar ile mahalleye dönüşümden

memnuniyet duyan muhtarlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, bir başka deyişle toplantı katılımının, muhtarların köylerin mahalleye dönüşümüne yönelik bakış açılarını etkilemediği söylenebilir. Fakat muhtarların toplantı katılım durumlarının, yasa sonrası yerel halkın hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşım fırsatlarına yönelik algılarını etkilemiş olabileceği düşünülebilir. Bununla birlikte muhtarların memnuniyet kararlarında güçlüden zayıfa;

- Konut tipi tarife nedeniyle sulama maliyetlerinin artacağına yönelik algıları,
- Yasa sonrası yerel halkın hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşım fırsatlarına yönelik algıları,
- Yasa sonrası kapatılan KHGB vb. birliklerin çalışma etkinliğine yönelik algıları,
- Büyükşehir belediyesi hizmet etkinliğine yönelik algıları,
- Büyükşehir belediyesi yetkililerine ulaşım olanaklarına yönelik algılarının etkili olduğu varsayımlarında bulunmak mümkündür.

8. ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

6360 sayılı Yasa sonrası değerlendirmeler bireyden bireye değişse de ezici bir çoğunluğun, Kiraz'ın İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanmasından ve köylerin mahalleye dönüşmesinden memnun olmadığı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Muhtarlar ve hane halkı bu durumun kendilerini büyük ölçüde mağdur ettiğini dile getirmişlerdir. 6360 sayılı Yasa öncesi yasanın uygulamaya girmesi ile ilgili herhangi bir şekilde görüşlerinin alınmadığını belirtmişleridir.

Muhtarlar, köy tüzel kişiliklerinin kaldırılarak köylerin mahalleye dönüşmesinin kendileri için büyük ölçüde yetki kaybına yol açtığını hatta demokratik haklarının ellerinden alınmış olduğunu belirtmişlerdir. Anketin uygulandığı tarih olan Nisan 2017 itibariyle, sadece ikametgâh ve çiftçi belgesi vermekle yükümlü olan muhtarlar, kendilerini deyim yerinde ise “yetkisiz yetkili” olarak görmektedirler. Köyleri ile ilgili kararların alınmasında ve sorunların çözümünde söz sahibi olamayan muhtarlar kendilerini elleri kolları bağlanmış hissetmektedir.

Köylerin mahalleye dönüşmesi ve büyükşehir belediyesine bağlanması kararına karşı olan muhtarlar bu görüşe gerekçe olarak ilk sırada hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşmanın neredeyse imkânsız hale geldiğini belirtmişlerdir. İl Özel İdaresi zamanında KHGB'lerinin etkin bir şekilde çalıştığını belirten muhtarlar şu anda aynı hizmetlerin belediyeler tarafından hakkıyla yerine getirilemediğini savunmaktadırlar. Su, yol, kanalizasyon, ana arterler ve 17 metre üstü yol ve caddeler, ulaştırma hizmetleri, cami ve mezarlık hizmetleri Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulmaktadır. İstisnalar olsa da genel olarak muhtarlar, büyükşehir belediyesinin sorumlu olduğu İZSU ve mezarlık hizmetlerinden memnun olmakla birlikte, diğer altyapı, kanalizasyon ve yol yapımı gibi konularda mağduriyetlerini dile getirmişlerdir.

İlçe belediyesi ise mahalleler arası yolların (Grup yolu) yapımından ve temizlik hizmetlerinden sorumludur. Kiraz ilçesinin İzmir merkeze mesafesi (142 km) ve bazı diğer köylerin merkeze mesafesinin 200 kilometrelere kadar çıktığı düşünüldüğünde, bu

durumun işleri büyük ölçüde aksattığını belirtmişlerdir. Hizmetlerin İzmir'den Kiraz'a ulaşmasının günler, haftalar aldığını o zamana kadar da çok elzem işlerinin askıda kaldığını hatta çoğu zaman küçük işlerin belediyeler tarafından göz ardı edildiğini, bu gibi durumlarda normalde sorunlarını kendileri çok rahat çözebilecekken ellerinin kollarının bağlı kaldığını dile getirmişlerdir. Bu nedenle ilçede bir şantiye ve ekip kurulmasının gerekliliğini vurgulamışlardır. Hizmetlerin aksamasıyla ilgili belediyelere gerek dilekçelerle gerek bizzat giderek derdini anlatmasına rağmen çoğu zaman bir sonuç alamadıklarını belirtmişlerdir. Bunun haricinde sunulan hizmetlerin de köyler arasında adil bir şekilde dağıtılmadığını belirten muhtarlar, kimi köylere henüz hiç kilit taşı döşenmemişken, kimilerine haddinden fazla taş verildiğini, yol açıldığını, asfalt döküldüğünü aktarmışlardır. Özellikle yolların yapımı konusunda hizmetleri getirtebilmek için çok uğraş verdiklerini, sorunlarını aktaracak yetkili bulamadıklarını, büyükşehir ve ilçe belediyesi arasında iletişim kopukluğu olduğunu, sorumluluk alanlarının ve görev dağılımlarının net olmadığını, her iki kurumun da deyim yerindeyse topu birbirlerine attıklarını, kendilerinin de arada kaldığını dile getirmişlerdir.

Özellikle ilçe belediyesinin maddi kaynaklarının çok yetersiz olması nedeniyle hizmet alamadıklarını belirtmişlerdir. Kiraz Belediyesi de bu durumda kendini savunarak daha önceden gelir getiren bütün hizmet kalemlerinin kendilerinden alınarak büyükşehir belediyesine devredilip, sorunlu olan görevlerin kendilerine bırakıldığını, hizmet alanlarının genişlemesine rağmen gelirlerinin azaldığını, zaten yönetimi borçlu olarak devir aldıklarını, bu yüzden sıkıntı çektiklerini ifade etmişlerdir. Bunun haricinde muhtarlar; ilçe belediyesi tarafından yerine getirilen temizlik hizmetlerinden çöplerin toplanmasından memnun oldukları fakat yol ve sokak temizliğiyle ilgili sunulan hizmetlerin merkez mahalleleri ile aynı nitelikte olmadığını sözlerine eklemişlerdir.

Büyükşehir belediyelerinin daha önce görev ve sorumluluk alanında olmayıp da yeni yasa ile görev tanımı kapsamına giren bir diğer konu Tarımsal hizmet konusudur. İstisnai durumlar olsa da çoğunluk, büyükşehir belediyesi tarafından sunulan tarımsal hizmetlerden memnun olmakla beraber, yeterli bulmamaktadırlar. Her sene yapılan fidan dağıtımından bütün köyler faydalanmış olup, küçükbaş hayvan dağıtımından ise anketlerin uygulandığı tarih itibari ile henüz 16 köy faydalanmıştır. Fidan dağıtımı;

zeytin, ceviz, kestane ve badem şeklinde olup köylerin talebine göre belirlenmiştir. Küçükbaş hayvan dağıtımı, kişi başı 3 koyun + 1 koç şeklinde olup, mahalle (eski köy) başına 8' er adet dağıtılmıştır. Faydalanıcıların seçiminde, muhtarlardan ihtiyaç sahibi yoksul kimselerin listesi istenmiş, daha sonra bu liste içinden 8 seçim yapılmıştır. Bunula birlikte muhtarlar, tarımsal hizmetlerin sadece fidan ve hayvan dağıtımından ibaret olmaması gerektiğini, ürettikleri ürünlerin değerlendirilmesi için çalışmalar yapılmasını daha önceden belediye tarafından vaat edilen kooperatif kurulması sözünün de yerine getirilmesini beklediklerini ifade etmişlerdir.

Mahalleye döndükten sonra İZSU tarafından sunulan içme suyu hizmetleri konusunda genel olarak memnuniyet söz konusudur. Bazı köylerde suların yetersiz olduğuna dair şikâyetler olsa da muhtarlar, bunların sondaj çalışmalarının yakın bir tarihte gerçekleştirileceğine dair söz aldıklarını belirtmişlerdir. Buradaki asıl sıkıntı herhangi bir arıza durumunda müdahale edemeyip, İZSU yetkililerinin gelmesini beklemek zorunda kalınmasıdır. Sulama suyu ihtiyacını halk kendi imkânlarıyla artezyenden sağlamakta, yaz aylarında su sıkıntısı çekmektedirler.

Kanalizasyon altyapısının mahalleden mahalleye farklılık gösteren bir durum olduğu söylenebilir. Merkez mahallelerde kanalizasyon bulunmakta olsa da pek çok mahallede henüz kanalizasyon bulunmamaktadır. Bazı köylerin geniş yüz ölçümüne sahip, dağınık yapılaşma göstermesi nedeniyle kanalizasyon için uygun olmadığı yerel halk tarafından kabullenilmiş bir çaresizliktir. Bununla birlikte kanalizasyon kurulan bazı köylerde de arıtma tesisi yapılmadığı için foseptik çukurlarının dolduğunu, taşan suların ovalara karıştığı dile getirilmiştir.

5 yıllık geçiş dönemi sona erdikten sonra 31.12.2017 tarihi itibarıyla 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca alınmaya başlanacak olan vergi, borç ve katılım payları hakkında muhtarların kısmen bilgi sahibi olduğu, fakat özellikle su tarifelerinin konut tipi tarife üzerinden yapılacak olması konusunda halkın endişe duyduğu gözlemlenmiştir. Muhtarların büyük çoğunluğu bu durumun ileride ciddi ekonomik

sıkıntılar doğuracağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Emlak ve diğer vergiler konusunda halkın henüz daha çok bilinçli olmadığını söylemek mümkündür.

Önceden yapılmış kaçak yapıların ruhsatlanmış sayılmasının yanında yeni yapılaşmalarda ruhsat, proje masrafları ve denetleme prosedürlerinin hane halkına ağır geldiği gözlemlenmiştir. Kiraz ilçesinde henüz Köy yerleşim planı bulunmayıp, hala daha yapılar kaçak olarak inşa edilmektedir. Konuyla ilgili olarak 6360 sayılı Yasanın 3. maddesine “İlçe belediyeleri veya ilçe belediyelerinin talep etmeleri hâlinde büyükşehir belediyeleri bu Kanuna göre tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüşen köylerde yapılacak ticari amaç taşımayan yapılar için yürürlükteki imar mevzuatı doğrultusunda yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler yapar veya yaptırır.” hükmüne istinaden Kiraz Belediyesi yedi farklı tipte sosyal yardım projesi hazırlamıştır.

Yasa sonrası mahalleler, mera, yaylak ve kışlaklardan yararlanmaya devam edecekler, fakat köy tüzel kişiliğine ait bütün malların, (mera vb.) belediyelere geçmesiyle köyün orta malı olmaktan çıkması ayrı bir tartışma konusudur. Bu konu, Kiraz mahalle muhtarları ve hane halkının öncelikli kaygıları arasında bulunmasa da ciddiyle üzerinde durulması gereken bir durumdur. Şuan belediyelere geçen ortak mallar ve alanlar konusunda ilçe halkının şikâyetleri olmasa da, bu malların kendi mahalleleri dışında kimselerce, kiralanması veya satın alınması, tarım dışı amaçlarla kullanımı gibi bir durum söz konusu olursa sert tepki göstereceklerini açıkça ifade etmişlerdir.

Gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerden sonra ortaya çıkan tablo nettir. İzmir’in Kiraz ilçesinin yeni mahalle sakinleri ve muhtarları kayda değer bir çoğunlukla, 6360 sayılı Yasanın getirdiği reform niteliğindeki değişimlere karşı çıkmaktadırlar. 06.12.2012 tarihinden öncesine kadar görevde bulunan il özel idaresi ve birliklerin hizmetlerinden memnun olduklarını vurgulamışlardır. Anketlerin uygulandığı tarih itibarıyla yasanın yürürlüğe geçiş tarihi üzerinden 4 yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen hala daha öncesine kıyasla sunulan hizmet kalitesinin ve sürekliliğinin çok düşük olduğunu ifade etmişlerdir.

9. TARTIŞMA VE SONUÇ

İzmir ili Kiraz ilçesi özelinde yapılan anket görüşmeleri sonucu 6360 sayılı Yasa'nın kırsal alana yansımaları ölçülmeye çalışılmıştır. Her ne kadar 1 ilçe dâhilinde yapılan bir çalışmadan çıkacak sonuçları kesin bir dille 30 il için genellemek doğru olmasa da, bugüne kadarki deneyimlerden elde edilen çıktıların genel bir değerlendirmesini yapmak ve bundan sonrası için dersler çıkarmak mümkündür. Burada ortaya çıkan sonuçların; bundan sonraki yasal düzenlemeler için, hem uygulamadaki eksiklikleri giderici hem de yol gösterici nitelikte olması beklenmektedir. Çalışma sonucu ortaya çıkan tablodan, kamu yönetimi, tarım politikası hatta sosyoloji bilim çevrelerini de yakından ilgilendiren önemli çıkarımlar yapmak mümkündür. Kırsal mahallelere tanınan 5 yıllık muafiyet süresi henüz dolmadığı için, yasanın asıl değerlendirmesinin, etkilerinin daha net bir şekilde görüleceği tahmin edilen 2018 yılından itibaren tekrar yapılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

Görüşme yapılan muhtarların neredeyse tamamı köylerinin mahalle statüsüne dönüşmesinden memnun olmadıklarını belirtmişler, bu duruma en büyük gerekçe olarak da yasa öncesine kıyasla hizmet kalitesinin düşmesini ve hizmetlerin aksamasını göstermişlerdir. Muhtarlar en çok yol yapımı (kilit taşı ve asfalt) konusunda mağduriyetlerini aktarmışlardır. Henüz hiç kepçe girmemiş mahalleler var iken, azınlıkta da olsa ana yola kadar toprak yolu kalmamış, tamamen taş döşenmiş mahalleler olduğunu dile getirmişlerdir. Taş döşemesi eksik kalan veya hiç başlamayan mahalleler, durumlarını yetkili mercilere ilettikleri halde çözüm olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumda muhtarlar hizmetlerin neden adaletsiz bir şekilde dağıtıldığı sorusuna cevap aramakta, hizmet veren kurumların şeffaf ve hesap verebilir olmasını talep etmişlerdir. Açık bir şekilde bu hizmetlerin denetlenebilir olması gerektiğini de pek çok kere vurgulamışlardır. Öyle görünmektedir ki; kurumların siyaset üstü bir tavır sergilemediği, hizmetlerin oy potansiyeli ile doğru orantılı olarak dağıtıldığı ya da encümen hangi mahalleden ise önce oraya hizmet mentalitesinden uzak durulmadığı sürece, bu tür sorunların kaçınılmaz olacağı ortadadır.

Hizmetlerin sorunsuz bir şekilde ilerlemesinin, muhtarların kurumlardaki yetkililerle olan ikili ilişkilerine ya da kendi özel çabalarına bırakılmaması gerekmektedir. Eşi, dostu, tanıdığı olan veya işi düştükçe il merkezine gidip gelebilecek kadar zamanı, enerjisi ve maddi imkânları olanların hizmet kaptığı bir ortamda elbette ki sağlıklı bir sistem işlemeyecektir. Kısacası, muhtar performansının hizmet getirdiği bir düzen, birçok mahalle sakinin mağdur durumda kalmasına, aynı zamanda da muhtarların seçildikleri mahalle halkına karşı mahcup duruma düşmelerine yol açmaktadır.

6360 sayılı Yasa'nın en önemli eksiklerinden biri ancak siyasetten arındırılmış bir yapı içinde etkin bir şekilde işleyecektir. Merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin farklı farklı siyasi görüşlerde olduğu ilçelerde hizmetlerin bürokrasi engeline takılması tesadüf değildir. Nitekim Kiraz ilçesinde de büyükşehir ve ilçe beledilerinin farklı görüşlerde olması, aralarında sağlıklı bir ilişki kuramamaları nedeniyle muhtarların muhatap bulamadığı, arada kaldığı açıkça görülmektedir. Bu durumda diğer pek çok ilçe belediyesinde olduğu gibi Kiraz Belediyesi de kaynak yetersizliğinden yakınmaktadır. Büyükşehir Yasası büyükşehir belediyelerinin yetkilerini genişletmiş fakat ilçe belediyelerinkini daraltmıştır. Yasanın yerel yönetimler açısından merkezileşmeyi arttırdığı görülmektedir. Gelirleri büyük ölçüde ellerinden alınan ilçe belediyeleri, masraflarının ve hizmet ölçeklerinin genişlediğini iddia ederek deyim yerindeyse isyan bayrağını çekmiş durumdadırlar. Bu gibi sıkıntılarla karşı karşıya gelen ilçe belediyelerinin öncelikle, zaten bakmakta zorlandığı arazilerden (köylerden devralınan) vazgeçmesi olasılığı hiç de mantık dışı görünmemektedir. Verimli topraklar, elindeki araziye nasıl işleyeceğini bilmeyen belediyelerce heba olmakta en iyi ihtimalle ihaleye çıkartılmaktadır. Satılan arazilerin ne tür amaçlarla kullanılacağı tamamen belediyenin insafına kalmış bir durumdur. Şuan belediyelere geçen ortak mallar ve alanların nasıl değerlendirileceği konusu ilçe halkının öncelikli kaygıları arasında yer almasa da ciddiyle üzerinde durulması gereken bir konudur. Nitekim daha önce köy tüzel kişiliği köy ortak mallarını ihaleyle satışa çıkarsa bile dışarıdan kimsenin alım yapamayacağı yasalarca belirlenmişken, belediyelerin bu malları ihaleye çıkarması ile ilgili böyle bir şart yoktur. Ayrıca daha önceden köy tüzel kişiliğine ait olan mera, harman yeri, yol ve sulak gibi taşınmaz malların işgal edilmeleri hakkındaki

kanun da devre dışı kalmış olup, taşınmazların korunması kapsamında uygulanan cezalar ancak ikinci bir müdahale sonrası işlev kazanmaktadır.

442 sayılı Köy Kanunu 44/2 ve 44/3. maddeleri gereği, köy ihtiyar heyeti, gerek gördüğü takdirde köy sınırları içindeki taşınmazları satın alabilir. Diğer kurum ve kuruluşlara ait araziler varsa bunları satın alarak, peşin veya taksitle, arazisi olmayan köylüye satabilir iken yasa kapsamında tüzel kişiliğe ait alanlarda imar planı yapma ve yaptırma yetkisi, belediyelere verildiğinden, köyde ihtiyaç sahibi olan köylülere taşınmaz satma olanağı ortadan kalkmaktadır. Bu durumda arazisi olmayan köylülerin mağduriyetleri söz konusu olmaktadır.

Bitkisel üretim ve hayvancılıkla uğraşan, suyu ücretsiz kullanan, emlak vergisinden muaf olan köyler, belediye sınırlarına alınmakla bu hak ve muafiyetlerini kaybettiklerinden, bir köylü için hayat daha pahalı hale gelecektir. Ayrıca belediye olmanın getirdiği sınırlamalar nedeniyle hayvancılık yapmak zorlaşacak, kırsalda yaşamanın çekiciliği ortadan kalkmış olacaktır. Tarım kesimi, 6360 sayılı Yasa çıkarılana kadar doğal olarak belediyelerin yetki ve görev tanımında / alanında bulunmayan bir kesimdir. Bu yasa ile büyükşehir belediyeleri bir yandan köyleri ve kırsal alanı ortadan kaldırmakta diğer yandan tarım topraklarının koruyuculuğunu ve tarımın desteklenmesini üstlenmektedirler. Fakat konuyla ilgili herhangi bir uygulama yönetmeliği bulunmadığı için, haklı olarak belediyeler de kendi hizmet sınırlarının nerde başlayıp nerde bittiğini tayin edememektedirler.

Bundan böyle üreticiler daha bilinçli olup, tarımsal destek denildiğinde sadece fidan yardımı, hayvan yardımı ya da çeşitli hibelerden ziyade, ürettiği ürünün pazarlama yollarının güçlendirilmesini, pazarda para etmesini, değerlendirilmesini talep ederek, bir başka deyişle balık, yerine balık tutmayı öğrenmeyi yeğlemektedirler. Kooperatifleşmenin öneminin bilincinde olup, vaat edilen sözlerin yerine getirilmesini istemektedirler. Sadece girdi ya da ürün desteği değil, bütünsel bir kırsal kalkınma yaklaşımıyla, kütüphane, okul, çok amaçlı köy binası ve düğün salonu gibi bir takım ihtiyaçlarının karşılanmasını istemektedirler. Kısacası, mahalle olmanın haklı bir gereği

olarak, merkeze ne yatırım yapılıyorsa aynısını kendi mahalleleri için de beklemektedirler. Artan maliyetlere rağmen, hala kırsalda yaşamayı kendilerine cazip hale getirebilecek ne varsa onlara ulaşmak istemelerini çok görmemek gerekir. Sadece hizmet ve yatırımlar değil, bundan böyle İzmir Konak'taki mahalleli ile aynı vergileri ödeyecek olan kırsal mahalleliler, mademki şartlar eşit o halde her anlamda merkez mahallerle eşit koşullarda değerlendirilmeleri gerektiğinin farkındadırlar. Örneğin; merkezde 100 m² dairesi olan şahıs 100.000 lira kredi kullanabiliyorken, kırsal mahallede yaşayan bir diğer şahıs kendi 1000 dönüm arazisi için 10.000 lira bile kredi alamadığından yakınıp, arazi rayiç fiyatlarının yeniden belirlenmesini talep etmektedirler.

Muhtarlar kendi mahallelerine ait sorunları en iyi kendilerinin bileceklerini ve çözeceklerini savunmaktadırlar. Yöre halkını ilgilendiren bir konunun, kilometrelerce uzaklıktaki, yöreyle alakası belki de aynı vilayete bağlı olmaktan öte gitmeyecek olan bir belediye meclisince karara bağlanıyor olması hizmetlerde etkinliği sağlama açısından sıkıntılara yol açmaktadır. Kırsal kesimin sesi olarak mahalle muhtarları, kendilerini ilgilendiren kararların kendilerine danışılarak alınmasını, belli aralıklarla belediye yetkililerince toplantılar düzenlenmesini, sorunlarının dinlenmesini talep etmektedirler. Özel idare zamanında sık sık toplantılar düzenlendiğini, alınan kararların ivedilikle icraata dönüştüğünü ifade eden muhtarlar, yasa sonrasında ilçe belediyesi tarafından sadece iki kez toplantı düzenlendiğini de sözlerine eklemiştir. Görünen odur ki; sistemin sağlıklı işlemesi için, sadece seçimden seçime değil düzenli bir şekilde gerek büyükşehir gerek ilçe belediyelerinin katılımcı bir yaklaşım ile yerel halkın da fikirlerine yer vermesi gerekmektedir.

Yeni yasadan mağdur olan tek taraf tüzel kişiliği kaldırılan köyler değildir. Büyükşehir ve ilçe belediyeleri de haklı argümanlarla kendilerini savunmaktadırlar. Belediyeler; kısa süre içinde yapılanıp, hizmet sunma imkânı olmadığını, bu yüzden köy tüzel kişiliklerinin kaldırılma kararını doğru bulmadıklarını belirtmişlerdir. İzmir özelinde bir değerlendirme yapıldığında, büyükşehir belediyesinin işinin çok daha zor olduğunu belirten yetkililer, şantiye kurmak istediklerini fakat sadece İzmir'de il özel idarelerinin şantiyeleri belediyeye devredilmediği için mağduriyetlerini dile getirmişlerdir. İzmir

Büyükşehir Belediyesi Tarım ve Kırsal Hizmetler Daire Başkan Vekili Sayın Ertuğrul Tugay, köy tüzel kişiliğinin kaldırılmasıyla yatırım yapmanın ve kırsal kesime ulaşmanın zorlaştığını dile getirmiştir. Üreticiler ile birlikte bir çalışma yapmak istediklerinde, eskiden köy tüzel kişiliğine bağlı olarak, süt toplama merkezleri kurabildiklerini, makine, araç verebildiklerini fakat yasadan sonra karşılarında muhatap bir birim bulmadıklarını açık bir şekilde ifade etmiştir. Üstelik bir de kooperatif ve birlikler de sağlıklı işlemiyorsa üreticilerle çalışmalarının imkânsız hale geldiğini sözlerine eklemiştir.

Köylerin mahalleye dönüşmesinin her ne kadar hukuki bir değişim gibi görünse de bu durumun kırsal kesimin yaşam şekline, sosyo-ekonomik yapısına da yansıması kaçınılmaz görünmektedir. Asıl tehdit şudur ki, buradaki üreticilerin kafasında, üretimden vazgeçmelerini ve kente göç etmelerini kolaylaştıracak haklı gerekçelerin oluşmaya başlaması, böyle bir algı yaratılmasıdır. Örneğin; kentsel mahalleden kırsal mahalleye taşınan bir vatandaş yanındaki komşusunun hayvan beslemesinden rahatsız olup, durum hakkında belediyeye şikâyet edebilme hakkına sahip olduğunu düşünmektedir. Durum o kadar vahimdir ki İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne bu konuda şikâyet dilekçeleri yağmaktadır. Böyle bir durumda vatandaşın köy yumurtası için tavuk besleyemeyecekse, kırsalda kalmasının da anlamı kalmayacaktır. Köylerin tüzel kişiliklerinin alınmış olması ve mahalleye dönüşmüş olması insanların yaşam şekillerini, kültürlerini, alışkanlıklarını hatta işlerini belki de bir süre sonra yaşadıkları yerleri değiştirmelerine mi sebep olacaktır? Bunlar, şu zamana kadar elde edilen deneyimler dikkate alındığında, mantık çerçevesinde olası görünmektedir. Fakat kırsal mahalleler için tanınan muafiyet süresi dolmadan bu konuda kesin bir yargıda bulunmak, erken bir değerlendirme olacaktır.

İzmir İl Özel İdaresi'nin mal varlığı açısından Türkiye'nin en fazla mal varlığına sahip özel idare birimi olduğu, öyle ki havaalanı, beş yıldızlı otellere sahip olan bir kurumun varlıklarının büyükşehir belediyesine devredilmemesi bir yana, personeli devredildiği halde, özel idarede personelin kullandığı binanın dahi, belediyeye bırakılmadığı yetkililerce iddia edilmiş, konunun yargıya intikal ettiği ve yargı sürecinin devam ettiği belirtilmiştir. Bunun dışında, İzmir Büyükşehir Belediyesi yetkilileri, mahalleye

dönüşen köylerde sulama altyapısıyla ilgili herhangi bir çalışma yapamadıklarını, çünkü özel idare zamanında yapılan sulama göletleri, hayvan içme suyu göletleri ve damlama sulama tesisleri dâhil tarımsal altyapı tesislerinin belediyeye devredilmediğini, belli bir kısmının DSİ'ye devredildiğini bir kısmının da atıl durumda olduğunu sözlerine eklemişlerdir. Neticede İzmir Büyükşehir Belediyesi kendilerine aktarılan yeni yetkiler ve sorumluluklar oranında maddi ve teknik olanağın kendilerine aktarılmamasından muzdarip görünmektedir.

Sonuç olarak gelinen noktada anlaşılan odur ki, gerek kırsal kesim gerekse belediyeler bu yasanın uygulamaya konuluş biçiminin çok ani olduğunu, belediyelerin tam kapasite ve etkin hizmet sunabilmeleri için, bir yapılanma, teşkilatlanma süreci istediğini, bu süreç içinde de vatandaşın mağdur olmaması için köy tüzel kişiliklerinin korunması gerektiği ortak paydasında buluşmaktadır. Nitekim yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 4 yıldan fazla süre geçmiş olmasına rağmen, hala sistem oturmamış, hizmet alan ve hizmet veren kesimler rahatsızlıklarını net bir şekilde dile getirmişlerdir.

Politik bir tercih olarak kentlileştirilen bu mahallelerde, henüz altyapı sorunları çözülebilmiş değildir. Bugün hala kanalizasyonu bağlanmayan, asfalt ya da taş parke yolu olmayan mahalleler bulunmaktadır. Buradaki insanlar kentsel alanlara özgü olan eğlence olanakları, sosyal etkinlikler, sağlık hizmetleri veya teknoloji kullanım düzeyine sahip değildirler. Fakat 2018 yılından itibaren kentsel mahallelerinkine yakın bir mali vergi yüküyle karşılaşacaklardır. Tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliğinin, mevcut ekonomik koşullar altında ne denli zor olduğu da göz önüne alındığında, bu insanları kendi kimliklerini kaybettirmeden, bulundukları yerde tutmanın yolları aranmalıdır. Kırsal kesimi kapsayan yasal düzenlemeler gerçekleştirilirken unutulmamalıdır ki, burada yaşayan insanlar yıllardır olduğu gibi tarımsal faaliyetleri sürdürme bilgi ve becerisindedirler. Politika yapıcı ve yürütücü birimler; emeğin, yerel bilginin değerini göz ardı etmemeli, bu insanların yaşam şekillerine müdahale etmeden, günü kurtarmaya yönelik değil, sonuç odaklı, sürdürülebilir stratejiler geliştirmelilerdir. Zira dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de en yoksul ve dezavantajlı kesim, tarımla uğraşan kesimdir. Fakat ülkemizin tarımsal nüfus oranı düşüş hızı, dünya ortalamasının oldukça üzerindedir (<https://data.worldbank.org> 2017a). Dünyada, kişi başına düşen

tarımsal alan hızla azalmakta olup, ülkemiz için de tehlike çanları çalmaktadır (<https://data.worldbank.org> 2017b). Nitekim 1990 yılında, 27,9 milyon hektar olan tarım alanı, 2017 yılına gelindiğinde, 23,9 milyon hektara düşmüş, 4 milyon hektar arazi tarım dışına çıkmıştır. Durum böyle iken, 6360 sayılı Yasa'nın köy ortak mallarının belediyelere devri konusundaki hükümleri yeniden gözden geçirilmesi, doğabilecek sonuçlar hakkında tedbirler alınması yerinde olacaktır.

Tarımsal ve kırsal kalkınma konusu sadece belediye hizmetlerine indirgenecek kadar basit bir konu olmayıp, ülkesel düzeyde planlanması gereken, ülke ekonomisi için stratejik bir öneme sahiptir. Her ne kadar köyler hukuki anlamda, kentsel yaşama özgü olduğu düşünülen mahalle statüsüne dönüştürülmüş olsalar da, yeni mahalle sakinleri, aslında köylülerdir. Kırsal alanlar var olduğu sürece, hangi yönetsel birimin çatısı altında bulunursa bulunsun, bu alanlarda, tarımsal faaliyet sürecektir. 6360 sayılı Yasa'nın da bu yapının sürdürülebilirliğini gözeten, çevreyi, bireyi, kültürü ve sosyolojik bakış açısını dikkate alacak şekilde revize edilmesinin gerekliliği açıktır.

Bu çalışmada, 6360 sayılı Büyükşehir Yasası'nın kırsal alanlara etkisi mahalle muhtarlarının bakış açısı ve uygulamada karşılaşılan sorunlar üzerinden ele alınmıştır. Çalışmanın sınırlılıkları çerçevesinde yasanın tarımsal üretim ve girdi boyutuna çok fazla girilememiştir. Gelecekte bu konuları da dikkate alan çalışmaların, tezlerin yapılması konunun daha kapsamlı ve kapsayıcı bir biçimde ele alınmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Akçe, T. 2014. Türkiye’de GBVG’nden Belediyelere Ayrılan Payların Analizi, Sayıştay Dergisi, 94, Temmuz-Eylül, 29-51.
- Arıkboğa, E. 2013. Geçmişten Geleceğe Büyükşehir Belediye Modeli, Yerel Politikalar Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi, Ocak/Haziran, S: 3, 48-96
- Anonim. 1992. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı. Web Sitesi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21364.pdf>, Erişim Tarihi: 12.12.2016
- Anonim. 2004. Büyükşehir Belediyesi Kanunu. Web Sitesi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>, Erişim Tarihi: 10.10.2016
- Anonim. 2008. İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun Web Sitesi: www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5779.pdf, Erişim Tarihi: 10.12.2016
- Anonim. 2012a. On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Web Sitesi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf>, Erişim Tarihi: 10.10.2016
- Anonim. 2012b. Web Sitesi: http://193.25.125.6/Yerel_Yonetimler_Forumu_2012/Sunum.../ISA_SAGBAS.pptx, Erişim Tarihi: 27.09.2017
- Anonim. 2012c. Web Sitesi: http://www.turkhukuksitesi.com/makale_1541.htm, Erişim Tarihi: 12.12.2016
- Anonim. 2013a. Kırsal Kalkınma: Yenilikçi Hizmet Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Web Sitesi: http://www.onuncuplan.gov.tr/oik45/_layouts/mobile/mblwiki.aspx?Url=%2Foik45%2FSitePages%2Foik45%2Easpx, Erişim Tarihi: 20.10.2016
- Anonim. 2013b. Kiraz İlçe Raporu. Web Sitesi: http://www.izmiriplanliyorum.org/static/upload/file/2014-2023_ilce_ozet_raporu-kiraz.pdf, Erişim Tarihi: 10.02.2017
- Anonim. 2013c. Onuncu Kalkınma Planı. Web Sitesi: [http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1\(2014-2018\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1(2014-2018).pdf), Erişim Tarihi: 22.10.2017

- Anonim. 2014. Bozkır Ziraat Odası. Web Sitesi:
<http://www.bzob.org.tr/2014/12/belediyeler-tarm-sektorune-gonul-vermeli.html>, Erişim Tarihi: 18.09.2016
- Anonim. 2015. Web Sitesi:
http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Yerel_Yonetim_Sistemleri.pdf,
Erişim Tarihi: 16.06.2017
- Anonim. 2016a. Adese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. Web Sitesi:
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, Erişim Tarihi: 20.09.2016
- Anonim. 2016b. Ankara Büyükşehir Belediyesi. Web Sitesi: <https://www.ankara.bel.tr>,
Erişim Tarihi: 10.12.2016
- Anonim. 2016c. İzmir Büyükşehir Belediyesi. Web Sitesi: <https://www.izmir.bel.tr>,
Erişim Tarihi: 10.12.2016
- Anonim. 2016d. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü. Web Sitesi:
<http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/PDF/birlikler.pdf>, Erişim
Tarihi: 16.12.2016
- Anonim. 2016e. Türkiye Belediyeler Birliği. Web Sitesi:
<http://www.tbb.gov.tr/belediyelerimiz/bagli-idareler/>, Erişim Tarihi: 16.12.2016
- Anonim. 2016f. Web Sitesi: <http://erolkaya.com/wp-content/uploads/sunumlar/merkez-yerel-iliskileri.pdf>, Erişim Tarihi: 22.11.2016
- Anonim. 2017a. Resmi İstatistik Portalı. Web Sitesi:
<http://www.officialstatistics.gov.tr/?q=en/node/662>, Erişim Tarihi: 10.09.2017
- Anonim. 2017b. Gelir İdaresi Başkanlığı. Web Sitesi:
http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG1.htm,
Erişim Tarihi: 02.10.2017
- Anonim. 2017c. Ki-Kare Bağımsızlık Analizi. Web Sitesi: <http://www.docplayer.biz.tr/1623249-Ki-kare-bagimsizlik-analizi.html>. Erişim tarihi: 14.11.2017
- Anonim. 2017e. <https://gaiadergi.com/yeni-buyuksehir-duzeninde-kirsal-alanlar/>,
Erişim Tarihi: 14.11.2017
- Anonim. 2017f.. <http://www.dunyabulteni.net/tarih-dosyasi/293603/istanbulda-ilk-modern-belediye-6-daيره-i-belediye>, Erişim Tarihi: 14.11.2017
- Anonymous. 2011. Organization for Economic Cooperation and Development. Web Sitesi: https://www.oecd.org/cfe/regional-policy/OECD_regional_typology_Nov2012.pdf, Erişim Tarihi: 28.09.2017

- Anonymous.2015. Web Sitesi: The Statistical Office of The European Union
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Urban-rural_typology, Erişim Tarihi: 28.09.2017
- Anonymous.2017a. The World Bank. Web Sitesi:
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS>,
Erişim Tarihi: 10.11.2017
- Anonymous.2017b. The World Bank. Web Sitesi:
<https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.ARBL.HA.PC?locations=TR>,
Erişim Tarihi: 10.11.2017
- Anonymous.2017c. Demographia World Urban Areas (World Agglomerations). Web Sitesi: <http://www.demographia.com/db-worldua.pdf>, Erişim Tarihi: 21.11.2017
- Çukurçayır, M.A., Negiz, N. ve Yemen A. 2013. 6360 Sayılı Kanun'un Uygulamasında Köylü Mü Mahalleli Mi? : Katılamayanlar Açısından Bir Değerlendirme, Uluslararası XI. Kamu Yönetimi Forumu, 31 Ekim-2 Kasım, Bildiriler Kitabı
- Geray, C. 1975. Türkiye'de Kırsal Yerleşme Düzeni ve Köy Kent Yaklaşımı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 30(1), 45-66
- Gül, H. ve Batman, S. 2013. Dünya ve Türkiye Örneklerinde Metropolen Alan Yönetim Modelleri ve 6360 Sayılı Yasa, Yerel Politikalar Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi, Ocak/Haziran, S: 3, 7-47
- Gülçubuk, B. 2015. Tarım ve Kırsal Alanların Geleceğinde Büyükşehir Kanunu: Bir Tehdit mi, Bir Fırsat mı?. Adana Kent Sorunları Sempozyumu-3, TMMOB, 22-23.Mayıs, Adana, Bildiriler Kitabı
- Gündüzöz, İ. 2011. Metropol Belediye Kavramı Avantajlar ve Dezavantajlar, Türkiye Belediyeler Birliği Yayını, 79, Ankara
- Gündüz, E. 2015. Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre İdari Vesayet. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20 (33), 66-67
- Hobsbawm, E. 1996. Kısa 20. Yüzyıl Aşırılıklar Çağı, Sarmal Yayınları, 336, İstanbul
- İzci, F. ve Turan, M. 2013. Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(1), 117-152
- Karakaya, S. 2012. Büyükşehir Belediyelerinin Yapısı ve Yeniden Düzenlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 25, Hatay

- Karasu, M.A. 2013. 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve Olası Etkileri - Şanlıurfa Örneği. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15(1), 1-17
- Keleş, R. 1992. Belediyeciliğimizde Son Gelişmeler ve Yerel Özerklik, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 1(2), 9-14
- Keleş, R. 1998. Kent Bilimleri Sözlüğü, İmge Kitabevi Yayınları, 42, Ankara
- Keleş, R. 2010. Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi Yayınları, 97, Ankara
- Kurt, H. 2006. Türkiye’de Kent-Köy ve Kentli-Köylü Algısına Yönelik Bir Araştırma, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(6), 48-61
- Olgun-Susta, G. ve Gülçubuk, B. 2016. Kırsalın Dönüşümünde Fırsat ve Tehditleriyle Büyükşehir Yasasının Analizi. 12. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 25-27 Mayıs, Süleyman Demirel Üniversitesi, Bildiri Özetleri Kitabı, 1059-1068, Isparta
- Oğurlu, İ. 2014. Çevre-Kent İmajı - Kent Kimliği - Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış, İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 13(26), 275-293
- Öğdül, H. 2013. Kırsal Mekân Politikalarında Yeni Dönem. Mimarlık Dergisi, 371, Mayıs-Haziran, 32-38
- Özdamar, K. 2009. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi. Kaan Kitapevi, Ankara, s.609.
- Özgür, H. 2014. Denizli Kenti ve İlinde Yönetmelik Ölçek Arayışları 9-4: Dört Bütünşehir Belediyesi Söylemi / Tasavvuru (2001-2014) ve Büyükşehir Belediyesi Statüsü-2014). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(5), 30-53
- Özgür, H., Yavuzçehre P. 2016. Türkiye’nin Büyükşehir Belediyesi Sistemi:1982-2015. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 903-926
- Soysaldı, E. 2013. Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikalarında Dönüşümler ve Türkiye Açısından Geleceğe İlişkin Stratejiler. Uzmanlık Tezi (Basılmamış). AB Bakanlığı
- Şahin, A. 2007. Türkiye’de Tarımsal Su Kullanımında Fiyatlandırma Politikaları, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 9(3), 97-109
- Tekeli, İ. 2016. İzmir İli/Kenti İçin Bir Tarımsal Gelişme ve Yerleşme Stratejisi, İzmir Akdeniz Akademisi Yayınları, 187, İzmir

- Toksöz, F. 2015. Yerel Demokrasi Sorunsalı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 4, İstanbul
- Torun, F. 2017. Belediye Gelirleri, Adalet Yayınları, 24, Ankara
- Topal, A.K. 2005. Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar, Nobel Yayınevi, 449, Ankara
- Tuzcuoğlu, F. 2003. Metropolitan Yönetim, Sakarya Kitabevi, 79-80, Sakarya
- Ulusoy, A. ve Akdemir, T. 2009. Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(21), 259-287
- Zengin, G. 2013. 6360 Sayılı Kanun'a Yönelik Eleştirel Bir Yaklaşım. 8. Kasım Dünya Şehircilik Günü 37. Kolokiyumu, 6-8 Kasım, Kent Yönetimi ve Planlama TMMOB Bildiriler Kitabı 1, 463-491, İzmir
- Zengin, O. 2014. Büyükşehir Belediyesi Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirmesi. Ankara Barosu Dergisi, S: 2, 93-116

EKLER

Ek 1 İller Köy Nüfusu Oranları (%)	156
Ek 2 Büyükşehir Seçim Çevresi ve Seçim Sistemi	159
Ek 3 Büyükşehir Belediyelerinin Görev ve Yetkileri	160
Ek 4 Büyükşehir Belediyelerinin Tahliye Konusunda İlçe Belediyelerine Yardım Görevi.....	161
Ek 5 Büyükşehir ve İlçe Belediyelerinin Mabet Yapım Ve Bakım-Onarım Görevi	162
Ek 6 Amatör Spor Kulüplerine Nakdi Yardım	163
Ek 7 İlçe Belediyelerine Devredilebilecek Görev ve Yetkiler	164
Ek 8 İlçe Belediyelerinin Mabet Yapma Bakım ve Onarım Görevi	165
Ek 9 Ulaşım ve Koordinasyon Merkezi (Ukome)	166
Ek 10 Belediye Şirketi İşlerinin İhalesiz Devir Yasağı	167
Ek 11 Belediyeler Arası Koordinasyon ve Otopark Paraları	168
Ek 12 Ayrılma ve Katılma	169
Ek 13 Mahalle Kurulması ve Yönetimi	170
Ek 14 Kadınlar ve Çocuklar İçin Konukevi Açma Görevi	171
Ek 15 Ücret Karşılığı Baz İstasyonu Yer Seçim Belgesi Verme Yetkisi	172
Ek 16 Dernek - Vakıflara Yardımlar ve Ortak Projeler	173
Ek 17 Yol Harcamalarına Katılma Payı	174
Ek 18 Ki-Kare Bağımsızlık Testi (a)	175
Ek 19 Ki-Kare Bağımsızlık Testi (b)	176
Ek 20 Ki-Kare Bağımsızlık Testi (c)	177

EK 1 İller Köy Nüfusu Oranları (%)

	2012	2013	2016
Adana-1	11,2	0,0	0,0
Adıyaman-2	38,6	37,5	33,7
Afyonkarahisar-3	46,3	43,9	41,5
Ağrı-4	47,0	46,5	43,7
Aksaray-68	37,8	37,4	34,0
Amasya-5	34,4	32,9	28,9
Ankara-6	2,5	0,0	0,0
Antalya-7	28,7	0,0	0,0
Ardahan-75	64,8	64,8	61,2
Artvin-8	43,9	44,3	40,6
Aydın-9	39,2	0,0	0,0
Bahkesir-10	38,7	0,0	0,0
Bartın-74	63,8	61,4	58,1
Batman-72	25,3	23,1	21,4
Bayburt-69	46,5	46,0	38,3
Bilecik-11	24,1	23,0	20,0
Bingöl-12	42,8	43,3	37,7
Bitlis-13	45,8	45,3	42,0
Bolu-14	35,4	32,9	28,8
Burdur-15	38,0	35,5	32,9
Bursa-16	10,6	0,0	0,0
Çanakkale-17	43,7	42,5	40,7
Çankırı-18	37,4	37,4	29,5
Çorum-19	31,0	30,6	26,3
Denizli-20	29,4	0,0	0,0
Diyarbakır-21	27,4	0,0	0,0
Düzce-81	41,9	40,2	36,4

EK 1 İller Köy Nüfusu Oranları (%) (devam)

Edirne-22	30,8	29,9	27,6
Elazığ-23	25,5	28,5	22,9
Erzincan-24	40,6	42,7	42,4
Erzurum-25	34,5	0,0	0,0
Eskişehir-26	10,0	0,0	0,0
Gaziantep-27	10,8	0,0	0,0
Giresun-28	40,7	40,8	34,2
Gümüşhane-29	50,1	50,0	29,4
Hakkari-30	44,2	45,3	45,3
Hatay-31	49,9	0,0	0,0
Iğdır-76	46,7	46,4	43,9
Isparta-32	32,0	30,8	28,1
İstanbul-34	1,0	0,0	0,0
İzmir-35	8,6	0,0	0,0
Kahramanmaraş-46	36,5	0,0	0,0
Karabük-78	23,2	25,0	23,9
Karaman-70	29,7	29,1	26,6
Kars-36	56,9	57,0	53,9
Kastamonu-37	43,9	43,8	37,3
Kayseri-38	12,4	0,0	0,0
Kilis-79	28,5	27,2	25,4
Kırkkale-71	15,2	15,6	12,3
Kırklareli-39	32,0	31,8	29,5
Kırşehir-40	26,8	25,9	22,5
Kocaeli-41	6,6	0,0	0,0
Konya-42	23,8	0,0	0,0
Kütahya-43	34,6	33,2	30,3
Malatya-44	33,8	0,0	0,0
Manisa-45	32,8	0,0	0,0
Mardin-47	40,7	0,0	0,0
Mersin-33	21,1	0,0	0,0

EK 1 İller Köy Nüfusu Oranları (%) (devam)

Muğla-48	56,1	0,0	0,0
Muş-49	62,6	62,1	59,5
Nevşehir-50	43,1	40,9	38,5
Niğde-51	49,0	47,0	44,2
Ordu-52	42,9	0,0	0,0
Osmaniye-80	26,2	24,9	23,8
Rize-53	35,9	37,8	33,2
Sakarya-54	24,6	0,0	0,0
Samsun-55	32,9	0,0	0,0
Şanlıurfa-63	44,6	0,0	0,0
Siirt-56	38,3	38,5	35,9
Sinop-57	45,5	46,3	42,0
Şırnak-73	36,0	37,6	38,3
Sivas-58	31,3	29,5	26,2
Tekirdağ-59	30,9	0,0	0,0
Tokat-60	41,6	40,2	35,8
Trabzon-61	43,7	0,0	0,0
Tunceli-62	33,1	37,5	34,8
Uşak-64	31,7	31,2	29,3
Van-65	47,8	0,0	0,0
Yalova-77	29,5	29,6	27,5
Yozgat-66	41,3	40,5	36,3
Zonguldak-67	52,6	40,9	38,5

EK 2 Büyükşehir Seçim Çevresi ve Seçim Sistemi

ESKİ HALİ 2972 sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, Md.4	MEVCUT HALİ 2972 sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, Md.4
Büyükşehirlerdeki Seçim Çevresi Büyükşehir belediye başkanının seçiminde seçim çevresi, büyükşehir belediye sınırları içinde bulunan orman köyleri de dâhil olmak üzere büyükşehir belediye sınırlarından oluşur. Madde 32/3 Seçim çevresi, oy verme ve seçim sistemi: ... Muhtar seçimi için bir ad yazılı oy pusulası, ihtiyar meclisi ve ihtiyar heyeti seçimi için de bu kurulların asıl üye sayısı kadar ad yazılı oy pusulası Yüksek Seçim Kurulunca hazırlanan özel zarfa konularak oy sandığına atılır.	Büyükşehirlerdeki Seçim Çevresi Büyükşehir belediye başkanının seçiminde seçim çevresi, büyükşehir belediye sınırlarından oluşur. Madde 32/3 Seçim çevresi, oy verme ve seçim sistemi ... Muhtar ile ihtiyar meclisi veya heyeti üyelerinin seçiminde; muhtar ile ihtiyar meclisi veya heyeti üye sayısı kadar ismin birlikte yazılı olduğu oy pusulası kullanılır. Oy pusulası Yüksek Seçim Kurulu'na hazırlanan özel zarfa konularak oy sandığına atılır.

EK 3 Büyükşehir Belediyelerinin Görev ve Yetkileri

ESKİ HALİ: (5216, Md.7/1-g)	MEVCUT HALİ: (5216, Md.7/1-g)
Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımını sağlamak, •kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; •ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; •meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek.	Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki <u>mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar</u>, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımını ile <u>bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek</u>; •kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; •ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; •meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek.

EK 4 Büyükşehir Belediyesinin Tahliye Konusunda İlçe Belediyesine Yardım Görevi

ESKİ HALİ: (5216, Md.7/1-z)	MEVCUT HALİ: (5216, Md.7/1-z)
Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları insandan tahliye etmek ve yıkmak.	Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları <u>tahliye etme ve yıkım konusunda ilçe belediyelerinin talepleri hâlinde her türlü desteği sağlamak.</u>

EK 5 Büyükşehir ve İlçe Belediyelerinin Mabet Yapım ve Bakım-Onarım Görevi

ESKİ HALİ: (5216, Md.7/1-n)	MEVCUT HALİ: (5216, Md.7/1-n)
Gerektiğinde sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak.	Gerektiğinde <u>mabetler</u> , sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak.

EK 6 Amatör Spor Kulüplerine Nakdi Yardım

ESKİ HALİ: (5216, Md.7/1-m)	MEVCUT HALİ: (5216, Md.7/1-m)
Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclis kararıyla ödül vermek.	Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine <u>nakdi yardım yapmak</u> , malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara <u>teknik yönetici, antrenör ve öğrencilere</u> belediye meclis kararıyla ödül vermek

EK 7 İlçe Belediyelerine Devredilebilecek Görev ve Yetkiler

ESKİ HALİ: (5216, Md.7/2.fıkra)	MEVCUT HALİ: (5216, Md.7/2.fıkra)
Büyükşehir belediyeleri birinci fıkranın (c) bendinde belirtilen yetkilerini, imar plânlarına uygun olarak kullanmak ve ilgili belediyeye bildirmek zorundadır. Büyükşehir belediyeleri bu görevlerden uygun gördüklerini belediye meclisi kararı ile ilçe ve ilk kademe belediyelerine devredebilir, birlikte yapabilirler.	Büyükşehir belediyeleri birinci fıkranın (c) bendinde belirtilen yetkilerini, imar plânlarına uygun olarak kullanmak ve ilgili belediyeye bildirmek zorundadır. <u>Büyükşehir belediyeleri birinci fıkranın (l), (s), (t) bentlerindeki görevleri ile temizlik hizmetleri ve adres ve numaralandırmaya ilişkin görevlerini</u> belediye meclisi kararı ile ilçe belediyelerine devredebilir, birlikte yapabilirler.

5216, Md.7/1-c-l-s-t

c) Kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar plânlarını, parselasyon plânlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak, 20.7.1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmak.

l) Yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettmek veya ruhsat vermek.

s) Mezarlık alanlarını tespit etmek, mezarlıklar tesis etmek, işletmek, işlettmek, defin ile ilgili hizmetleri yürütmek.

t) Her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettmek, imar plânında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmak ve denetlemek.

EK 8 İlçe Belediyelerinin Mabet Yapma ve Bakım-Onarım Görevi

ESKİ HALİ: (5216, Md.7/3-d)	MEVCUT HALİ: (5216, Md.7/3-d)
İlçe Belediyesinin görevleri; 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda belediyelere verilen yetkileri kullanmak, otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürllüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.	İlçe Belediyesinin görevleri; 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda belediyelere verilen yetkileri kullanmak, otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürllüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; <u>mabetler</u> ile sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak

EK 9 Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME)

Yasadan önce: (5216, Md.9/1)	Yasadan sonra: (5216, Md.9/1)
Büyükşehir içindeki kara, deniz, su, göl ve demiryolu üzerinde her türlü taşımacılık hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesi amacıyla, büyükşehir belediye başkanı ya da görevlendirdiği kişinin başkanlığında, yönetmelikle belirlenecek kamu kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılacağı ulaşım koordinasyon merkezi kurulur. Büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediye başkanları kendi belediyesini ilgilendiren konuların görüşülmesinde koordinasyon merkezlerine üye olarak katılırlar. Ulaşım koordinasyon merkezi toplantılarına ayrıca gündemdeki konularla ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun) temsilcileri de davet edilerek görüşleri alınır.	Büyükşehir içindeki kara, deniz, su, göl ve demiryolu üzerindeki her türlü taşımacılık hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesi amacıyla büyükşehir belediye başkanı ya da görevlendirdiği kişinin başkanlığında, yönetmelikle belirlenecek kamu kurum ve kuruluşları ile, <u>Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonunun görevlendireceği ilgili odanın temsilcisinin katılacağı</u> Ulaşım Koordinasyon Merkezi kurulur. İlçe belediye başkanları kendi belediyesini ilgilendiren konuların görüşülmesinde koordinasyon merkezlerine üye olarak katılırlar. Ulaşım Koordinasyon Merkezi toplantılarına ayrıca gündemdeki konularla ilgili <u>üye olarak belirlenmeyen</u> ulaşım sektörü ile ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ihtisas meslek odalarının temsilcileri de davet edilerek görüşleri alınır.

EK 10 Belediye Şirketi İşlerinin İhalesiz Devir Yasağı

ESKİ HALİ 5216 sayılı Kanun, Md.26.	MEVCUT HALİ 5216 sayılı Kanun, Md.26.
Şirket Kurulması Büyükşehir belediyesi kendisine verilen görev ve hizmet alanlarında, ilgili mevzuatta belirtilen usullere göre sermaye şirketleri kurabilir. Genel sekreter ile belediye ve bağlı kuruluşlarında yöneticilik sıfatını haiz personel bu şirketlerin yönetim ve denetim kurullarında görev alabilirler. Büyükşehir belediyesi, mülkiyeti veya tasarrufundaki hafriyat sahalarını, toplu ulaşım hizmetlerini, sosyal tesisler, büfe, otopark ve çay bahçelerini işletebilir; ya da bu yerlerin belediye veya bağlı kuruluşlarının % 50'sinden fazlasına ortak olduğu şirketler ile bu şirketlerin % 50'sinden fazlasına ortak olduğu şirketlere, 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine tâbi olmaksızın belediye meclisince belirlenecek süre ve bedelle işletilmesini devredebilir.	Şirket Kurulması Büyükşehir belediyesi kendisine verilen görev ve hizmet alanlarında, ilgili mevzuatta belirtilen usullere göre sermaye şirketleri kurabilir. Genel sekreter ile belediye ve bağlı kuruluşlarında yöneticilik sıfatını haiz personel bu şirketlerin yönetim ve denetim kurullarında görev alabilirler. Büyükşehir belediyesi, mülkiyeti veya tasarrufundaki hafriyat sahalarını, toplu ulaşım hizmetlerini, sosyal tesisler, büfe, otopark ve çay bahçelerini işletebilir; ya da bu yerlerin belediye veya bağlı kuruluşlarının % 50'sinden fazlasına ortak olduğu şirketler ile bu şirketlerin % 50'sinden fazlasına ortak olduğu şirketlere, 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine tâbi olmaksızın belediye meclisince belirlenecek süre ve bedelle işletilmesini devredebilir. <u>Ancak, bu yerlerin belediye şirketlerince üçüncü kişilere devri 2886 sayılı Kanun hükümlerine tâbidir.</u>

EK 11 Belediyeler Arası Koordinasyon ve Otopark Paraları

ESKİ HALİ 5216 sayılı Kanun, Md.27/1.	MEVCUT HALİ 5216 sayılı Kanun, Md.27/1.
Belediyeler Arası Hizmet İlişkileri ve Koordinasyon Büyükşehir kapsamındaki belediyeler arasında hizmetlerin yerine getirilmesi bakımından uyum ve koordinasyon, büyükşehir belediyesi tarafından sağlanır. Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyeleri arasında hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili ihtilâf çıkması durumunda, büyükşehir belediye meclisi yönlendirici ve düzenleyici kararlar almaya yetkilidir.	Belediyeler Arası Hizmet İlişkileri ve Koordinasyon Büyükşehir kapsamındaki belediyeler arasında hizmetlerin yerine getirilmesi bakımından uyum ve koordinasyon, büyükşehir belediyesi tarafından sağlanır. Büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri veya ilçe belediyelerinin kendi aralarında hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili ihtilaf çıkması durumunda, büyükşehir belediye meclisi yönlendirici ve düzenleyici kararlar almaya yetkilidir. İmar mevzuatı uyarınca belediyelerin otoparkla ilgili olarak elde ettikleri gelirler tahsil tarihinden itibaren kırk beş gün içinde büyükşehir belediyesine aktarılır. Büyükşehir belediyeleri bu geliri tasdikli plan ve beş yıllık imar programına göre hazırlanan kamulaştırma projesi karşılığında otopark tesisi için gerekli arsa alımları ile bölge ve genel otoparkların inşasında kullanır. Bu gelirler bu fıkra da belirtilen amaç dışında kullanılamaz

EK 12 Ayrılma ve Katılma

ESKİ HALİ 5393 sayılı Kanun, Md.8/4.	MEVCUT HALİ 5393 sayılı Kanun, Md.8/4.
Büyükşehir belediyesi bulunan yerlerde ayrılma yoluyla yeni bir belde kurulması için belde nüfusunun 100.000'den aşağı düşmemesi ve yeni kurulacak beldenin nüfusunun 50.000'den az olmaması şarttır.	Büyükşehir belediyesi bulunan yerlerde ayrılma yoluyla yeni bir belde kurulması için belde nüfusunun 100.000'den aşağı düşmemesi ve yeni kurulacak beldenin nüfusunun <u>20.000'den</u> az olmaması şarttır.

EK 13 Mahalle Kurulması ve Yönetimi

ESKİ HALİ: 5393, Md.9/2.	MEVCUT HALİ: 5393, Md.9/2.
Belediye sınırları içinde mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesi, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile olur.	Belediye sınırları içinde mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesi, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile olur. <u>Belediye sınırları içinde nüfusu 500'ün altında mahalle kurulamaz.</u> (Ek cümle: 12/11/2012-6360/15 md.)

EK 14 Kadınlar ve Çocuklar İçin Konukevi Açma Görevi

ESKİ HALİ 5393 sayılı Kanun, Md.14/1-a.	MEVCUT HALİ 5393 sayılı Kanun, Md.14/1-a.
Belediyenin Görev ve Sorumlulukları Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar.	Belediyenin Görev ve Sorumlulukları Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. <u>Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.</u>

EK 15 Ücret Karşılığı Baz İstasyonu Yer Seçim Belgesi Verme Yetkisi

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun «Belediyenin Yetkileri ve İmtiyazları» başlığını taşıyan 15'inci maddesinin ilk fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir:

r) Belediye mücavir alan sınırları içerisinde 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu, 26/9/2011 tarihli ve 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve ilgili diğer mevzuata göre kuruluş izni verilen alanda tesis edilecek elektronik haberleşme istasyonlarına kent ve yapı estetiği ile elektronik haberleşme hizmetinin gerekleri dikkate alınarak ücret karşılığında yer seçim belgesi vermek,

- Verilecek yer seçim belgesi karşılığında alınacak ücret Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca belirlenir.
- Ücreti yatırılmasına rağmen 20 gün içerisinde verilmeyen yer seçim belgesi verilmiş sayılır.
- Büyükşehir sınırları içerisinde yer seçim belgesi vermeye ve ücretini almaya büyükşehir belediyeleri yetkilidir.

EK 16 Dernek - Vakıflara Yapılacak Yardımlar ve Ortak Projeler

ESKİ HALİ 5393 sayılı Kanun, Md.75/1-c.	MEVCUT HALİ 5393 sayılı Kanun, Md.75/1-c.
Diğer Kuruluşlarla İlişkiler Belediye, belediye meclisinin kararı üzerine yapacağı anlaşmaya uygun olarak görev ve sorumluluk alanlarına giren konularda; a) ... b) ... c) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, özürlü dernek ve vakıfları, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir.	Diğer Kuruluşlarla İlişkiler Belediye, belediye meclisinin kararı üzerine yapacağı anlaşmaya uygun olarak görev ve sorumluluk alanlarına giren konularda; a) ... b) ... c) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir. <u>Diğer dernek ve vakıflar ile gerçekleştirilecek ortak hizmet projeleri için mahallin en büyük mülki idare amirinin izninin alınması gerekir.</u>

EK 17 Yol Harcamalarına Katılma Payı

ESKİ HALİ 2464 sayılı Kanun, Md.86	MEVCUT HALİ 2464 sayılı Kanun, Md.86
Yol Harcamalarına Katılma Payı Belediyelerce veya belediyelere bağlı müesseselerce aşağıdaki şekillerde inşa, tamir ve genişletilmeye tabi tutulan yolların iki tarafında bulunan veya başka bir yola çıkışı olmaması dolayısıyla bu yoldan yararlanan gayrimenkullerin sahiplerinden meclis kararı ile Yol Harcamalarına Katılma Payı <u>alınır</u>.	Yol Harcamalarına Katılma Payı Belediyelerce veya belediyelere bağlı müesseselerce aşağıdaki şekillerde inşa, tamir ve genişletilmeye tabi tutulan yolların iki tarafında bulunan veya başka bir yola çıkışı olmaması dolayısıyla bu yoldan yararlanan gayrimenkullerin sahiplerinden meclis kararı ile Yol Harcamalarına Katılma Payı <u>alınabilir</u>.

EK 18 Ki-kare bağımsızlık testi (a)

Muhtarların köylerin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile yaşları arasında ilişki olup olmadığını saptamak amaçlı aşağıda sonuç tablosu verilen Ki-kare testi uygulanmıştır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1,726 ^a	2	,422	,381		
Likelihood Ratio	2,087	2	,352	,381		
Fisher's Exact Test	1,336			,630		
Linear-by-Linear Association	1,677 ^b	1	,195	,269	,178	,138
N of Valid Cases	51					

a. 4 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,49.

b. The standardized statistic is 1,295.

EK 19 Ki-kare bağımsızlık testi (b)

Muhtarların köylerin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile eğitim seviyeleri arasında ilişki olup olmadığını saptamak amaçlı aşağıda sonuç tablosu verilen Ki-kare testi uygulanmıştır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2,391 ^a	2	,303	,468		
Likelihood Ratio	2,108	2	,349	,468		
Fisher's Exact Test	2,912			,229		
Linear-by-Linear Association	2,343 ^b	1	,126	,114	,114	,069
N of Valid Cases	51					

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,69.

b. The standardized statistic is -1,531.

EK 20 Ki-kare bağımsızlık testi (c)

Muhtarların köylerin mahalleye dönüşümünden memnuniyet durumları ile bulundukları mahallelerin hane sayıları arasında ilişki olup olmadığını saptamak amaçlı aşağıda sonuç tablosu verilen Ki-kare testi uygulanmıştır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2,115 ^a	4	,715	,764		
Likelihood Ratio	2,104	4	,717	,923		
Fisher's Exact Test	3,143			,508		
Linear-by-Linear Association	,837 ^b	1	,360	,375	,227	,082
N of Valid Cases	49					

a. 8 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,31.

b. The standardized statistic is -,915.

ÖZGEÇMİŞ

Adı – Soyadı: Gülce OLGUN SUSTA
Doğum Yeri: Bornova
Doğum Tarihi: 07.04.1989
Medeni Hali: Evli
Yabancı Dili: İngilizce b2, Almanca b1

Eğitim Durumu:

Lise: Atakent Anadolu Lisesi 2003-2007
Lisans : Ege Üniversitesi 2007-2011
Yüksek Lisans: Ankara Üniversitesi 2014-2018
Çalıştığı Kurum ve Yıl : Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Tarım Ekonomisi Bölümü, Tarım
Politikası ve Yayım A.B.D

Ulusal Kongre Sunum :

Olgun.G, Gülçubuk. B. 2016, Kırsalın Dönüşümünde Fırsat ve Tehditleriyle Yeni Büyükşehir Yasası'nın Analizi, 12. Tarım Ekonomisi Kongresi, Isparta
Olgun. G, 2017, Yöresel Peynir Çeşitlerinin Yerel Ekonomik Kalkınmaya Katkılarının Arttırılmasında Coğrafi İşaretler, 1. Ulusal Sütçülük Kongresi, Ankara
Olgun. G, 2017, Aile Çiftçiliğinin Geleceği ve Sürdürülebilirliğinde Büyükşehir Belediyelerinin Rolü, Kent Sempozyumu, Eskişehir

Uluslararası Kongre Sunum :

Olgun. G, Gülçubuk. B. 2017, Analysis of the Metropolitan Municipality Law: Rural-Urban Transformation in Turkey, 13th Conference of European Sociological Association, Athens
Olgun. G, Gülçubuk. B. 2017, The Role of Cooperatives in Rural Women's Ability to Resist Global Markets: Analysis of Women's Cooperatives in Turkey, 13th Conference of European Sociological Association, Athens